

INFORMATIVNO-POLITIČKI TJEDNIK
IZLAZIO OD 1945. DO 1956.
OBNOVLJEN 2003.

HR

HRVATSKA

RIJEČ

BROJ 931

19. VELJAČE 2021. CIJENA 50 DINARA

ISSN 1451-4257

Golubinci

Pokladno jahanje

6

Restitucija u Srbiji

**Bivšim vlasnicima tek
15 posto imovine**

9

Hrvatska nacionalna manjina u
dvanaest europskih država (III.)

**Gradišćanski Hrvati
u Austriji**

12

Mladen Petreš, pomoćnik tajnika
za poljoprivredu, vodoprivredu i
šumarstvo

Na svom terenu

20

Prelo sićanja u Subotici

Skromno, al' ponosno

33

Objavljen zbornik radova *Etno-
kulturni identitet Hrvata u Vojvodi-
ni: povijesni i suvremeni procesi*

**Višestruka znanstve-
na vrijednost**

36

Ivan Piuković, majstor starih
zanata

**Zvečke zveče,
švigar puca**

OSNIVAČ:

Hrvatsko nacionalno vijeće

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova

Hrvatska riječ, Trg cara Jovana Nenada 15/II,
24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

Ladislav Suknović (predsjednik), Josip Stan-
tić (zamjenik predsjednika), Branimir Kuntić,
Dragan Muharem, Marko Tucakov, Krunoslav
Đaković, Josip Dumendžić, Tomislav Vuković i
Karolina Bašić

RAVNATELJ:

Ivan Ušumović
e-mail: direktor@hrvatskarijec.rs

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA:

Zlata Vasiljević (urednica@hrvatskarijec.rs)

REDAKCIJA:

e-mail: desk@hrvatskarijec.rs
Zvonko Sarić
(koordinator dopisne službe)

dr. sc. Jasminka Dulić

(novinarka, urednica političke rubrike)

Željka Vukov

(novinarka, urednica društvene rubrike)

Davor Bašić Palković

(novinar, urednik rubrike kultura)

Jelena Dulić Bako

(novinarka)

Ivana Petrekanić Sić

(novinarka)

Suzana Darabašić

(novinarka dopisništva Srijem)

LEKTOR:

Zlatko Romić

TEHNIČKA REDAKCIJA:

Thomas Šujić (tehnički urednik)

Jelena Ademi (grafička urednica)

FOTOGRAFIJE:

Nada Sudarević

ADMINISTRACIJA:

Branimir Kuntić (pravnik@hrvatskarijec.rs)

Ljubica Vujković-Lamić (tajnice@hrvatskarijec.rs)

Zdenka Sudarević (distribucija@hrvatskarijec.rs)

KOMERCIJALISTICA:

Mirjana Trkulja (komercijala@hrvatskarijec.rs)

TELEFON: ++381 24/55-33-55;

++381 24/55-15-78;

++381 24/53-51-55

TEKUĆI RAČUN: 325950060001449230

E-MAIL: ured@hrvatskarijec.rs

WEB: www.hrvatskarijec.rs

TISAK: Sajnos DOO Novi Sad

List je upisan u Registar javnih glasila
Agencije za privredne registre Republike Srbije
pod registarskim brojem: NV000315
COBISS SR-ID 109442828

CIP - Katalogizacija
u publikaciji Biblioteka
Matice srpske, Novi Sad
32+659.3(497.113=163.42)

Tu smo, a kao da nismo

Sombor je sredinom ovog tjedna proslavio Dan grada. Slavi se taj dan kao sjećanje na 1749. godinu kada su Somborci od austrijske carice **Marije Terezije** kupili status slobodnog kraljevskog grada. Status koji je nesporno donio budući razvitak Sombora, koji će stoljeće kasnije postati središtem najveće županije u južnoj Ugarskoj, skupo je plaćen. Kesu su odriješili svi Somborci, nije se biralo ni po jeziku, ni po vjeri, ni po nacionalnosti. Danas, 272 godine kasnije, ispada da to driješenje kесе ipak ne vrijedi isto. Kako drugačije protumačiti to što je proslava ove godina bila u znaku Bunjevaca nehrvata (i pride Roma, koji za važne događaje 1749. godinu i nisu imali nikakvog značaja). Povod da se u fokusu ovogodišnjeg programa nađu Bunjevci nehrvati je obilježavanje stotinu godina od osnutka *Bunjevačkog kola*. Ali, ako se sve to stavi u kontekst 1749. godine, kada je Sombor postao slobodnim kraljevskim gradom, onda se to može tumačiti i kao pokušaj negiranja da su bilo kakvog udjela u tome imali (bunjevački) Hrvati. Kao da prije 272 godine u Somboru nisu živjeli pretci današnjih 7.000 somborskih Hrvata. Živjeli su na prostoru Sombora tada, a tu su i danas. Što se Sombora tiče, ovo nije prvi puta da se Hrvati pokušavaju negirati, izbrisati iz povijesti. Za zaboravne podsjetiti ću na slučaj Čonoplje i obilježavanje 200. obljetnice župe na koju su pozvani predstavnici njemačke, bunjevačke i mađarske nacionalne manjine. Nesvjesno, ili iz nekog drugog razloga Hrvata tu nije bilo.

O Hrvatima, onim austrijskim, pišemo u ovoj tjednom broju *Hrvatske riječi*, nastavljajući tako serijal tekstova o brojnosti, položaju, pravima, političkoj zastupljenosti, informiranju, obrazovanju, organiziranosti, financijskoj potpori koju hrvatska nacionalna manjina ima u 12 europskih država, gdje je priznata kao autohtona nacionalna zajednica. Zanimljivo će biti na kraju tog serijala napraviti usporedbu i vidjeti gdje su tu Hrvati u Srbiji, koji su prema službenim podacima najbrojnija nacionalna zajednica u već spomenutih 12 europskih zemalja.

Z. V.

Građani Srbije prikupili 10,5 milijuna dinara za pogođene potresima

Građani Srbije prikupili su 10,5 milijuna dinara (oko 90.000 eura) za pomoć područjima koja su pogođena potresom u Hrvatskoj, priopćila je humanitarna organizacija Caritas Srbije.

Samo nekoliko sati nakon katastrofalnog zemljotresa koji je 29. prosinca 2020. godine pogodio Hrvatsku, Caritas Srbije je na svojoj internetskoj stranici i društvenim mrežama pokrenuo online akciju prikupljanja sredstava za pomoć unesrećenom stanovništvu, koja je realizirana i putem platforme *donacije.rs*. Paralelno, kampanje prikupljanja pomoći provodile su i nad/biskupije, kao i Hrvatsko nacionalno vijeće u Srbiji. Solidarnost je pokazao veliki broj pojedinaca, ali i pravnih osoba, a ukupno je prikupljeno 10.512.000 dinara. Sredstva su prikupili: Beogradska nadbiskupija 310.000 dinara; Subotička biskupija, preko Caritasa Subotica – 712.680 dinara; Zrenjaninska biskupija – 1.175.900; Srijemska biskupija – 1.180.000 dinara; Hrvatsko nacionalno vijeće u Srbiji, preko Fondacije *Cro-Fond* – 1.594.634 dinara; Grkokatolička eparhija Svetog Nikolaja u Ruskom Krsturu – 285.220;

Caritas Beogradske nadbiskupije – 235.000 dinara; Caritas Valjevo – 117.500 dinara; Caritas Srbije (online) – 901.043 dinara.

Dio novca (42.108 eura) koji su prikupili Subotička biskupija i Caritas Beogradske nadbiskupije uplaćen je direktno Caritasu Sisačke biskupije, čije je područje najjače pogođeno zemljotresom. Caritas Valjevo je prikupljenih 1.000 eura direktno donirao jednoj obitelji pogođenoj zemljotresom.

Drugi dio (46.200 eura) Caritas Srbije je uplatio svom partneru, Hrvatskom Caritasu, koji od prvog dana žrtvama zemljotresa osigurava smještaj, hranu, odjeću i drugu potrebnu pomoć.

»Zahvaljujem Caritasu Srbije, vlč. **Ivici Damjanoviću** i svima koji su se uključili u kampanju prikupljanja pomoći. Zaista je dirljivo da su se uključili brojni, i vjernici i svi ljudi dobre volje, s područja Srbije i htjeli dati svoj doprinos za pomoć ljudima pogođenima potresom«, izjavio je ravnatelj Hrvatskog Caritasa mons. **Fabijan Svalina**.

H. R.

Kontinuirana potpora manjinskim listovima

Pokrajinska tajnica za kulturu, javno informiranje i odnose s vjerskim zajednicama **Dragana Milošević** uručila je u četvrtak, 11. veljače, ugovore za sufinanciranje listova na jezicima nacionalnih manjina čiji su osnivači nacionalna vijeća, vrijedne 312 milijuna dinara.

Zahvaljujući na korektnom i profesionalnom radu, Milošević je istaknula da je informiranje na jezicima nacionalnih manjina jedan od najznačajnijih prioriteta Pokrajinske vlade i da su u prethodne četiri godine, od kada je aktualan njen sadašnji saziv, ova sredstva uvećana s 264 milijuna na 312, sa željom i tendencijom da ona budu još veća.

Kako je navela, i danas su, kao i prethodnih godina, uručeni ugovori za 22 lista devet izdavačkih kuća – *Mayar Szó, Hét Nap, Hlas l'udu, Libertatea, Ruske slovo, Hrvatska riječ*, Bunjevački informativni centar, *Ridne slovo* i Makedonski informativni i izdavački centar.

Milošević je precizirala da je riječ o mjesečnim, tjednim i dnevnim novinama i da su ovi ugovori jedan od pokazatelja da Pokrajinska vlada preko resornog tajništva brine o nacionalnim manjinama i očuvanju njihovog identiteta, odnosno jezika, pisma i kulture.

Zato je, kako je istaknula, Pokrajinska vlada iskren partner i prijatelj u kontinuiranom radu listova nacionalnih zajednica – nacionalnih manjina i njihovih nacionalnih vijeća.

Predstavnici manjinskih listova zahvalili su se Pokrajinskoj vladi u ime svojih izdavačkih kuća, ističući da bi bez APV-a njihov opstanak bio ugrožen i da je zato upravo taj partnerski odnos

države veoma bitan u očuvanju nacionalnog identiteta na ovim prostorima.

H. R.

Javni poziv za Hrvate izvan Hrvatske

Središnji državni ured za Hrvate izvan Hrvatske objavio je 1. Javni poziv za prijavu posebnih potreba i projekata od interesa za Hrvate izvan Hrvatske u svrhu ostvarenja financijske potpore za 2021. godinu.

Javni poziv se raspisuje u cilju promicanja veza i jačanja suradnje Hrvatske s Hrvatima izvan Hrvatske, očuvanja i jačanja nacionalnog identiteta, zaštite prava i interesa hrvatskih zajednica, očuvanja hrvatskog jezika, kulturnog stvaralaštva i baštine te poticanja hrvatskog kulturnog zajedništva, kao i pomoći ugroženim pojedincima – pripadnicima hrvatskog naroda izvan RH.

Prijava projekata, odnosno prijava za pomoć ugroženim pojedincima se podnosi u elektroničkom i papirnatom obliku. E-prijavni obrazac dostupan je na mrežnoj stranici <https://eprijavehrvatiizvanrh.in2.hr>. Rok za podnošenje prijava u elektroničkom i papirnatom obliku traje zaključno do 17. ožujka 2021. godine.

Dodatne informacije mogu se dobiti na brojevima telefona: +3851/6444-653, +3851/6444-669 radnim danom u vremenu od 10 do 15 sati ili na e-mail adresi: programi-projekti@hrvatiizvanrh.hr.

DSHV i ove godine obilježio *Debo četvrtak*

Demokratski savez Hrvata u Vojvodini obilježio je u četvrtak, 11. veljače, primjereno protuepidemijskim mjerama koje su na snazi, *Debo četvrtak*. Uz članove Predsjedništva DSHV-a iz Subotice te djelatnika Ureda, na proslavi su bili i predstavnici Hrvatskog nacionalnog vijeća, Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata, NIU *Hrvatska riječ* i medija na hrvatskome te svećenik Katoličke crkve.

Predsjednik DSHV-a **Tomislav Žigmanov** je ovom prigodom istaknuo kako Hrvati u Vojvodini s ponosom čuvaju svoju bogatu kulturnu baštinu, da su na nju ponosni i da u njoj, baštineći je, nalaze i zaloge vlastite budućnosti. Ona će, pak, biti izvjesnija i s više perspektiva ukoliko se unutar hrvatske zajednice nastavi zajedno i u sinergiji svih institucija, ustanova i udruga djelovati na ostvarenju definiranih ciljeva, čemu, kako je dodao, u proteklih nekoliko godina i svjedočimo.

»Tih uspjeha će biti i više i bit će ih jednostavnije ostvariti ukoliko i nadalje bude postojala 'kičma' naše zajednice – jedina relevantna politička stranka – Demokratski savez Hrvata u Vojvodini, koji je, unatoč različitim aktivnostima koje su bile poduzimane u proteklih sada već godinu dana da se on ukloni

s društvene scene, i dalje aktivan i snažan čimbenik u životu hrvatske zajednice u Srbiji. Tako će biti i nadalje«, poručio je Žigmanov.

Debo četvrtak je posljednji četvrtak prije Čiste srijede, u kojem se za predstojeće vrijeme posta i drugih odricanja vjernik pripremao tako da je na ovaj dan jeo devet puta. Posljednje, deveto jelo, bili su *fanki* (krafne).

H. R.

Javna rasprava o izmjenama i dopunama Zakona o kulturi

Potencijalno umanjeње stečenih prava

Sutra (subota, 20. veljače) se završava javna rasprava o izmjenama i dopunama Zakona o kulturi. U Hrvatskom nacionalnom vijeću upozoravaju kako bi predloženim izmjenama toga zakona iz upravljačkih struktura ustanova kulture te Nacionalnog savjeta za kulturu mogli biti isključeni predstavnici manjina, što ocjenjuju i kao potencijalno umanjeње stečenih prava.

Izmjena Zakona predviđa smanjenje broja članova Nacionalnog vijeća za kulturu u kojem je, prema sadašnjoj regulativi, od 19 članova dvoje izabrano u koordinaciji s nacionalno-manjinskim vijećima. Nacrtom se predviđa smanjenje na sedam članova, a u HNV-u smatraju kako bi trebalo sačuvati mogućnost sudjelovanja manjina u ovom tijelu te da se dva člana i dalje biraju kao zajednički prijedlog nacionalnih vijeća, što je sukladno i Zakonu o nacionalnim vijećima nacionalnih manjina. Također, izmjenama se predviđa smanjenje članova upravnih i nadzornih odbora u ustanovama kulture. Trenutno u radu tih tijela sudjeluju i članovi iz redova nacionalnih manjina, u slučaju da je jedno ili više vijeća proglasilo pojedinu ustanovu za ustanovu od posebnog značaja za očuvanje nacionalnog identiteta te manjine. Po mišljenju predstavnika HNV-a, država bi trebala napraviti

izuzetak smanjenja kod ustanova koje su nacionalne manjine proglasile ustanovama od posebnog značaja. Isto tako, i da se nađe model za participaciju manjina u upravljačkim strukturama ustanova koje će tek proglašavati takvima.

»Važno nam je sačuvati mogućnost sudjelovanja predstavnika nacionalnih manjina u upravljanju ustanovama kao i u radu Nacionalnog vijeća za kulturu. Moguće da je ovo potencijalno umanjeње samo proba, te da bi takva praksa mogla biti primijenjena i kod drugih zakona. Također, ovakve izmjene bi dovele i do kolizije s nekih drugim zakonima, poput Zakona o nacionalnim vijećima nacionalnih manjina gdje se točno navodi gdje i na koji način nacionalne manjine delegiraju svoje predstavnike. Na koncu, isključivanje manjina je diskriminatorno. Nakon javnih rasprava, plan je da se Koordinacija nacionalnih vijeća nacionalnih manjina očituje o ovim pitanjima«, kaže **Darko Baštovanović** iz HNV-a.

Važeći Zakon o kulturi usvojen je 2009. godine, a mijenjan je i dopunjavao 2016. te 2020. godine.

D. B. P.

Restitucija u Srbiji

Bivšim vlasnicima tek 15 posto imovine

»Bilo koji postotak umanjenja restitucije, kao suštinskog sadržajnog vida nasušno potrebne privatizacije u jednom teško zagađenom društvu, ogromna je diskriminacija građana u odnosu na sve ostale partijski kontrolirane entitete«, kaže Mile Antić

Vlada Srbije utvrdila je koeficijent obeštećenja za imovinu oduzetu poslije Drugog svjetskog rata u iznosu od 15 posto. Država će za to emitirati obveznice denominirane u eurima. Obveznice dospijevaju godišnje s prvom isplatom naredne godine u odnosu na godinu kada je isplaćena akontacija i isplaćuju se u roku od 12 godina od datuma emisije. Predviđeni su izuzetci koji važe za one koji su na dan primjene zakona bili stariji od 70 godina i njima će obveznice biti isplaćene u roku od pet godina, a za starije od 65 godina rok isplate je 10 godina. Za obeštećenje je ukupno predviđeno dvije milijarde eura, jer je procijenjeno da taj iznos neće ugroziti makroekonomsku stabilnost Srbije.

Umanjenje – diskriminacija građana

Komentirajući usvojeni koeficijent Vlade na temelju kojega će se obračunati obeštećenje bivšim vlasnicima oduzete imovine nakon Drugog svjetskog rata u Srbiji, predsjednik Mreže za restituciju **Mile Antić** kaže kako je to očekivani potez kontinuiteta komunističke vladavine više od sedam desetljeća.

»Od samog početka i usvajanja Zakona o restituciji, postoji dio Zakona o naturalnom vraćanju koji se uz ogromne pritiske i opstrukcije primjenjuje, i dio Zakona o takozvanom obeštećenju koji do sada nije primijenjen i kojeg će i nakon najnovije odluke Vlade i dalje biti problem primijeniti. Bilo koji postotak umanjenja restitucije, kao suštinskog sadržajnog vida nasušno potrebne privatizacije u jednom teško zagađenom društvu, ogromna je diskriminacija građana u odnosu na sve ostale partijski kontrolirane entitete. Gradovi, općine, javna poduzeća, tajkunske tvrtke, nemaju nikakva ograničenja da im se na poklon daju na desetke tisuća hektara poljoprivrednog, šumskog, građevinskog zemljišta, čiji vlasnici nikada nisu bili, a građani koji mogu potraživati samo ono čega su njihovi pretci bili vlasnici, ograničavaju se, ne samo na 15 posto u obveznicama, već ako je u nekim slučajevima vrijednost oduzete imovine bila i veća, a 15 posto od te vrijednosti prelazi iznos od pola milijuna eura, onda je taj procent umanjenja još manji.«

Antić kaže da je Odluka Vlade donijeta na temelju spornih odredbi Zakona iz 2011. za koje se već ispostavilo da su neprovođive, koja predviđa da najranije nakon 31. ožujka 2022. godine može krenuti prva isplata, i to iznosa do tisuću eura.

»Još jedna je to u nizu 'bensedinskih' pilula za široke narodne mase, nastala u kuhinji ispitivanja javnog mnijenja 2007. godine. Po tom ispitivanju, mjerna jedinica prihvatljivosti građana Srbije da se suglase s obmanom o 31 godini lažnih privatizacija, ali i budućih, bilo je upravo to obećanje od 1.000 eura. Vjerojatno će 31. ožujka sljedeće godine uz neke izbore biti lako pronaći nekoliko obitelji koje će imati pravo da dobiju do tisuću eura, a za sve ostale, narednog dana je, da podsjetimo, prvi travanj«, kaže Antić i naglašava kako će Mreža za restituciju tražiti poništavanje tog postotka.

»U proračunskom Fondu za restituciju, izuzev nominalnih 100 milijuna eura, nema suštinski ni dinara. Zakonom je predviđeno da se proračunski Fond za restituciju puni od privatizacija i konverzija prava korištenja građevinskog zemljišta u svojinu, a ti prihodi su praktično nepostojeći. Zakonom iz 1958. godine predviđeno je da će se do 2008. godine isplatiti obeštećenje od strane 'velike, dobrostojeće, pune blagostanja i prosperiteta' države, te je neozbiljno da u 2021. godini bilo što govorimo o obeštećenju u novcu ili obveznicama već jedino ozbiljno da što

više, prije svega svake vrste zemljišta, vratimo građanima koji su bili vlasnici. Vlada koja brine o građanima će tako i postupati. Na nama je da ih podsjećamo«, kaže predsjednik Mreže za restituciju.

Niz zlouporaba

O temi restitucije razgovarali smo i s predsjednikom Udruženja građana za povrat oduzete imovine za Suboticu **Milanom Uzelcem**.

»Zakon o vraćanju oduzete imovine i obeštećenju u Srbiji je donijet 2011. godine, nakon javne rasprave na kojoj je Udruženje građana za povrat imovine za Suboticu s okolinom imalo niz primjedbi. Najvažnija primjedba, koja je i pismeno dokumentirana, je bila da država ne može unaprijed predvidjeti koliko će se imovine moći vratiti u naturi i koliko će dinarskih sredstava biti potrebno za obeštećenje onih kojima se imovina ne može vratiti u naturi, pa se zato predlagalo da u zakon uđe naturalna supstitucija. Nakon devet godina važenja Zakona, ispostavilo se da smo bili potpuno u pravu: zbog provedene privatizacije prije vraćanja oduzete imovine veliki dio oduzete imovine je prešao u privatne ruke i sad se ne može vratiti bivšim vlasnicima. Mada je od 1994. godine postojao zakon da se razdvoji 'društvena' imovina koja je u izvornom vlasništvu i 'državna' (oduzeta) imovina koja se nije smjela otuđivati, ali se mogla mijenjati, došlo je do niz zlouporaba. To se najviše odnosi na poljoprivredno zemljište, koje je u potraživanju imovine zastupljeno s oko 90 posto. Jedan dio oduzetog poljoprivrednog zemljišta je odmah poslije rata usitnjen i podijeljen zaslužnim pojedincima. Zemlja je u međuvremenu mijenjala titulara na niz drugih načina, primjerice na trasi Y kraka 2008. godine zemlja nije isplaćena već je u zamjenu dana nečija oduzeta zemlja«, kaže Uzelac i navodi kako je u međuvremenu donijet Zakon o legalizaciji.

»Došlo je do takvih nonsensa da je pojedincima, prije vraćanja imovine, usred poljoprivrednog zemljišta legalizirana divlja gradnja i s tim zajedno osiguran prilazni put i nužno zemljište.«

Uzelac navodi i kako je 2006. godine donijet Zakon o popisu i evidentiranju oduzete imovine koji je trajao godinu dana.

»Mada je imovinu s popisa bilo zabranjeno otuđivati, tek tada su bivša vlast i tajkuni imali jasnu sliku koja imovina se može zloupotrijebiti i otuđiti iz državnog vlasništva, a da pri tome država ne trpi nikakvu štetu. Na kraju, sve se prilikom restitucije svelo na to koja obitelj ima sreću da im je zemljište ostalo na onom mjestu i u državnom vlasništvu, kako je oduzeta, a ispostavilo se da je oko dvije trećine oduzete zemlje u međuvremenu ili promijenilo titulara ili utopljeno u druge parcele pa se ne može vratiti.«

Zalaganje za naturalnu supstituciju

Milan Uzelac naglašava kako je donijeta izmjena Zakona za lakše vraćanje u komasiranim parcelama, kada je vlast prije tri godine uvidjela da ne može vratiti veći dio zemljišta.

»To je opet bilo nepotpuno rješenje, pa smo naše Udruženje i Mreža za restituciju tražili da u izmjenju uđe naturalna restitucija, jer je očigledno da državne zemlje ima stotruko više nego što se potražuje kroz restituciju. Taj prijedlog nije prihvaćen, pa su oštećeni u nekim općinama, gdje je vršena komasacija, dobro prošli. U subotičkoj općini je komasacija vršena samo na malom dijelu K. O. Čantavir. Rezultat svega toga je da je subotička općina, što se tiče vraćanja poljoprivrednog zemljišta, najgore prošla. Prema podacima Agencije za restituciju od 20. prosinca 2020. godine, u Subotici je vraćen 1 hektar i 35 ari građevinskog zemljišta, 12 hektara i 33 ari šuma i 2.222 hektara poljoprivrednog zemljišta.«

Uzelac kaže da se Udruženje na čijem je čelu od početka zalagalo za »naturalnu supstituciju« i pojašnjava:

»Dakle, da se umjesto na razne načine otuđenog oduzetog poljoprivrednog zemljišta, oštećenima vrati drugo zemljište koje je ostalo u državnom vlasništvu. Bivše vlasnike na taj način ne interesira kako je država otuđila baš ono poljoprivredno zemljište koje netko potražuje, i time bi pravda donekle bila zadovoljena. Ruku na srce, očekivali smo da će država kroz restituciju istražiti koja je i kako imovina na nelegalan način otuđena i kazniti pojedince. Umjesto toga, sav teret nedomaćinskog odnosa prema imovini se prebacuje na oštećene, čime se nepravda još više uvećava.

Treba napomenuti da je Srbija osnovala Upravu za poljoprivredno zemljište i u roku oko tri godine je došla do evidencije da država posjeduje preko 450.000 hektara zemljišta koje je velikom većinom uglavnom oduzeto. Samo u Subotici je ove godine izdano u arendu oko 9.000 ha poljoprivrednog zemljišta, što znači da zemlje ima dovoljno za naturalnu supstituciju, pa još velikim dijelom i preostane.

Postavlja se pitanje što će država raditi s tom zemljom kada znamo da je intencija da se sva državna imovina privatizira. Znači li to da će domaćim i stranim investitorima za veliku cijenu prodati oduzetu zemlju, a bivše vlasnike obešteti s obveznicama koje će vrijediti 15% od tržišne cijene? Mislimo da je to ipak sramota za jednu ozbiljnu državu, jer ili obveznice trebaju imati realnu tržišnu vrijednost ili zemlju treba vratiti u naturi, jer je ima dovoljno«, zaključuje na kraju razgovora Uzelac.

Zvonko Sarić

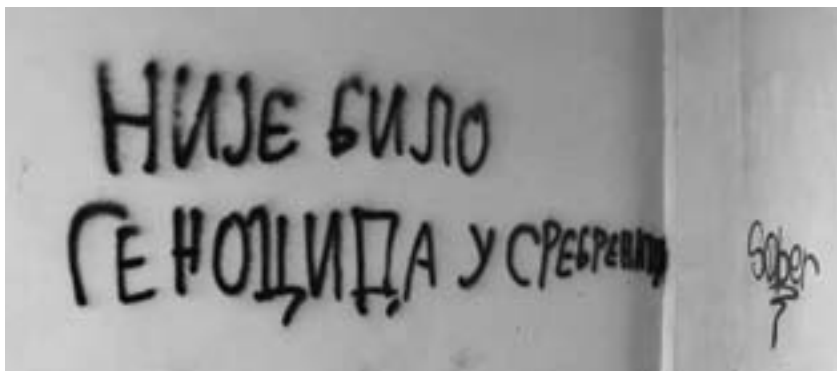
Grafiti mržnje na više lokacija u Novom Sadu

Nastavak širenja ekstremističkih ideja

Širenje ekstremno desnih poruka putem grafita i napisa na javnim površinama ne predstavlja novum u djelovanju organizacija i pojedinaca koji su privrženi ideologijama s krajnjeg spektra političkih pozicija. Međutim, koliko god nam se činilo kako takvo djelovanje simbolizira krajnju marginu društvenoga djelovanja, koje se tek katkada pojavi kao rezultat određenih devijacija društvenih i političkih procesa, realnost je sasvim drukčija. Poruke koje ove i ovakve grupacije s margine pokušavaju uputiti svima onima koje ne smatraju podobnima izazivaju nelagodu kada god malobrojni mediji, uglavnom neovisni i privrženi civilnome sektoru, o njima izvijeste.

Posljednji u nizu ovakvih događaja koji se desio u Novome Sadu, kada su između 9. i 10. veljače 2021. godine, nepoznati počinitelji diljem glavnoga grada Vojvodine ostavili morbidne i poruke pune mržnje spram pojedinih manjinskih skupina, izazvale su nelagodu među građanstvom. Uznemirujuća je činjenica utoliko veća, jer su poruke najvećim dijelom ostavljene u užem centru Novoga Sada, o čijoj se prometnosti ne treba mnogo niti govoriti,

lako bi se neke moglo učiniti kako su poruke od prije desetak noći dobrim dijelom usmjerene ka pripadnicima ljevičarskih pokreta i privrženicima ljevičarskih ideologija, veliki broj istih usmjeren je i spram nacionalnih manjina, jer se sukladno ekstremno desnom srbijanskome folkloru ponovno veličaju osuđeni ratni zločinci i negiraju zločini istih koji su počinjeni tijekom ratnih 90-ih godina prošloga stoljeća. I ne samo što su zločinci koji se kontinuirano veličaju počinili zločine nad sunarodnjacima manjinskih naroda u matičnim državama već su

a posebna je pozornost bila usmjerena i ka objektu koji se naziva Crna kuća ili CK 13, koji je poznat po organiziranju različitih događaja s alternativnijim sadržajima i glazbom. Ovi događaji dešavaju se nedugo nakon što su nepoznati počinitelji na zgradi u kojoj živi novosadski novinar **Dinko Gruhonjić** sa svojom obitelji ostavili niz šovinističkih i prijetećih poruka usmjerenih k njemu i njegovoj obitelji, koristeći pri tome omiljenu riječ ekstremista u Srbiji, a to je – ustaša.

neconsolidiranošću, iznimno su opasne, jer se neadekvatnim djelovanjem državnih struktura manjinskim narodima pokazuje kako su oni nepoželjni u društvu. I koliko god se ukazivalo kako se radi o pojavama s krajnjih margina političkoga života, učestalost ovakvih praksi i djelovanja ekstremista pokazuju da ona zapravo postaju mainstream političkoga života u Srbiji.

Darko Baštovanović, M. A. politologije i europskih studija

Hrvatska nacionalna manjina u dvanaest europskih država (III.)

Gradišćanski Hrvati u Austriji

Gradišćanskohrvatskim govorom Hrvati koji žive u Gradišću i danas govore, pišu, objavljuju članke u medijima i obrazuju djecu, a priznat je i kao liturgijski jezik * Zbog asimilacije i iseljavanja njihov se broj postupno smanjuje, a prema podacima crkvenih i kulturnih institucija u Gradišću ih ima oko 35.000, a u Beču oko 15.000. Prema popisu stanovništva iz 2001. godine 19.374 stanovnika se izjasnilo da im je materinski jezik gradišćanskohrvatski

»**P**red otprilike 500 ljet je počelo naseljavanje hrvatskih seljačkih obitelji u tadašnjoj Zapadnoj Ugarskoj, dakle u današnjem Gradišću i granični prostori u Mađarskoj i Slovačkoj, ali i po Dolnjoj Austriji sve do Južne Moravske u današnjoj Češkoj Republici. Naseljavane od vlastelinov i veleposjednikov, su se ove hrvatske seljačke obitelji skrbile za plodna polja i izgradnju poljoprivrednih struktura na ovom području sjevero- i jugoistočno od Beča, ko je bilo onda zbog različitih graničnih svadbov i sukobov, kao i betegov dost slabo naseljeno», navodi se na stranicama Hrvatskog kulturnog centra u Beču, o povijesti ove hrvatske nacionalne manjine u tekstu napisanim gradišćanskohrvatskim govorom.

Jezik kojim govore nije jedina specifičnost gradišćanskih Hrvata. Specifični su i po tome što žive u tri države – u austrijskoj pokrajini Gradišće (Burgenland), na susjednim područjima zapadne Mađarske i južne Slovačke (okolica Bratislave). Naziv Gradišće hrvatski je prijevod imena austrijske pokrajine Burgenland, osnovane 1921. Otada u literaturu, a potom i u svakidašnji govor, ulazi i etnonim gradišćanski Hrvati.

Zbog asimilacije i iseljavanja njihov se broj postupno smanjuje, a prema podacima crkvenih i kulturnih institucija u Gradišću ih ima oko 35.000 a u Beču oko 15.000. Prema popisu stanovništva iz 2001. godine 19.374 stanovnika se izjasnilo da im je materinski jezik gradišćanskohrvatski. Očuvana su brojna hrvatska naselja od kojih su najveća: Željezno (Eisenstadt), Gornja Pulja (Oberpullendorf) i Borta (Oberwart).

Otvaranjem granica i padom Željeznog zastora 1989. te pristupom Europskoj uniji Slovačke, Češke i Mađarske 2004. godine otvorile su

se nove mogućnosti za prekograničnu suradnju, čemu je pristup Hrvatske 2013. još dodao nove perspektive.

Gradišćanskohrvatski govor

Gradišćanskohrvatskim govorom Hrvati koji žive u Gradišću i danas govore, pišu, objavljuju članke u medijima i obrazuju djecu, a priznat je i kao liturgijski jezik. Tako na primjer *Hrvatske novine* pišu na gradišćanskohrvatskom govoru, isto tako i portal *Novi glas* i crkvene novine *Glasnik*. S tim u vezi, nadzornica iz Obrazovne direkcije za Gradišće, magistra **Karin Vukman-Artner** kaže:

»U Gradišću se moru sva dica, koja imaju interes, najaviti za obrazovanje u hrvatskom jeziku. U ovoj školskoj godini se uču

oko 2.500 školari hrvatski jezik (u osnovni i sridnji škola gradišćanskohrvatski, a u viši škola standardni jezik).«

Vukman-Artner objašnjava kako po članu 7. br. 2 Državnoga ugovora imaju »gradišćanski Hrvati pravo na elementarnu nastavu na materinskom jeziku i na razmjern broj vlašćih sridnjih škol«. Točnije, odredbe sadržava Manjinski školski zakon za Gradišće od 1994. godine.

»Ne postoju nikakove odredbe o manjinskom školstvu za Beč, kade živi i djela bitan dio hrvatske narodne grupe«, kaže ona.

Odgovarajući na pitanje kako je organizano obrazovanje na hrvatskom jeziku i koji su najveći izazovi i problemi, Vukman-Artner odgovara:

»Imamo pojedine dvojezične (manjinske) škole (osnovne, sridnje i više škole) u koji je hrvatski jezik uz nimški jezik nastave.

U svih drugi jednojezični škola se more najaviti za hrvatski jezik kao obavezni predmet ili slobodni predmet ili neobavezna vježba. Najveći izazovi su padanje jezične kompetencije dice iz narodne grupe i dosljedno jezično obrazovanje u praksi (hrvatski jezik od vrtića do mature).«

Na području Austrije postoji dvojezična osnovna škola u Velikom Borištofu, kao i gimnazija u Borti, dok se nastava hrvatskog jezika provodi u gimnazijama u Gornjoj Pulji i Željeznom.

Od akademske godine 2017./18. na Pedagoškoj visokoj školi Gradišće u Željeznom može se studirati hrvatski jezik.

Hrvatski kulturno-dokumentacijski centar tiska školske knjige za potrebe hrvatskih dvojezičnih škola u Gradišću.

Manjinska prava

Manjinska prava su Hrvatima u Gradišću zajamčena Austrijskim državnim ugovorom iz 1955. godine koji je u čl. 7 osigurao upotrebu hrvatskog jezika u školstvu, sudstvu i javnoj upravi.

God. 1960. osnovana je samostalna biskupija Železno-Eisenstadt, a 1972. je osnovan Komitet za prava gradišćanskih Hrvata.

Donošenjem Zakona o narodnim manjinama 1976., kojim je Hrvatima priznat status nacionalne manjine, Austrija je ograničila upotrebu hrvatskoga jezika u javnome životu. Kada je 1987. ustavnom tužbom bio ukinut dio toga zakona i hrvatski jezik je uveden kao službeni u 6 od 7 kotara Gradišća pred upravnim tijelima te na sudu. Hrvatski jezik se koristi u institucijama hrvatske manjinske zajednice i njihovom međusobnom komuniciranju te na hrvatskim radio i TV emisijama.

Od 1993. hrvatske organizacije šalju zastupnike u Savjet za nacionalne manjine austrijske vlade.

Zastupljeni su u zemaljskom parlamentu Gradišće i isključivo u ovoj saveznoj pokrajini mogu ostvarivati svoja manjinska prava.

Udruge, društva, mediji

Gradišćanski Hrvati se okupljaju i institucionalno djeluju kroz 50-tak društava, kao što su Djelatna zajednica hrvatskih komu-

nalnih političarov, Društvo za obrazovanje Gradišćanskih Hrvatov, Hrvatsko kulturno društvo u Gradišću, Hrvatsko štamparsko društvo (koje je nakladnik *Hrvatskih novina*), Hrvatski kulturni i dokumentarni centar, Kulturna zadruga, Panonski institut, Prezidij socijalističkih mandatarov hrvatskih i mišanojezičnih općina, Tamburaška muzička škola jug (Pinkovac, Bandol, Čemba, itd.), Hrvatska narodna visoka škola, Znanstveni institut Gradišćanskih Hrvatov, Hrvatsko gradišćansko kulturno društvo, Hrvatski centar i Hrvatski akademski klub (koji je osnivač prvog online informativnog portala hrvatske manjine u Austriji *Novi glas*).

Sudjelovanje u odlučivanju i financiranje

Savjet gradišćanskohrvatske manjine u Austriji je savjetodavno tijelo I, kako piše *Novi glas*, o Savjetu se uglavnom čuje u vezi sa subvencijama koje daje austrijska vlada, odnosno kada različite udruge kulture (društva) upućuju svoje molbe za subvencije. Prema zakonu o narodnim grupama Savjet ima ulogu savjetovanja savezne austrijske vlade, zastupanja kulturnih, socijalnih i ekonomskih interesa narodne grupe, te može upućivati prijedloge za poboljšanje njihovog položaja i davati savjete i zemaljskoj (regionalnoj) vladi ako ga ona pozove.

Gradišćanski Hrvati imaju najveći Savjet (jer su i najbrojnija nacionalna manjina), koji broji 24 zastupnika. Polovicu čine odabrani predstavnici kulturnih društava, i biraju se svake četiri godine. Savjet bira predsjednika i potpredsjednika. Trenutno je dr. **Stanko Horvat** predsjednik (inače, predsjednik Hrvatskog kulturnog društva u Gradišću).

Savjet čine tri takozvane kurije – »političku kuriju« čini 10 zastupnika uglavnom iz političkih stranaka (trenutno ima po pet zastupnika iz Socijaldemokratske stranke i pet iz Narodne stranke), »društvenu kuriju« čine zastupnici koje predlažu društva i »crkvenu kuriju« čine dva predstavnika koje je odabrala crkva ili vjerska zajednica. Međutim, konačni sastav Savjeta, piše *Novi glas*, ne biraju sami Hrvati već kancelar. Naime, stranke, crkva i društva nominiraju zastupnike. Prema zakonu, određena društva i udruge mogu nominirati tri osobe, a konačni sastav izabere kancelarstvo iz tih nominacija.

»Ne izaberu si Hrvati svoje zastupnike nego kancelar«, piše *Novi glas*, te dodaje da »Savjet nije zastupništvo Gradišćanskih Hrvatov, nego samo savjetodavajući gremij kancelara Republike Austrije kot to zakon i predviđa«.

Velika zadaća Savjeta svake godine je dati prijedlog o podjeli subvencija. Naime, svako društvo (uključena su i mala seoska društva) ima pravo dati molbu za subvencije za svoje projekte za iduću godinu. Savjet zatim prezentira saveznoj vladi prijedloge i plan za podjelu subvencija. Ove godine će, piše *Novi glas*, biti zanimljivo, jer je vlada odlučila da će povisiti subvencije za narodne grupe. *Hrvatske novine* pišu i detaljnije o odlučivanju o raspodjeli sredstava za hrvatsku nacionalnu manjinu koja će ove godine biti uvećana za 30 do 40 posto. Savjet je odlučio da se sredstva dodijele *Hrvatskim novinama*, jer je njihov opstanak bio upitan, te će se proračun ovog medija povećati od sadašnjih 145.000 na oko 300.000 eura. Dosadašnju svotu savezne subvencije od 1.110.000 eura koju su imali na raspolaganju je aktualna Savezna vlada povisila na 1.450.000 eura, pišu *Hrvatske novine*.

Ova se svota dijeli po društvima, kojih ima 50-tak, pa će na primjer tamburaška društva dobiti po 4.000 eura, a zborovi 2.000 eura, rekao je predsjednik Savjeta Stanko Horvat za Hrvatsku redakciju ORF-a Gradišće. Iznimke postoje kod obilježavanja jubileja u kojem slučaju će subvencije biti više. Također će se za obilježavanje 100. obljetnice Gradišća osigurati 100.000 eura.

Zanimljivost financiranja društava i medija u Austriji su i takozvane žive subvencije. Naime, neka društva i organizacije su imale zaposlene ljude koji su bili plaćeni iz proračuna Savezne ili Zemaljske vlade. Ali njihovim umirovljenjem stari sustav »živih subvencija« polako nestaje, pa se postavlja pitanje daljeg finan-

ciranja pojedinih radnih mjesta. Za »nastavljanje« živih subvencija će stoga biti rezervirano 145.000 eura, najavio je predsjednik Savjeta Stanko Horvat.

Velika uloga Katoličke crkve

Svećenici i redovnici Katoličke crkve bili su prvi i najznamenitiji pisci i kulturni pokretači i osnivači društava među gradišćanskim Hrvatima. Od 1946. godine izlaze hrvatske crkvene novine *Glasnik*.

Željezanska biskupija je uspostavljena 1960. od kada je počela intenzivna dob izgradnje i razvitka, odnosno institucionaliziranja dušobrižništva kod gradišćanskih Hrvata, piše *Glasnik*. Godine 1979. uspostavljena je hrvatska sekcija u pastoralnom uredu u Željeznom.

Papa **Benedikt XVI.** je 2010. imenovao gradišćanskohrvatskoga svećenika i onda generalnoga tajnika Austrijske biskupske konferencije, ravnatelja Hrvatske sekcije i urednika *Glasnika* mag. dr. **Egidija Živkovića** trećim željezanskim biskupom. Hrvatski vikarijat je osnovan 1. listopada 2019.

Biskup dr. Živković pokrenuo je 2018. osnivanje Međunarodne udruge Gradišćanskih Hrvata Gradišćansko društvo Hrvat S.A.M. (Slovačka-Austrija-Madarska) koje, kako piše u Statutu »namjerava unapređivanje i daljnje razvijanje gradišćansko-hrvatskoga identiteta, kulture i jezika pod skupnim europskim krovom s posebnim težišćem nadgranične suradnje Gradišćanskih Hrvatov, uz osebujno gajenje odnosov i vezov s zemljom porijekla Hrvatskom kot i s državom Bosna i Hercegovina s nje hrvatskom narodnom grupom.«

Biskup dr. Živković se skrbi za »njemu izručeni gradišćansko-hrvatski narod, iz koga i potiče. O tom svidochi utemeljenje novoga hrvatskoga dekanata Trajštof na sjeveru Gradišća 2020.«, piše *Glasnik*, koji od ovoga mjeseca ima i svoj web portal.

Jasminka Dulić

Novo useljeništvo

Zanimljivost vezana uz Hrvate u Austriji svakako se odnosi i na činjenicu da uz autohtonu hrvatsku nacionalnu manjinu u Austriji živi i značajan broj pripadnika hrvatskog naroda koji se počinju doseljavati sredinom šezdesetih, a veći val dolaska događa se tijekom sedamdesetih i osamdesetih godina 20. stoljeća, većinom radi zapošljavanja. Treći veliki val dolaska je nakon 1990. Posljedica ovog velikog iseljavanja bila su ratna zbivanja na prostorima Hrvatske i Bosne i Hercegovine.

Prema podacima središnjeg ureda za statistiku, u Austriji je 1. siječnja 2017. živjelo 73.328 Hrvata koji posjeduju hrvatsko državljanstvo. Prema podacima dušobrižničkih ureda za Hrvate u Austriji, u toj zemlji živi oko 140.000 Hrvata, od kojih je veliki broj uzevši austrijsko državljanstvo ostao bez hrvatskoga.

Na svom terenu

Koncem prošle godine doktorand na Poljoprivrednom fakultetu u Novom Sadu i nekadašnji predsjednik Mladeži Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini **Mladen Petreš** imenovan je za pomoćnika pokrajinskog tajnika za poljoprivredu, vodoprivredu i šumarstvo u Vladi AP Vojvodine. »Ovo tajništvo je najveće u Pokrajinskoj vladi, s najvećim proračunom i najvećim brojem zaposlenih i u suštini najviše utjecaja u smislu investicija i sufinanciranja leži u Tajništvu za poljoprivredu što donosi jedan značajni opseg posla i dinamiku koja meni odgovara«, kaže Petreš. U ovom tajništvu postoji osam sektora – za vodoprivredu, biljnu proizvodnju, stočarstvo, šumarstvo, ruralni razvoj, zemljište, lovstvo, i opće i pravne poslove i svaki sektor vodi pomoćnik tajnika. Petreš je pomoćnik za biljnu proizvodnju i jedno od zaduženja mu se odnosi na nedavno raspisane natječe za poticaje za poljoprivredna gospodarstva.

Pokrajinsko tajništvo za poljoprivredu, vodoprivredu i šumarstvo raspisalo je sedam natječaja za poticaje u području poljoprivrede za 2021. godinu. Pojedini poljoprivrednici su se žalili da su aplikacije za natječe i sama procedura kompliciraniji u Pokrajini nego li u Republici i da se teško snalaze u tome.

S jedne strane, mogu razumjeti kada kažu da je komplicirano, jer su ljudi većinom na zemlji i bave se mehanizacijom, zemljom, razmišljaju kako poboljšati proizvodnju, a slobodno vrijeme koriste za odmor, i to je normalno. Ali ako bi se posvetilo samo malo više pažnje, vidjeli bi kako to nije tako teško jer treba svega nekoliko dokumenata pribaviti, popuniti aplikaciju i izvršiti sve svoje zakonske obveze u smislu plaćanja poreza i naknade za odvodnjavanje, te imati regulirane obveze prema državi u smislu plaćanja zakupa državnog zemljišta. Što se tiče toga na kojem se zemljištu, kojoj parceli, radi investicija koju će Pokrajina sufinancirati, ta parcela mora biti u gospodarstvu, a ako nije u vlasništvu mora biti riješen pravni okvir ugovorom. Ne može se ulagati na parceli koja nije tvoja, koja nije u gospodarstvu i koja nije regulirana. Smatram da nije previše komplicirano, a prva adresa svim poljoprivrednicima koji žele aplicirati na bilo koje natječe jesmo mi pomoćnici u tajništvu. Prvi sam taj koji sam obavezan dati, i koji želim dati informacije i koji svakodnevno primam na desetke poziva u vezi s pomoći oko natječaja. Dakle, mi smo prva adresa koja može dati prave relevantne i aktualne podatke i pomoći ljudima da ispune te prijave i zainteresirani se mogu javiti na moj mail mladen.petres@vojvodina.gov.rs ili telefon: 021 4874518.

Kakvi su trendovi u pogledu poljoprivredne proizvodnje? Može li se danas od poljoprivrede pristojno živjeti? Ranijih godina su česti bili prosvjedi poljoprivrednika, dok danas toga nema.

Odgovor na ovo pitanje je vrlo slojevit. Ima tu i pomaka u standard, ali i neku svoju političku konotaciju. S druge strane, ne treba zaboraviti da je u posljednjih nekoliko godina bilo dva velika trenda: otvaranja tvornica, u slobodnim zonama, gdje su ljudi dobijali posao s koliko-toliko sigurnom plaćom i koliko-toliko izvjesnom sumom novca. Možda bi neki od njih i više zaradili da su ostali na selu, ali nekako je izvjesnije raditi u tvornici i krajem mjeseca brojati novce, nekoliko desetaka tisuća dinara plaće. Drugi je značajni trend iseljavanje. Mislim da je generalni trend u poljoprivredi ukрупnjavanje stabilnijih gospodarstava, srednjih ili većih, a da manji ili napuštaju poljoprivredu ili odlaze u Beograd i Novi Sad ili se iseljavaju. Dakle, napuštanje sela i urbanizacija je i dalje glavni trend. Ono pak što sam vidio u generalnom programu Tajništva i svim programima na temelju kojih se i formiraju natječi jest upravo omogućavanje i onima s manjim posjedima da ostanu na selu, jer je Vojvodina regija u kojoj se veliki postotak stanovništva bavi poljoprivredom, bilo da je to jedini izvor financiranja obitelji ili ne.

Ima li promjena u strukturi i vrsti proizvodnje kod manjih gospodarstava, da se bave umjesto ratarstvom nekom proizvodnjom koja je isplativija, kao na primjer organskom proizvodnjom i slično?

U suštini, ljudi prepoznaju tu šansu ali ukoliko nema podrške institucija, ozbiljnije i organiziranije, teško će to uspjeti napraviti. U Tajništvu za poljoprivredu to je dugoročni cilj i koncem prošle godine donesen je akcijski plan za narednih pet godina za razvoj organske poljoprivrede, čiju izradu je financiralo Tajništvo za poljoprivredu. Plan je nastao radom profesora i istraživača s Poljoprivrednog fakulteta u Novom Sadu, Udruge *Terra's* iz Subotice i Otvorenog sveučilišta u Subotici, gdje su zajedno utvrdili probleme i izazove, te nedostatke i potrebe proizvođača kako bi se na temelju toga mogle kreirati politike podrške za organske proizvođače. To je jedan od načina zadržavanja ljudi na selu – da njihova proizvodnja bude visoke vrijednosti.

Koliko je danas zastupljena organska poljoprivreda u Srbiji?

U Srbiji je vrlo mali postotak, nekih 19.000 hektara u cijeloj Srbiji, od toga u Vojvodini oko 6.000 hektara, što je izuzetno malo jer Vojvodina ima 1,6 milijuna hektara obradive površine.

Zašto je tako malo zastupljena organska poljoprivreda, a stalno se o njoj govori kao perspektivi za poljoprivrednike?

Ove godine je tajništvo osiguralo za nabavku mehanizacije u organskoj proizvodnji 9 milijuna dinara što je malo ako usporedimo sa, recimo, stočarskom proizvodnjom gdje je 90 milijuna. Može se osigurati i veća suma, ali nema tko povući ta sredstva. Naime, u organsku proizvodnju se ulazi postupno jer se mora odlučiti, raspitati se, samoobrazovati se, imati savjetnike, poha-

Jedan od načina zadržavanja ljudi na selu je da njihova proizvodnja bude visoke vrijednosti * Svake godine se povlači sve veći broj preparata za zaštitu bilja s tržišta, a suština je da se moramo zamisliti što da radimo: ili prestati s radom ili se prilagoditi novim uvjetima * Ne trebamo nikada odustati od svojih legitimnih prava

Intervju vodila: Jasminka Dulić

dati seminare, ući u certifikaciju, proći period konverzije pa tek onda postati organski proizvođač. U to se ulazi s planom. Ako se ljudi osmjere i uđu u to naravno ih treba podržavati kroz poticaje, kroz direktna davanja koja se sada, prema Pravilniku, uvećavaju za 400% od iznosa za poticaje koji se isplaćuju za osnovne poticaje za biljnu proizvodnju.

FF Ako se usporede ova direktna davanja s nekim okolnim državama, to nisu velika sredstva. Je li tendencija da se izravna davanja po hektaru ukinu?

Smatram da ne postoji alternativa izravnom davanju. Mora postojati i jedno i drugo, i poticaji i izravna davanja. To su dvije politike koje se moraju provoditi zajedno. Republika provodi obje politike, a poljoprivrednici u Vojvodini mogu koristiti kako republička davanja, natječaje za nabavu opreme tako i poticaje koje daje Pokrajina kroz natječaje.

FF Udružuju li se poljoprivrednici kako bi pomogli sami sebi i jedni drugima?

Kod nas zadrugarstvo nije baš na nekim visokim granama, nije organizirano i oni koji su udruženi u zadruge ne bih se usudio dati neke svijetle primjere. Ima ih, daleko od toga da ih nema,

ali većina posluje samo radi opstanka. Moje je osobno mišljenje u pogledu zadrugarstva da bi se trebalo malo drugačije definirati. Ne slažem se s onima koji govore kako to kod nas ne može uspjeti zbog mentaliteta. Svi narodi u Europi imaju svoj osobeni mentalitet, ali ako postoji zakon koji te obvezuje i koji se provodi, onda se ljudi i organiziraju u zadruge. Ako bi, na primjer, članstvo u zadrugi bilo uvjet a ne prednost prilikom konkuriranja, i da sve svoje pogodnosti i prava mogu ostvariti samo ako si član zadruge, radile bi i zadruge.

FF Poznato je da se u nekim zemljama, kao u Italiji na primjer, puno toga radi kroz zadruge.

Kroz zadruge, kooperacije i konzorcije zadruga u tim zemljama možeš dobiti sve premije i sredstva preko natječaja. A biti član zadruge nije samo kao članstvo u klubu nego je to poslovno okruženje u kojem posluješ i kao član zadruge imaš i neke obveze prema njemu. Ako prekršiš, izbačen si iz zadruge, a ako si izbačen, to povlači za sobom da gubiš pravo na sve premije i sredstva koja možeš povući. Dakle, vrlo čist odnos i svi gledaju da igraju fer u zadrugi. Smatram da je to dobar model. Kod nas se to ne uvjetuje na taj način. Naravno, treba gledati i mišljenje

poljoprivrednika, jer se kod nas svako uvjetovanje ne gleda kao nešto dobro. I ne nailazi na odaziv. To je u suštini jedan dugoročni rad, isto kao i u slučaju razvoja organske poljoprivrede. Potrebna je kontinualna edukacija i iznošenje pravih informacija ljudima kako bi sagledali prednosti u odnosu na to kako je sada. I onda možemo ići na fomiranje suvremenih zadruga u poljoprivrednoj proizvodnji i europskih standarda poslovanja. Prosvećivanje i obrazovanje je ključno.

Ima li dovoljno zemljišta u Vojvodini za potrebe poljoprivrednika? Je li tendencija rasta cijena zakupa pokazatelj veće potražnje za obradivom zemljom?

Prije dva-tri tjedna smo imali konferenciju gdje smo gostovali s tajnikom **Čedomirom Božićem**, pomoćnikom za ruralni razvoj **Ljiljanom Petrović** i pomoćnikom za stočarsku proizvodnju **Miloradom Malićem**, čiji je naziv bio »Mladi – budućnost Srbije«, u suorganizaciji Srpskog udruženja mladih poljoprivrednika. I onda su na dvodnevnoj konferenciji mladi poljoprivrednici imali mogućnost postavljati pitanja. Najveći dio pitanja, bilo onih koji se bave stočarstvom bilo organskom proizvodnjom ili ratarstvom, voćarstvom, odnosio se na dugogodišnji zakup zemljišta, kupovinu državnog poljoprivrednog zemljišta, sredstvima i poticajima za kupovinu zemlje. Znači, može se steći dojam da zemlje nema dovoljno. Je li to tako ili nije – ne znam, ali definitivno potreba za poljoprivrednim zemljištem raste u Srbiji.

Je li to indirektni pokazatelj da se ulaganje u poljoprivredu isplati?

Jeste.

Imate li saznanja kada će se konačno riješiti pitanje restitucije?

Pitanje restitucije je isključivo u domeni Ministarstva poljoprivrede i ne bavim se time. Ali mogu reći da je restitucija uvjet za sve to, jer kad se završi restitucija, moći će se možda i kupovati zemlja ako je država bude prodavala kao i uzeti ju u dugoročni zakup. Sve to ovisi i od restitucije koja nije završena i nemam informacije kad bi mogla biti završena.

Prioritet je u natječajima ove godine dan mladim poljoprivrednicima.

Natječaj za mlade u ruralnom području je start-up program na koji mogu aplicirati svi poljoprivrednici do 40 godina koji su registrirali gazdinstvo 2020. i 2021. godine. Taj je program izostao zbog situacije prošle godine, pa će ove godine biti proveden. Može se dobiti do maksimalno 90% planiranih sredstava prihvaćenih za investiciju, a do maksimalnog iznosa od milijun i pol dinara.

Koliko mladih ljudi aplicira? Postoji li velika zainteresiranost?

Natječaj je otvoren prije dva tjedna, a aplikacija već sada ima mnogo. Jako je velika zainteresiranost.

Ako ima više aplikacija nego sredstava, kako se određuje tko će dobiti sredstva?

Opredijeljeno je 200 milijuna dinara. Postoji bodovna lista koja je definirana i na temelju toga svi koji ispune uvjete će se kvalificirati za dobijanje sredstava, a onda će se vršiti rangiranje na temelju broja bodova i definiranih kriterija. Svi mladi poljoprivrednici do 40 godina u većini preostalih natječaja će imati i mogućnost da dobiju 10 posto više nego što je određeno, a samim tim što su mlađi od 40 godina dobijaju i više bodova i mogućnost da ostvare i veći postotak povrata. Također se dodatno boduju i dobijaju mogućnost da dobiju veći postotak povrata od planirane investicije žene koje su nositelji gospodarstva, i nositelji gospodarstva koji rade na područjima s otežanim uvjetima za rad u poljoprivredi. Tu listu je definiralo Ministarstvo poljoprivrede i može se pronaći online.

Početkom godine je bio velik porast cijena za ratarske proizvode. Kako to tumačite?

Smatram da je to povezano sa situacijom u svijetu vezano za kovid jer, kako je obustavljen promet i putovanja ljudi, spušten je na neke niže razine i promet roba. Vjerojatno je došlo do tendencije stvaranja rezervi, zaliha, pa su se masovno kupovali poljoprivredni proizvodi što je dobro došlo proizvođačima da plasiraju svoje proizvode. Koliko će to biti dugotrajno i hoće li se vratiti na prijašnje stanje, vidjet ćemo. To je, smatram, trend koji će se neko vrijeme održati i sigurno će trajati dok se ne stabilizira situacija.

Je li riješeno pitanje skladištenja poljoprivrednih proizvoda koje je dugo bilo veliki problem?

To je i dalje veliki problem i dosta veliki broj poljoprivrednika nema odgovarajuće objekte za skladištenje i postrojenja i osuđeni su i dalje ili plaćati skladištenje i onda biti u neizvjesnosti hoće li se to isplatiti na koncu, pa se većina odlučuje robu odmah prodati i uzima se prva cijena samo da bude sigurno. To je i danas problem i nešto na čemu se treba raditi u budućnosti

da se povećavaju skladišni prostori, možda kroz udruživanje jer ne može svatko imati silos, ali troje-četvero mogu čuvati robu zajedno i prodavati kad im najviše odgovara. Sad se trenutno može ulagati i neki dižu skladišne prostore. Slična je priča i s hladnjačama, ali je to u voćarstvu malo drugačije urađeno i na neki način je i dostupnije. To je veliki ulog, ali svatko gleda da ima neku hladnjaču za koju opet može dobiti sredstva za ulaganje i za izgradnju u Republici, a za opremanje u Pokrajini.

U svom doktoratu bavite se temom zaštite bilja alternativnim – biološkim i fizičkim metodama. Kakve su posljedice pretjeranog korištenja herbicida i pesticida na prirodu i ljudsko zdravlje?

To je jedno kompleksno pitanje, ali štetan utjecaj na životni okoliš i samim time na ljude postoji u nekoj mjeri. To svakako nije isto kao 70-ih i 80-ih godina kada su se koristile, kao aktivne tvari u pesticidima, izuzetno agresivne supstance. To više nije slučaj. Svake godine proizvođačima je problem što se poneki preparati ukinu ili povuku s tržišta iz razloga što i ove materije koje su sada aktualne dobijaju dozvolu na desetak godina i nakon toga idu na reevaluaciju i ako se procijeni da se predugo za-

se koriste u pravom trenutku, imaju gotovo stopostotnu efikasnost, a smanjujemo i mogućnost zagađenja. To možemo postići samo znanjem.

Imaju li poljoprivrednici dovoljno znanja o zaštiti bilja?

Mislim da ne. Mnogi koji rade nisam siguran znaju li dovoljno i svakako je potrebno kontinualno obrazovanje i edukacija i poljoprivrednika, a i zaštitara, inženjera zaštite bilja o novim metodama, novim tehnikama, pa i novim saznanjima i kako ih primijeniti u praksi.

Imaju li šanse ekološki načini zaštite u odnosu na konvencionalne preparate?

Svakako da. Dobar dio mog doktorata se odnosi na alternativne mjere, to su ekološki pripravci od etarskih ulja i korisne bakterije što su sredstva koja imaju odličnu efikasnost, a uopće nisu štetna za životni okoliš i ljude. Potrebno je još raditi istraživanja kako bi oni postali što stabilniji partner u zaštiti bilja. Postoji veliki potencijal, a neki od njih, kao korisne bakterije, već se koriste u organskoj i integralnoj zaštiti bilja. Druga stvar jesu fizičke mjere borbe, kao što su tretmani toplom vodom prije skladištenja plodova voća kako bi se, što opraio, što uništio, taj infektivni inokul koji postoji na svakom voću i na taj način smanjila potreba korištenja bilo kakvih pripravaka i zaštitnih sredstava. Postoje načini, ali treba mnogo ulagati. Na kraju krajeva, u znanost kako bismo došli do toga.

U kojoj mjeri se kod nas, kao u svijetu, povezuje znanost i istraživanja s privredom, odnosno poljoprivredom?

Prepoznalo se generalno, i Vlada i sveučilišta, da se ne može raditi sami za sebe nego se mora ići u povezivanje. Nedavno je osnovan Naučno-tehnološki park u Novom Sadu i to treba biti kuća za istraživače i mlade start-upe. Poznato je da u Srbiji, i napose u Novom Sadu, IT sektor najviše ima takvih start-upova, ali bi bilo dobro malo dati akcent i na biološka istraživanja i biološke start-upe kako bi se multidisciplinarno povezivale suvremene tehnologije s biološkim znanostima.

Od punoljetstva ste član DSHV-a, bili ste predsjednik Mladeži stranke, član Predsjedništva i Vijeća stranke, vijećnik Hrvatskog nacionalnog vijeća. Na poziciju u Pokrajinskoj vladi ste također došli preko ove stranke.

Došla je prilika i drago mi je da sam prepoznat kao netko iz stranke i iz hrvatske zajednice kao netko tko je mlad i stručan. Ne bojim se posla i na svom sam terenu i drago mi je da su to prepoznali i predsjednik stranke **Tomislav Žigmanov** i općenito što sam prepoznat kao netko tko može pridonijeti. Volim reći da svi mi živimo u društvu u državi u kojoj živimo i da samim time što dajemo svoj doprinos razvoju svog društva na taj način doprinosimo i svojoj zajednici. Svakako se trebamo angažirati i na unaprjeđenju rada i života u našoj zajednici, ali angažiranjem i radom za boljitak društva pomažemo i svojoj zajednici.

Kako vidite perspektivu manjinskih stranaka. Imaju li budućnost?

Manjinske stranke i manjine će uvijek imati problem ostvarivanja svojih prava. Biti prihvaćen, biti uključen u tokove, a opet ne asimilirati se. To je kontinuirana borba. Ne biti getoiziran, biti involviran, a opet ne asimilirati se. To je ono na čemu trebamo inzistirati – ne odustati nikada od svojih legitimnih prava, to tražiti i to konzumirati. Jedino na taj način crpimo i kredibilitet da nešto i tražimo i budemo uključeni u cijelo društvo.

Karijera

Mladen Petreš, rođen 1988. godine u Subotici, je nakon Srednje medicinske škole završio Poljoprivredni fakultet u Novom Sadu, smjer zaštita bilja, fitomedicina kao prvi u generaciji. Nakon toga je završio master studije, volontirao u jednom voćnjaku, dvije i pol godine radio u Poljoprivrednoj stručnoj službi u Subotici. Kao doktorand je radio kao volonter na Poljoprivrednom fakultetu u Novom Sadu da bi nakon nekoliko mjeseci dobio zaposlenje preko Ministarstva prosvjete, nauke i tehnološkog razvoja za uključivanje 1.000 najboljih istraživača na fakultete. Kao istraživač pripravnik je tijekom studija položio sve ispite odmah na početku i bavio se istraživačkim radom. Aplicirao je i dobio najpoznatiju i najprestižniju stipendiju koju dodjeljuje američka Vlada kroz *Fulbright* program. Kao stipendist ovog programa proveo je devet mjeseci na University of Massachusetts gdje je radio istraživanja na *Fusarium* vrstama gljiva koje su mu i tema doktorata. Radi se o gljivama prouzrokovateljima truleži u skladištima plodova jabuka. U doktoratu se bavi suzbijanjem ovih gljiva alternativnim – biološkim i fizičkim metodama. Želja mu je biti sveučilišni profesor i na dobrom je putu da to i postane. Četvrtu godinu je već u nastavi na Poljoprivrednom fakultetu i pored angažiranja u Tajništvu drži i nastavu – vježbe iz fitopatologije i iz bolesti voća i vinove loze.

državaju u životnom okolišu ili imaju bilo kakvih štetnih efekata, povlače se. Svake godine se povlači sve veći broj preparata s tržišta, a suština je da se moramo zamisliti što da radimo: ili prestati s radom ili se prilagoditi novim uvjetima. Nema čarobnih štapića i nećemo postići ništa ako sada ovim dozvoljenim sredstvima špricamo do besvesti nekontrolirano nego trebamo upregnuti znanje, znanost i ono što imamo. Postoje modeli predviđanja i pojave bolesti i pojave kukaca i treba koristiti najefikasnije dozvoljene preparate u pravom trenutku. Na taj način možemo koristiti preparate koji nisu visoko otrovni i visoko štetni, a kada

Nematerijalna kulturna baštine Hrvatske (II.)

Tankim nitima do umjetnosti

Postoji određeni broj ljudi koji prepoznaje našu čipku kao vrhunsku rukotvorinu, koja ima višestoljetnu tradiciju, svoju priču, umjetničku vrijednost, pa istu koriste kao korporativne poklone, a posebno to vrijedi od 2009. godine kada je naša lepoglavska čipka uz pašku i hvarsku upisana na UNESCO-vu listu nematerijalne kulturne baštine čovječanstva, kaže Karmen Šošćarić

Na UNESCO-ov Reprezentativni popis nematerijalne baštine čovječanstva upisano je i 15 hrvatskih nematerijalnih kulturnih dobara, među njima i čipkarstvo u Hrvatskoj. Danas u Hrvatskoj postoje tri glavna centra izrade čipke, čije se djelovanje nastavlja na višestoljetnu tradiciju čipkarstva. To su Lepoglava u Hrvatskom zagorju s čipkom na batiće, a na Jadranu Pag s čipkom na iglu, i Hvar s čipkom od agave.

Svaka od tih izrada čipke je posebna, a povezuje ih ista stvar – izrada tanke čipke koja se oblikuje u mala umjetnička djela. Slijedeći trag čipkarske niti, ovoga se puta upoznajemo s vještinom izrade pruga čipke na batiće i radom čipkarica u Lepoglavi u razgovoru s upraviteljicom Zadruga lepoglavske čipke i predsjednicom *Ekumuzeja Lepoglave* **Karmen Šošćarić**, kao i s čipkaricom **Ankicom Škvarić**.

Lepoglavska čipka

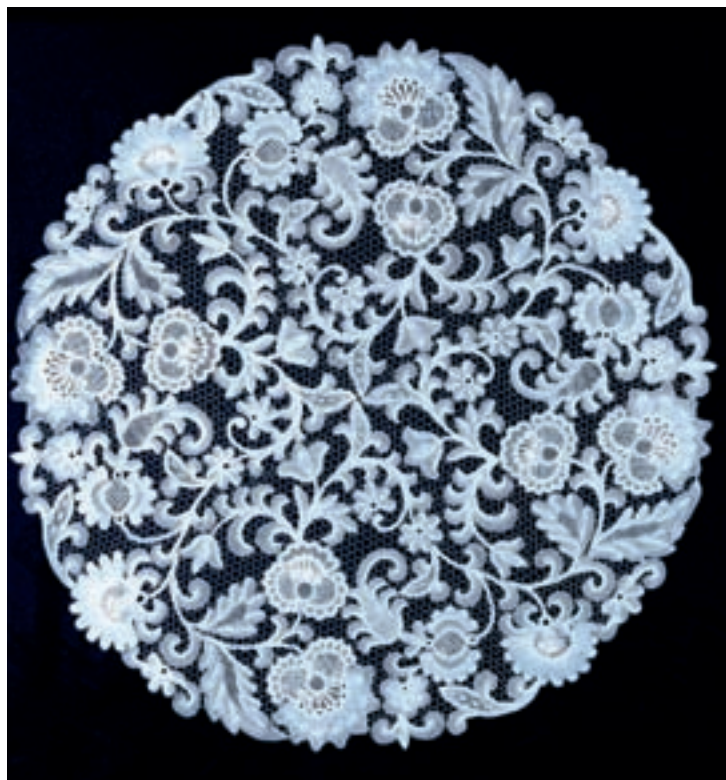
»Zadruga lepoglavske čipke osnovana je početkom 2003. godine na inicijativu grada Lepoglave. Cilj osnivanja je bio organizirati nastavak tradicije izrade lepoglavske čipke na batiće, jer se smanjio broj žena koje su izrađivale čipku, a ostale su pretežno žene starije životne dobi. Naime, to je razdoblje kad se lepoglavsko čipkarstvo revitalizira, u osnovnoj školi postoji čipkarska grupa, postoji društvo čipkarica, od 1997. godine održavaju se izložbe čipki hrvatskih čipkarskih centara i susjednih zemalja, što je kasnije preraslo u međunarodni festival čipke, koji se održava svake godine u rujnu, tako da ove godine imamo i mali jubilej – 25. međunarodni festival čipke, a zemlja partner je Mađarska«, kaže Šošćarić i navodi kako je osnovna djelatnost Zadruga proizvodnja i prodaja lepoglavske čipke, te prezentacija iste u zemlji i inozemstvu. U članstvu Zadruga su isključivo čipkarice, koje svoju gospodarsku djelatnost obavljaju preko Zadruga, a danas je to dvadesetak članica i to su isključivo vrhunske majstorice izrade lepoglavske čipke.

Do osnivanja udruge *Ekumuzej Lepoglava*, krajem 2011. godine, zadruga je obavljala sve aktivnosti vezane uz lepoglavsko čipkarstvo, a danas Zadruga u sinergiji s *Ekumuzejom* priprema festivale čipke, sudjeluje na raznim manifestacijama, festivalima u zemlji i inozemstvu, po potrebi organizira radionice za usavršavanje izrade čipke i slično.

Zadruga lepoglavske čipke i dalje je jedini nositelj gospodarske aktivnosti proizvodnje i prodaje čipke, posjeduje Galeriju čipke u Lepoglavi i web shop, organizira prezentaciju izrade čipke za organizirane grupe posjetitelja.

»Protoklih godina održavali su se i tečajevi izrade lepoglavske čipke, prema zainteresiranosti polaznica, tako da danas imamo

otprilike 200 čipkarica koje su završile tečaj u trajanju od 180 sati – program je inače verificiran od strane ministarstva obrazovanja, tako da po završetku tečaja polaznice dobivaju zvanje čipkarice i ono se upisuje u radnu knjižicu. Naravno, nakon tečaja mnoge žene ne rade čipku, jer izrada iziskuje kontinuirani višesatni dnevni rad, da bi se postigla vrhunska kvaliteta čipke, tako da uz svakodnevne obveze na poslu i kod kuće mnoge su odustale, a vremenom se dosta toga naučenoga zaboravi ako se ne radi redovito. Što se tiče zarade žena od čipkarstva, uvijek je to bila dodatna zarada, nekad uz poljoprivredu, a danas uz mirovinu ili neki drugi izvor prihoda«, kaže Šošćarić i naglašava kako Zadruga izrađuje isključivo čipke po nacrtima najpoznatije

uči učiteljice lepoglavske čipkarske škole **Danice Brossler**, jer je iste grad Lepoglava zaštitio i osnovao Povjerenstvo čipkarica, koje dodjeljuje certifikat, markice da se radi o vrhunski izrađenoj lepoglavskoj čipki, te da su zadovoljeni svi propisani elementi izrade čipke.

Primjerice, definirana je kvaliteta konca, dimenzija čipke, propisane tehnike prebacivanja batića i da ta čipka može nositi ime lepoglavska čipka.

O izradi lepoglavske čipke Šoštarić kaže kako je, budući da se radi o ručnom radu, vrijeme izrade jednostavnije čipke promjera 20 cm oko tri tjedna, uz svakodnevni rad od najmanje 5-6 sati i, naravno, ovisi o brzini prebacivanja batića.

»Osnovni pribor za izradu čipke sastoji se od korpica-košarica od slame, dedeka – valjkastog jastučića, punjenog piljevinom, nacrtu čipke pričvršćenog na jastučić, batića – drvenih štapića na koje je namotan konac visoke finoće, a uvijek mora biti parni broj batića. Po pravilu, za najjednostavnije preplitanje koristi se 7-8 pari batića, a za posebne ispune motiva u čipkama i do 34 para batića; zatim tu su pribadače koje služe da pridržavaju čipku tijekom izrade dok se u potpunosti ne dovrši, tako da kod većih čipki njihov broj prelazi i 1.000 komada. Tu je i posebno tanki konac za izradu lepoglavske čipke, a kao pomoćni alat služi heklica-kačkalica. Važno je napomenuti da se kod izrade čipke radi njezino naličje, tako da kad je ona gotova, skinu se pribadače i tek onda vidimo pravo lice izrađene čipke«, kaže Karmen Šoštarić.

Finoća konca

Ankica Škvarić je članica Zadruga lepoglavske čipke od samog početka njezinog djelovanja 2003. godine i jedna od osnivačica Zadruga.

»Čipkarstvom sam se počela baviti 2002. godine, kada sam krenula na tečaj čipkarstva koji se tada prvi puta počeo provoditi po verificiranom programu. U to sam vrijeme bila nezaposlena i brinula se za dvoje male djece, te me čipkarstvu privukla želja za stjecanjem novih znanja i iskustava kao i želja za očuvanjem tradicije izrade lepoglavske čipke«, kaže Škvarić i objašnjava što karakterizira lepoglavsku čipku.

»Lepoglavsku čipku karakteriziraju motivi flore i faune te barokni motivi sa specifičnim popunama poput bodova oka, 'k' listića, mrežica, sačica kao i finoća konca nježnog i tankog poput paučine. Lepoglavska čipka karakteristična je po načinu izrade upotrebom batića na koje je namotan konac, a nacrt čipke stavlja se na jastuk-dedek, punjen piljevinom.«

S Ankicom Škvarić pričali smo i o tome jesu li stvoreni uvjeti da čipka, osim raritetne etnografske vrijednosti, zaživi kao proizvod koji će nositi gospodarsku aktivnost i osigurati zaradu ženama ovog kraja i je li stvorena nova generacija čipkarica?

»Osnivanje Zadruga lepoglavske čipke znatno je doprinijelo promociji čipke i olakšalo njezino plasiranje na tržište i pronalaženje potencijalnih kupaca. Međutim, čipkarstvo danas ne predstavlja djelatnost koja bi čipkaricama osigurala zaradu dostatnu za život, već služi isključivo kao popuna kućnog budžeta. Tijekom trajanja Škole lepoglavske čipke i povremenim organiziranjem čipkarskih radionica izučene su brojne generacije čipkarica koje će dalje prenositi tradiciju izrade lepoglavske čipke.«

A jedno od pitanja je bilo – je li čipka postala i modni detalj?

»Lepoglavska čipka je u današnje vrijeme uslijed sve veće potražnje i inovativnih načina izrade i upotrebe raznih materijala postala izuzetno traženi modni detalj koji je svjetski poznat. Kao čipkarica surađujem s umjetnicom s područja Lepoglave na način da izrađujem motive lepoglavske čipke od kojih ona potom upotrebom dodatnih elemenata i tehnika izrade izrađuje modni nakit koji je postao prepoznatljiv ne samo na lepoglavskom području već i šire, zahvaljujući društvenim mrežama koje u današnje vrijeme olakšavaju pristup zainteresiranim kupcima«, kaže Ankica Škvarić.

Zvonko Sarić

Čelično prijateljstvo

Početkom drugog milenija (2002.) ponovno je ustanovljen najvažniji državni praznik Srbije, koji se slavi 15. veljače (istodobno vjerski praznik Sretenje, prikaz Gospodina u hramu, kod katolika Svijećnica). Službeno, i sljedeći dan (16.) je neradni. Također je nekad bio dvodnevni neradni praznik 29. i 30. studenoga, Dan Republike; službeno ime praznovanja kod nas se zove Dan državnosti, a obilježavaju se dva povijesna događaja (možda zato traje dva dana): početak Prvog srpskog ustanka protiv Turaka (1804.) i donošenje prvog Ustava knjaževine Srbije (1835.). Kako priliči ovom događaju, na Kalemegdanu je bilo pucanja iz topova (svečani plotuni), sljedećeg dana predsjednik države je podijelio 170 raznih odlikovanja (nisam brojao, ali tako izvještavaju mediji). Dobitnici odličja bili su umjetnici, muzičari, redatelji, liječnici u borbi protiv covida, dva pilota koji su dovezli cjepivo protiv ove epidemije iz Moskve itd. Bilo je i svečanih zahvalnih besjeda, vojne garde i zastave, pjevanje dječjeg zbora... sve po »pravilu

Prikaz Gospodina u hramu

službe«. Moram priznati da sam povodom ovog praznika čuo i čitao neke najnovije spekulacije u svezi Prvog srpskog ustanka. Neki »stručnjaci« tvrde da je taj događaj bio revolucija, da je izbio kao rezultat revolucije u Francuskoj, da je to datum nastanka »moderne srpske države« itd. Pitam se čemu služi ovo »redefiniranje povijesti«? Recimo, da budemo slični Francuzima? Nagradno pitanje je: što se dogodilo sa srpskim narodom od pada despotovine (1439.) osvajanjem Smedereva, srpske prijestolnice u to vrijeme i do početka ustanka? To je 365 godina o kojima se sada ništa ne govori, a to je tursko doba. Muslimanski narod živio je u gradskim naseljima, pravoslavni na selu, pod vodstvom seoskih knezova, koji su sakupljali porez za vladajuću imperiju. Pad Otomanske imperije počeo je sve većim osamostaljivanjem vođa, pojedinih većih vilajeta. Tako su i u Srbiji četiri dahije povećali zulum, posjekli knezove i formalno je to bio razlog bune. U Francuskoj je bila građanska revolucija, i to doba je jednostavno neusporedivo sa Srbijom i blage veze nema ni sa kakvom revolucijom. Što se tiče *Sretenjskog ustava*, on je nakon 55 dana suspendiran, navodno zbog pritiska tada velesila Turske, Rusije i Austrije. Ovaj

ustav je podijelio vlast na izvršnu sudsku i zakonodavnu, što se danas smatra modernim uređenjem države. Tada je ova podjela izvršena ovako: knjaz (**Miloš Obrenović**), državni sovjet i narodna skupština. Danas bi to bio predsjednik, Vlada i Narodna skupština. Istina, ima jako velikih sličnosti, nije ni čudo što imamo problema u pregovorima s EU u poglavlju pravna država. Sjetio sam se poznate stare dosjetke o Ustavu knjaza Miloša: »prvi članak: knjaz je uvijek u pravu; drugi članak: ako knjaz nije u pravu, primjenjuje se prvi članak«.

Razni oblici prijateljstva država

Naš državni praznik, moglo bi se reći »prije roka«, čestitali su Kinezi, koji su izjavili: »čelično prijateljstvo se produbljuje!«. Nekoliko dana kasnije i ruski predsjednik je poslao čestitku s »bratskim prijateljstvom«. Po mom mišljenju prijateljstvo između dvije države ne postoji, egzistira samo zajednički interes. Sjetio sam se susjedne Mađarske kada su tamo (privremeno) boravili vojnici SSSR-a. Onda se govorilo o »vječitom prijateljstvu Rusa i Mađara«. Svake godine su slavljene »osloboditelji od fašizma«, tj. vojnici SSSR-a. Prijateljstvo je puklo 1956., kada je izbio nova mađarska revolucija. Poslije ovih događaja, koji su slomljeni sovjetskom vojnom intervencijom, rodio se vic: »Ruska delegacija je otišla u Tursku konzultirati se s njima kako su uspijevali vladati 150 godina, a da Mađari ne dignu ustanak? Dobili su odgovor: 'Mi ih nismo tjerali da svake godine slave izgubljenu Mohačku bitku!«. Tadašnja oporba, koja je emigrirala na Zapad, tvrdila je da SSSR izrabljuje mađarske resurse, prije svega poljoprivredu i rudno bogatstvo: aluminij i uran; pored Pečuha podignut je Uránváros, a u znak vječitog prijateljstva podignut je jedan novi grad s čeličnom koji je nazvan: Sztálinváros (ime je kasnije, nakon revolucije promijenjeno u Dunaújváros). Posljednje trupe SSSR-a su 1999. napustile Mađarsku.

Kinezi u Europi

Zahvaljujući politici »faljnisa na sve četiri strane« (što je jedna od mogućnosti) s Kinom imamo »čelično prijateljstvo«. Možda smo im zato prepustili čeličanu u Smederevu! O Boru i proizvodnji bakra da ne pričamo. Kao što rekoh, ne vjerujem u »prijateljske odnose« između država, makar ta država bila komunistička. Sjećam se, u doba Informbiroa, i Kina nije bila u dobrim odnosima sa SSSR-om, kao ni Albanija, koja se sprijateljila s Kinom, koja je omogućila da se izgradi obrambeni sustav, bunker i duž granice, koji su danas turistička atrakcija. Dala im je i naoružanje. Znači, Kinezi su već tada bili prisutni na Balkanu. Sada smo mi dobri prijatelji i grade kroz našu zemlju brzu prugu do Soluna, popularno nazvanu »novi put svile«, kako bi što brže plasirali robu na svjetsko tržište. Detalji ugovora o ovoj gradnji nisu baš jasni. Kao, dobili smo povoljne kredite, ali što smo mi dali kao garanciju o vraćanju kredita? Pretpostavka: koncesiju na prugu, i to na duži rok. Ovo je stari, kapitalistički način »vladanja« nad jednom zemljom.

Divljina u srcu grada

Subotica se, na žalost – naravno, samo na kratko – u utorak, 16. veljače, našla pri vrhu crne kronike najvećeg dijela domaćih medija. Razlog tomu poznat je od Đurđina do Tutina: u ranim jutarnjim satima grupa pasa lutilica napala je i izujedala pedesetpetogodišnju sugrađanku, nanijevši joj teške tjelesne ozljede.

U prvim reakcijama javnost – podijeljena oko svega i svačega, od politike do cjepiva i od migranata do zaštite životinja – je nedvosmisleno osudila ovaj napad, tražeći da se odgovorni za to kazne. Bez želje da prepričavamo sadržaj komentara na brojnim internetskim stranicama ovdašnjih medija suština je sljedeća: suosjećanje prema nesretnoj Subotičanki; gnjev prema psima lutilicama, nerijetko uključujući i specifični oblik »konačnog rješenja« tog problema; osuda neodgovornih vlasnika koji puštaju svoje izglednije »miljenike« na ulicu i upiranje prstom u lokalne samouprave kao najodgovornije za stanje koje imamo u cjelokupnom društvu.

I stvarno: tko je odgovoran za sve veći broj pasa lutilica na našim ulicama? Kome se obratiti da se prijavi čopor na »iks-ipsilon lokaciji« i zašto to nadležne službe same ne rješavaju?

Odgovor na ova pitanja, osim u lokalnoj samoupravi, sigurno ima i netko od 63 sugrađana, koji su zbog napada pasa lutilica 2017. do zadovoljenja pravde došli sudskim putem. Ili pak netko od 96-oro onih koji su iste godine do istog cilja stigli medijacijom, a zbog čega je Grad Subotica te, 2017. – kada je bilo prijavljeno ukupno 155 napada (dakle, skoro svakog drugog dana po jedan) – na ime obeštećenja građana isplatio 4,8 milijuna dinara (oko 40.000 eura)!

Najodgovornije za ovakvo stanje je, dakle... Javno komunalno poduzeće *Čistoća i zelenilo*, koje je, prema slovu zakona, nadležno za rješavanje ovog pitanja i u čijem sklopu se i nalazi Prihvatilište za (napuštene) pse. To je, dakle, prva adresa na koju se šalju tužbe ogorčenih građana koji su imali nesreću da ih, ni krive ni dužne, napadne i(li) ujede pas lutilica.

Iza ovog jednostavnog odgovora, međutim, krije se cijeli niz drugih problema za koji je, osim lokalne samouprave i *Čistoće i zelenila* (koja je u nadležnosti Grada), odgovoran čitav lanac sudionika: od komunalne policije i veterinarske inspekcije, pa do samih (su)građana.

Sa svojih 268 mjesta – koliko Prihvatilište za pse u Subotici ima, i bez dodatnih objašnjavanja nadležnih – nije teško zamisliti da su kapaciteti najčešće popunjeni i da se »višak« pasa jednostavno na očigled sugrađana prelijeva na subotičke ulice. Taj višak, objasnili su to više puta u Prihvatilištu, čine sami građani, koji ne vode brigu o svojim ljubimcima i puštaju ih na slobodu da se sami brinu o svojoj egzistenciji i potomstvu, što nerijetko rezultira napadima na ljude i okotom novih generacija poludivljih pasa u urbanim područjima. Na taj način prvi prozvani dali su debelu argumentaciju u svoju obranu i – bez obzira na visinu do sada i ubuduće plaćenih kazni – stekli makar mrvicu razumijevanja za svoju nemoć.

Što, međutim, s lijepo uniformiranim i u još ljepše automobile uvaljenim komunalnim policajcima? Koliko oni puta nisu vidjeli

Drugo lice **SUBOTICE**

ono što svi vide: čopore pasa oko Sunčanog sata kod Gradske kuće, iste te ili neke druge kod Autobusnog kolodvora ili kod dječjih vrtića na više lokacija? Koliko su, pak, puta vidjeli i reagirali tako što su pozvali *Čistoću i zelenilo* kako bi živoderi uklonili potencijalnu opasnost s prijavljene lokacije? O tome, naravno, javnost pojma nema. Nema javnost pojma ni koliko je prijava komunalne policije upućeno protiv građana za koje je utvrđeno da ne vode brigu o svojim ljubimcima, a kamoli o tome koliko

su puta kaznili nesavjesne vlasnike koji svoje pse šetaju bez povodca i koji (psi, a ne vlasnici) rade »pi-pi« i »ka-ka« gdje stignu i tako »dio sebe« ostavljaju u vidu nagazne mine.

Posljedice takvoga (ne)rada, a on je zajednički, ne samo da su uočljive u vidu nabrojanih slika nego o njima, nažalost, svjedoče i sudski dokumenti i, što je još tragičnije, bolnički kartoni, poput naše sugrađanke kojoj su psi nanijeli dvadesetak ujeda (uključujući i odgrizeno uho). Posljedice takvoga zajedničkog (ne)rada je i kolektivni strah stanovništva od četveronožaca, posebno kada su u čoporu, i opravdana strepnja za sudbinu djece, starih ili nemoćnih.

Posljedica posljednjeg slučaja, međutim, morala bi biti i povod za reakciju najodgovornijih, koji bi promptno trebali sazvati sastanak svih relevantnih institucija za rješavanje ovog problema koji ne ide pod tepih nego se iz dana u dan gomila. Ako već do sada nije, lokalna samouprava bi se od sada morala mnogo ozbiljnije pozabaviti pitanjem rješavanja problema pasa lutilica i u te svrhe uključiti sve nadležne službe. Vrijeme je, konačno, da se porazgovara i o kapacitetima Prihvatilišta i o načinima (iznosu) njihovog financiranja, načinima provedbe utvrđenih mjera za sprječavanje opće opasnosti od pasa lutilica, ali i odgovornosti i sankcijama za neprovođenje istih, kako prema građanima tako i prema nadležnima. Postojeće stanje – tu vjerojatno postoji konsenzus – je i štetno i neodrživo. Štetno zbog toga što se na isplatu kazni građanima bacaju ogromne količine novca poreznih obveznika (dakle: istih tih građana), a neodrživo stoga što je u pitanju opća sigurnost, pa i životna opasnost, za sve: od djeteta do – ne daj, Bože – političara.

Z. R.

Skromno, al' ponosno

Naviknuli smo da nas na Prelu sićanja iz godine u godinu ima sve više, a ove smo morali poštivati aktualne epidemiološke mjere, te je znatno manji broj ljudi bio prisutan

»**P**relo sićanja je samo po sebi jedinstveno, jer su svi sudionici ovoga prela obučeni u svečanu zimsku bunjevačku nošnju, a ove godine je jedinstveno i po tome što je održano«, rekao je predsjednik Katoličkog društva **Ivan Antunović** vlč. dr. **Ivica Ivanković Radak** okupljenima na ovome prelu.

Jedanaesto *Prelo sićanja* održano je 14. veljače, no ne kao prijašnjih godina. Znatno manji broj sudionika i pridržavanje epidemioloških mjera bile su jedina mogućnost kako se kontinuitet ne bi prekinuo.

Uspjeli smo zadržati kontinuitet

Okupljanje sudionika ovoga prela bilo je i ove godine kod spomenika Presvetog Trojstva u središtu Subotice, dok se neolicina sudionika uputila direktno na večernju svetu misu koja je služena u subotičkoj katedrali sv. Terezije Avilske. Misno slavlje je predvodio katedralni župnik mons. **Stjepan Beretić** uz koncelebraciju vlč. Ivica Ivankovića Radaka.

U prigodnoj propovijedi mons. Beretić se, osvrnuvši se na evanđelje u kom se Isus dotiče gubavca, spomenuo povijesti svjetskih epidemija koje su poharale svijet. Također, spomenuo se i sv. Valentina, skromnog svećenika koji je u Rimu 14. veljače 269. godine podnio mučeničku smrt, te je pozvao vjernike da

se nakon ovoga pokladnog vremena, već na Pepelnicu, izmire s Bogom, te tako imaju bolju i plodonosniju korizmu.

Kao i ranijih godina, jedini uvjet sudjelovanja na ovome prelu jest biti u zimskoj narodnoj nošnji.

»Ove godine je sve drugačije, sve je prilagođeno epidemiološkim mjerama. Naviknuli smo da nas na *Prelu sićanja* iz godine u godinu ima sve više, a ove smo morali poštivati aktualne epidemiološke mjere, te je znatno manji broj ljudi prisutan. Nismo slali pozivnice niti smo angažirali kulturno-umjetnička društva, udruge ili obitelji koje brižno čuvaju našu nošnju. Ljudi koji imaju vlastitu nošnju su se okupili kako bi sačuvali kontinuitet, na što smo osobito ponosni. Vjerujem kako će već nagodinu *Prelo sićanja* biti onako kako je i zamišljeno«, kaže **Ivan Piuković**, koji je svake godine zadužen za animiranje ljudi i organizaciju *Prela sićanja*.

U svom kratkom obraćanju vlč. Ivanković Radak je spomenuo smisao prela, prenijevši riječi katedralnog župnika koji je pojašnio kako je smisao i ovoga prela družiti se, susresti i proveseliti se prije početka korizme na nama jedinstven, dostojanstven način. Nazočnima se kratko obratio i predsjednik HKC-a *Bunjevačko kolo* **Lazar Cvijin** rekavši:

»Želim zahvaliti što se *sićate*, ili još bolje: što pamтите. To je važno za sve zajednice, a osobito za našu. Sačuvati tko smo i što smo, pa makar i u ovakvim uvjetima«.

I ovogodišnje *Prelo sićanja* organizirali su združenim snagama KD *Ivan Antunović* i HKC *Bunjevačko kolo*, a osim velikog broja sudionika izostali su i tamburaši, igra (ples), kartanje, pisma...

Prelu su prisustvovali i predstavnici Generalnog konzulata Republike Hrvatske u Subotici: konzul **Hrvoje Vuković** i konzul savjetnik **Ivan Rukavina**, koji su također na sebi imali dio bunjevačke nošnje.

Želimo biti dio ove priče

Među ovogodišnjim sudionicima *Prela sićanja* bilo je i onih koji su do sada bili na svih jedanaest prela, ali i onih kojima je ovo, pomalo neobično prelo, bilo prvo ili drugo. »Imala sam priliku već jednom sudjelovati na ovome prelu, te mi je ovo druga godina. Drago mi je da se i mi mladi možemo uključiti u ovakva prela, te da i na ovaj način možemo učiti o našim korijenima i

običajima. Kao i prvi puta, tako sam i sada došla sa skupinom mladih, koji su se također obukli u našu nošnju. Ovo je zaista poseban način da se živi sve ono što smo slušali od naših starih, ne samo od majke i dide, nego i naših roditelja koji su jednako tako bili dio očuvanja tradicije«, kaže **Regina Dulić**, koja nam je rekla kako ih je ove godine sve okupio prošlogodišnji, još uvijek aktualni bandaš *Dužijance 2020. Josip Šarčević*. »Bandašica nije mogla doći, pa sam onda pitao nekoliko prijatelja da dođu kako bi imao društvo s obzirom na to da mi je ovo prvo *Prelo sićanja*. Mladi su rado prihvatili, obukli se i došli. Drago nam je da smo mogli sudjelovati na ovome prelu, istina uz brojna ograničenja, ali nama je i ovako lijepo.« Pitali smo ga i je li im teško biti u nošnji, na što je on odgovorio: »Rekao bih da su svi ljudi ovdje došli svojom voljom, što bi značilo da to i vole, a nama mladima je posebna radost da možemo biti dio ove priče.«

Ž. V.

Otkup sirovog mlijeka

Cijena na nizbrdici

Mljekara Somboled, jedan od najvećih otkupljivača mlijeka u Somboru i okolici, od 1. siječnja otkupnu cijenu snizila je za dinar. Uz razne poticaje na osnovnu cijenu proizvođači mogu ostaviti nekoliko dinara više, ali i to nije dovoljno da prati rast cijena stočne hrane koja je od početka godine skuplja oko 30 posto

Neugodno iznenađenje na početku godine dočekalo je poljoprivrednike koji se bave mliječnim govedarstvom. Mljekara kojoj predaju mlijeko obavijestila ih je da će ubuduće cijena biti niža za nekoliko dinara. Proizvođači strahuju da će primjer *Somboleda* slijediti i druge mljekare, jer već ima najava i drugih otkupljivača da će se niži cjenik početi primjenjivati od 1. ožujka. Dinar se ne čini mnogo, ali ukoliko se dnevno na gospodarstvu proizvede oko 300 litara mlijeka, godišnji gubitak samo zbog korekcije cijene dostiže i tisuću eura. Vijest o smanjenju cijene iznenadila je proizvođače, jer je došla u vrijeme stalnog rasta cijena stočne hrane. Tako gledano, logike za nižu otkupnu cijenu mlijeka nema. Ali, s druge strane, prošle godine proizvodnja mliječnih proizvoda povećana je za 13,6 posto, pa bi se u tom rastu proizvodnje i činjenici da mlijeka ima dovoljno trebao tražiti odgovor na pitanja zašto su prerađivači odlučili poljoprivrednicima zakinuti na otkupnoj cijeni.

Poslovna politika prerađivača već dulje vrijeme je suradnja s većim proizvođačima koji u stajama imaju 40-50, pa i više muznih grla, koji imaju registrirane farme, laktofrize i koji samim tim mogu osigurati količine i kvalitetu mlijeka. Razlog je to što su mnoga otkupna mjesta na kojima su mlijeko predavali manji proizvođači ugašena. Uz to, oni manji proizvođači, koji ne mogu postići ni količine, ni ekstra kvalitetu, imaju i niže otkupne cijene mlijeka.

Telad spašava mliječno govedarstvo

Obitelj Pekanović iz Nenadića muzne krave drži na svom gospodarstvu desetljećima, ali isplativost, kaže **Stipan Pekanović**, nikada nisu gledali samo kroz cijenu mlijeka.

»Ako bismo gledali samo kroz cijenu mlijeka, onda već duže vrijeme to nije isplativa proizvodnja. Sada dobivamo za litru mlijeka oko 26 dinara, i to za mlijeko čija je masnoća 4,2. Ali računicu nikada nismo pravili samo gledajući koliko nam plaćaju mlijeko. Uvijek smo tome dodavali i telad koja smo dalje stavljali u tov. Muško tele je oko 550-600 eura, koliko košta tele od osam tjedana. Moja procjena je da je bolje u tov stavljati telad iz svoje staje nego kupovati s drugih terena, jer zbog adaptacije često bude zdravstvenih problema. Ostavljamo svu telad. Žensku da zamijeni starija grla koja nisu više za mužu, a mušku za tov. Tele nismo ni prodali ni kupili godinama«, iznosi nam poslovnu politiku svog gospodarstva Stipan.

Tome treba dodati i to što za ishranu koriste hranu koju dobivaju zamjenom žita, soje i suncokreta za mekinje i sačmu. Kaže, trenutačno mu je od cijene mlijeka veći problem cijena tovljenika, koja ne samo da je niska već ih se nema kome ni prodati.

Što se plaća

Uz osnovnu cijenu proizvođačima se dodatno plaća veći sadržaj mliječne masti, proteina, isporučena količina, mikrobiološka kvaliteta. Za proizvođače koji dnevno predaju od 200 do 500 litara i imaju mlijeko ekstra klase ta korekcija cijene može biti i veća od 10 dinara po litri. No, cijena može biti i za dinar do dva niža od osnovne cijene ukoliko je mlijeko lošije kvalitete. Ono na što mogu računati svi proizvođači je državni poticaj od sedam dinara po litri. Isplaćuje se svaka tri mjeseca. I dok kod velikih otkupljivača ta isplata ide redovito, kod onih manjih kasni po nekoliko tjedana.

Poticaji za količine

Proizvođači koji dnevno predaju manje od 100 litara mlijeka ne dobivaju dodatne poticaje. Ukoliko se dnevno isporuči od 101 do 200 litara, poticaj je dinar po litri, za količine od 201 do 500 litara 1,80 dinara, od 501 do 1.000 litara dodatak na litri je 2,80 dinara. Veliki proizvođači koji dnevno mogu proizvesti od 1.001 do 4.500 litara dobit će dodatnih 4 dinara, a na dodatnih 6 dinara mogu računati oni koji dnevno proizvedu i isporuče više od 4.500 litara mlijeka.

»Krave pomuzemo, odnesemo mlijeko na otkupno mjesto i na kraju mjeseca dobijemo novac. A za tjedan-dva imat ću go-tove tovljenike koji nikome ne trebaju«, kaže Stipan.

Bez prerade nema zarade

Pekanovići isplativost mliječnog govedarstva gledaju kroz dalju reprodukciju, a jedan od načina da se koliko-toliko popravi računica je proizvodnja sira. Zahtijeva to još više rada u inače zahtjevnom mliječnom govedarstvu, ali i donosi veću zaradu.

»Sada za litru dobijamo 25 dinara. Nije to nikakva cijena i razlog je to što sve više onih koji su držali po nekoliko krava odu-staju. Nekada je svaki salaš imao kravu-dvije ili više, a sada oko deset salaša još drži krave. Da bi nam se proizvodnja mlijeka isplatila, pravim sir i prodajem ga na tržnici. Na tržnicu je išla još moja mama, nastavila sam ja poslije udaje, ali sve više razmišljam o tome vrijedi li to uopće?«, kaže **Ma-rina Džinić** sa salaša Bezdanski put.

Sličnom poduzetničkom logikom rukovodi se i **Terezija Žuljević** s Kljajićevačkog puta koja sirovo mlijeko s obiteljskog gospodarstva preradi i pro-daje na tržnici.

»Držimo sedam krava i cjelokupnu proizvodnju mlijeka pretvaramo u razne vrste sireva. Jeste to više posla i oko proizvodnje i prodaje, ali je ispla-tivije«, kaže Terezija, koja na mliječnoj tržnici u Somboru prodaje sir nekoliko desetljeća.

I Marina i Terezija nastavile su posao koji se u njihovim obiteljima prenosi generacijama. Neka-da je takvih obitelji na somborskim salašima bilo

puno više, jer skoro da nije bilo salaša bez nekoliko muznih krava, a viškovi su završavali na tržnici. Danas je slika mliječne tržnice sasvim drugačija – manje je prodavača, a i uz pre-poznatljive somborske sireve – sitni ili kako ga u Somboru zovu *švapski sir*, vrhnje, sir u kriškama i somborski sir pridodane su nove vrste, kao što je trapist s raznim aromama i dodatcima i dimljeni sir. Proizvođači kažu ukoliko hoće nastaviti prodaju, moraju se prilagođavati zahtjevima kupaca. Čak i uz uvođenje novih, za proizvodnju zahtjevnijih vrsta sireva, koja zahtijeva i veće količine mlijeka isplativije je od prodaje sirovog mlijeka prerađivačima.

Z.V.

Pokladno jahanje u Golubincima

Nastavak tradicije zahvaljujući entuzijazmu i zajedništvu

»Važno nam je da održimo kontinuitet i da se ljudi koliko-toliko okupe. Ovo je naša tradicija, ovo je nešto po čemu su Golubinci i HKPD Tomislav poznati«, istaknula je predsjednica udruge Anita Žanić

Sa željom da se nastavi kontinuitet tradicije, Hrvatsko kulturno prosvjetno društvo *Tomislav* iz Golubinaca se i ove godine potrudilo obilježiti golubinačke *Mačkare* u onoj mjeri koliko je u trenutnim uvjetima dozvoljeno. Nažalost, ove godine nije održan tradicionalni karneval i maskenbal, ali su se Golubinci odlučili organizirati pokladno jahanje, tradicijski običaj župljana ovog mjesta od posebnog značaja za Hrvate koji žive u njemu, ali koga su prihvatili i ostali stanovnici. Prethodnih godina pokladno jahanje se održavalo trećeg dana tradicionalne manifestacije *Mačkara*. Ove godine, 14. veljače, održano je samo pokladno jahanje.

Jubilarna obljetnica

Tradicijski je to događaj od posebne vrijednosti za Golubince, koji vuče korijene još iz vremena kada su graničari na Savi čuvali granicu od Turaka. Ovaj se običaj počeo održavati u Slavoniji, da bi se vremenom počeo širiti i u Srijemu, baš u Golubincima, prije deset godina na inicijativu Hrvata stanovnika tog mjesta. Tada su članovi HKPD-a *Tomislav* u razgovoru s predstavnicima KK-a *Jadran* dogovorili da trećeg dana manifestacije

održe pokladno jahanje cijelim selom. Do tada su konjanici iz Golubinaca jahali tijekom proslave velikih blagdana.

»Godinama unazad, otkada je osnovano Društvo, pokušavamo održati ovaj običaj važan ne samo za našu udruhu i za našu zajednicu već za cijelo selo. Ove godine smo odlučili obilježiti golubinačke *Mačkare* barem u vidu tog jednog dana u odnosu na sve prethodne godine, kada su one trajale četiri dana. Zbog svih epidemioloških mjera ove godine je vrlo skromno, ali s ništa manje ljubavi i ništa manje entuzijazma. Važno nam je da održimo kontinuitet i da se ljudi koliko-toliko okupe. Ovo je naša tradicija, nešto po čemu su Golubinci i HKPD *Tomislav* poznati«, istaknula je predsjednica HKPD-a *Tomislav* **Anita Žanić**.

Također je istaknula da je godina za nama i za golubinačku udruhu, kao i za sva kulturno-umjetnička društva, bila veliki izazov s obzirom na situaciju, kako u Srbiji tako i u cijelom svijetu.

»Nadamo se da će godina pred nama biti koliko-toliko olakšavajuća. Ovogodišnje golubinačke *Mačkare* nisu u onom obliku kao što su bile. Izrazito nam je žao zbog toga, ali se nadamo da će iduće godine situacija biti znatno bolja i da ćemo moći nastaviti tamo gdje smo stali prošle godine«, istaknula je Žanić.

Zajednički običaji

Skup jahača je bio organiziran u dvorištu župe odakle se povorka s konjima uputila kroz selo, svraćajući kod gostoljubivih domaćina kako običaji nalažu. Prva destinacija im je bila kućanstvo **Igora Gašparovića**.

»Velika je čast ugostiti jahače ove godine. Poslužimo ih s pićem, domaćim kulenom, kobasicom, vinom, rakijom, a ne izostane ni pjesma. Nadamo se da će situacija iduće godine biti bolja i da ćemo organizirati *Mačkare* s mnogo većim brojem sudionika nego što je bilo do sada. Nama je održavanje ove tradicije iznimno važno. Njegujući ove običaje, potičemo i ostale da se prisjete kako je to izgledalo prethodnih godina, a želja nam je da ih prenesemo na mlađe generacije kako bi ih oni nastavili njegovati poslije nas«, ističe Gašparović.

»Uspostavili smo pokladno jahanje prije deset godina iz entuzijazma«, navodi jedan od jahača **Aleksandar Žarković Sandi**, dodajući:

»Slušali smo od naših starih kako su oni nekada jahali za *Mačkare*, u vrijeme poklada. Mi, grupa mlađih momaka, koji držimo konje složili smo se da to nastavimo iako se nismo nadali da će to prerasti u običaj. Uz pomoć naših starijih konjara, koji su nas

usmjeravali kako bi to trebalo izgledati, uspjeli smo se okupiti i nastaviti tu lijepu tradiciju. Želja nam je bila da u vremenu poslije Božića, do prve fijakerijade, kada nema nekih većih manifestacija vezanih za konjarski sport i običaje, uspostavimo nešto naše po čemu ćemo biti prepoznatljivi. Trajat će dok smo mi tu. Nadamo se da će to prihvatiti i mlađi naraštaji«, kaže Žarković.

Običaj pokladnog jahanja u Golubincima prihvatili su i pripadnici drugih nacionalnosti.

»Kao i u cijelom Srijemu, tako i u Golubincima, običaj je da se jašu konji drugog dana pravoslavnog Božića kako bi se mještanima prenela vijest o Kristovom rođenju. Legenda kaže: 'tamo gdje konjska kopita ostavi otisak, bit će sreća i blagostanje'. U Golubincima su oduvijek živjeli Srbi i Hrvati. Oni su krenuli s nama jahati za pravoslavni Božić, i to je trajalo godinama. Sad svi zajedno jašemo i za pravoslavni i za mali Božić, ali i za poklade. Konjska dlaka nas je povezala i zbližila i ne može nas razdvojiti«, ističe **Stevan Vidojević Brica**.

Upravo to zajedništvo i entuzijizam daje nadu da će se ovi običaji po čemu su Golubinčani prepoznatljivi i vrijedni hvale, nastaviti njegovati u ovom srijemskom mjestu i u budućnosti.

S. D.

Naši gospodarstvenici (XXX.)

Stručnost i znanje su uvjet za kvalitetan rad

Dugogodišnje iskustvo i profesionalnost SZR *Brener*, vlasnika **Josipa Hodaka** iz Šida, čija je osnovna djelatnost postavljanje instalacija vodovoda i centralnog grijanja, razlog je što se ljudi najčešće njemu obraćaju prilikom odabira izvođača radova na ovim poslovima. Grijanje u rimokatoličkoj crkvi Presvetog Srca Isusova u Šidu, vodovodne instalacije i grijanje u poznatim restoranima, šidskim poduzećima, ali i drugim važnim objektima, samo su neki od uspješno realiziranih poslova SZR *Brener*.

Umjesto tvornice, privatni posao

Hodak se privatnim poslom (instalacijom vodovoda i centralnog grijanja) počeo baviti 1981. godine dok je još radio u tvornici ulja *Mladost* u Šidu. Nakon što je tvrtka bankrotirala, Hodak se u potpunosti posvetio privatnom poslu.

»Po zanimanju sam automehaničar, a autogeno zavarivanje sam naučio raditi sam. Nakon završenog zanata počeo sam raditi popravke automobila. Tada sam kupio prvi aparat za zavarivanje. Prijatelj koji je radio sa mnom u tvrtki me nagovorio da počnemo zajedno raditi grijanje i ja sam pristao. Moj otac se bavio postavljanjem vodovodnih instalacija. Nije bio obučen vodoinstalatere, ali je dosta toga sam naučio i bio prilično stručan u svom poslu. Od njega sam naučio i taj zanat, tako da sam imao određeno predznanje i za taj posao. Zavarivati sam također naučio sam i vremenom sam se usavršio«, navodi naš sugovornik.

Do 2003. godine istovremeno je radio u tvrtki i privatno. Od tada bavi se isključivo privatnim obrtom.

»Sve do 2016. godine išao sam na teren i van Šida, najčešće u Beograd i u Novi Sad, budući da se u to vrijeme dosta gradilo. Zapošljavao sam tada po nekoliko ljudi. U to vrijeme mi je bilo mnogo lakše raditi, jer je to bilo vrijeme tranzicije. Poduzeća su tada postupno prelazila iz državnog u privatno vlasništvo. Više od pola stanovništva Šida je tada bilo nezaposleno. Svakoga dana je netko dolazio k meni pitati me ima li posla, kako majstori tako i fizički radnici. Bilo je mnogo lakše organizirati se. Sada je drugačije. Neki od mojih radnika su sada otišli u mirovinu, a mladi u inozemstvo. Posljednjeg učenika na praksi sam imao 2006. godine. Od tada se nitko nije javio da uči zanat za grijača. To je profil radnika koji se danas sveo na mnogo jednostavniji posao. Nekada je to bio autogeni zavarivač i majstor koji se razumije i u druge stvari: u instalacije grijanja, postavljanje radijatora, montiranje peći. Danas se posao grijanja obavlja od bakrenog materijala i sve je mnogo jednostavnije raditi nego što je bilo prije. Nakon rada od nekoliko mjeseci, oni danas steknu osnovno znanje, nauče zavarivati i okačiti radija-

»Kao privatnik imaš mogućnost da, ako radiš dobro, pošteno, kvalitetno i odgovorno, budeš financijski nezavisan«, kaže Josip Hodak

tore, a zatim se tim poslom počinju privatno baviti i odlaze u inozemstvo», kaže Hodak.

Ovaj gospodarstvenik kaže da je u najboljim godinama za posao radio po jednu instalaciju grijanja tjedno i imao poslove pogođene od veljače sve do rujna.

»Ilustracije radi, prošle godine sam uradio osam grijanja u privatnim kućama. Što se tiče izgradnje novih kuća danas, mi smo na ovim prostorima u teškoj situaciji. U starim kućama su već urađena grijanja. Ona se više neće raditi, budući da su kuće trošne. Sada se sve svelo na prepravke i popravke. Teška je situacija što se tiče svih obrta i mislim da jedino postolari danas dobro posluju. Srećom, znam raditi autogeno zavarivanje i angažiran sam trenutno u nekoliko tvrtki koje posluju u našoj općini«, ističe on.

U svom dosadašnjem radu Hodak je izbjegavao raditi velike objekte koje grade privatnici.

»Uvidio sam da je vjerojatnoća 50 posto da zaradiš, a 50 posto da izgubiš. Za velike se poslove moraš puno zadužiti ili uzeti zajam, ili posuditi od drugog privatnika. Ako se posao završi loše, onda si u velikom problemu. Toga sam se plašio i to sam izbjegavao. Radio sam samo one objekte koje mogu financijski pokriti. U tvrtkama u kojima sam radio, imale su svoj materijal i novac da to isfinanciraju, a ja sam uložio svoje znanje i rad«, navodi Hodak.

Bez pomoći države

Tijekom dosadašnjeg rada ovaj obrtnik nije koristio poticaje države, a kao privatnik paušalac nije imao uvjete uzeti zajam.

»Prije 12 godina sam imao dobar promet na računu, ali mi to nitko nije uvažavao. U to vrijeme sam imao stari kombi i imao sam želju kupiti noviji. Pokušao sam u nekoliko banaka uzeti zajam i nosio sam dokaze o prometu koji sam imao u protekloj godini, kako bi vidjeli da sam ozbiljna tvrtka. Ali mi to nije pomoglo. U to vrijeme država nije davala nikakve poticaje. Jedne godine sam samo kao privatnik paušalac dobio od Općine Šid sumu od 50.000 dinara. U vrijeme kada je tvornica ulja *Mladost* prestala s radom i kada sam prelazio na puno radno vrijeme u privatnom poslu, imao sam pravo na materijalnu nadoknadu kao radnik koji je ostao bez posla. Imao sam mogućnost izvjesnu svotu novca dobijati svakog mjeseca, tijekom dvije godine, ili da uzmem novac odjednom, ali da za taj novac kupim ono što mi je neophodno za rad. Tada sam kupio alat«, navodi on, ističući da mu je trenutačno kupovina kombija najneophodnija, ali i da je to sada za njega velika investicija.

»Trenutno sam samo ja uposlen i po potrebi angažiram nekoliko sezonskih radnika. Uglavnom nastojim raditi u poduzećima koja mi mogu ustupiti jednog ili dva radnika. To mi mnogo olakšava rad, jer ne moram tražiti radnike, a i plaćanje obaveza je mnogo jednostavnije. Zaposlio bih jednog radnika koji je stručan ili bar donekle stručan da mi bude pomoćnik. Međutim, to je teško. Uglavnom su svi otišli u inozemstvo.«

Otežano poslovanje zbog koronavirusa

U daljem razgovoru također navodi da mu je trenutna situacija zbog epidemije koronavirusa u velikoj mjeri otežala posao. Budući da se zbog svojih godina nije smio kretati, kada je proglašeno izvanredno stanje u državi, morao je odjaviti svoju tvrtku.

»Cijelo ljeto je bilo tako. Nisam ništa radio, i to je bilo teško vrijeme. Ljetos su mi ponudili nekoliko poslova u šidskim tvornicama i onda sam ponovno prijavio radnju. Tu nemam puno kontakata s ljudima. I dalje izbjegavam ići u privatne kuće, ali sam bez obzira na to u prosincu preležao koronu. U tvornicama nemam kontakte ni s kim. Imam jednog radnika koji mi pomaže, i to mi je sasvim dovoljno. Dok ne prođe cijepljenje i dok se ne smanji rizik od korone, izbjegavat ću rad po kućama«, kaže Hodak, poručujući na kraju razgovora mladim ljudima:

»Svi obrti imaju i pozitivnih i negativnih strana. Ali, najjači adut za privatna zanimanja je što kao privatni obrtnik imaš samostalnost i ekonomsku neovisnost. Kao privatnik imaš mogućnost, ako radiš dobro, pošteno, kvalitetno i odgovorno, biti financijski nezavisan. No, u privatnom poslu se ne može steći veliki kapital. Nijedan obrtnik nije postao bogataš. To postaju trgovci i brokri. Poštujem sve ljude i njihova zanimanja, ali mislim da je moj posao vrlo profitabilan i da se od tog posla može lijepo živjeti. Moja obitelj i ja smo uvijek lijepo živjeli. Nikada nismo bili u teškoj financijskoj situaciji. Jedina mana ovoga obrta, kao uostalom i u svakom privatnom poslu, jest što nikada nisi siguran hoćeš li sutra imati posla. Ali danas za svoj posao ne možeš biti siguran ni u državnim poduzećima. Vjerujem da će doći neka bolja i sretnija vremena i da će obrtništvo biti isplativije.«

S. D.

Pokrajinski natječaji za kulturu i informiranje

NOVI SAD – Pokrajinsko tajništvo za kulturu, javno informiranje i odnose s vjerskim zajednicama raspisalo je pet natječaja iz područja kulture i tri natječaja iz područja informiranja za 2021. godinu. Među ostalim, raspisan je i Natječaj za financira-

nje – sufinanciranje projekata od značaja za kulturu i umjetnost nacionalnih manjina – nacionalnih zajednica u AP Vojvodini u 2021. godini. Natječaj se odnosi na tri područja: zaštitu nematerijalnog kulturnog naslijeđa i suvremenog umjetničkog stvaralaštva; objavljivanje do sada neobjavljenih izdanja knjiga na jezicima nacionalnih manjina te objavljivanje časopisa na jezicima nacionalnih manjina. Natječajem će ukupno biti raspodijeljeno 8.600.000 dinara, a otvoren je do 1. ožujka.

Kada je u pitanju informiranje, raspisan je i Natječaj za sufinanciranje projekata proizvodnje medijskih sadržaja iz područja javnog informiranja, koji podrazumijeva i medijske sadržaje na jezicima nacionalnih manjina za koje će u obje kategorije (privatna poduzeća i nevladine udruge) biti ukupno raspodijeljeno 6,2 milijuna dinara. Ovaj natječaj je otvoren do 8. ožujka.

Tekstovi natječaja i prijave dostupne su na internetskoj stranici Tajništva – www.kultura.vojvodina.gov.rs.

Natječaji Ministarstva kulture

BEOGRAD – Ministarstvo kulture i informiranja Srbije raspisalo je više natječaja iz područja kulture i informiranja za 2021. godinu. Među ostalim, raspisan je i natječaj za financiranje ili sufinanciranje projekata iz područja suvremenog stvaralaštva u području kulturnih djelatnosti nacionalnih manjina u Srbiji, koji je otvoren do 22. veljače. Najmanji iznos koji će se financirati ili sufinancirati po projektu iznosi 120.000 dinara.

Više informacija na internetskoj stranici Ministarstva www.kultura.gov.rs, gdje možete pronaći i potrebne formulare.

Početak rada sekcija u Gupcu

TAVANKUT – Članice slamarske sekcije HKPD-a *Matija Gubec* i Galerije Prve kolonije naive u tehnici slame organizirale su nedavno svoj prvi ovogodišnji sastanak. Na sastanku je bilo nažalost dvadesetak članica, a voditeljica odjela **Jozefina Skenderović** predstavila je postignuća i aktivnosti odjela iz prošle godine. Zaključak je bio da su, iako je bila pandemija, slammarke

dosta radile, a svakako je najznačajnije da je uspjela organizacija XXXV. saziva Prve kolonije naive u tehnici slame. Svoje aktivnosti slammarke su započele po sekcijama, pa se pozivaju svi zainteresirani da se priključe radu. Oni koji žele pohađati sekciju u Subotici mogu se javiti Jozefini Skenderović na broj 064/969-99-33, a za uključivanje u sekciju u Tavankutu mogu se javiti **Dobrinki Babi-janović** na broj 064/141-09-95. Djeca osnovnoškolskog uzrasta zainteresirana za rad sa slamom u Tavankutu mogu se javiti nastavnicu **Ivani Vuković** na telefon 063/557-244, a djeca iz Mirgeša učiteljici **Zori Sloboda** na broj 065/686-26-44.

Osim slamarskog odjela, s radom je počeo i folklorni odjel. Zainteresirani za dječje skupine mogu se javiti **Sandi Benčik** na broj 064/186-41-23, dok srednju i reprezentativnu skupinu vodi **Dar-ko Prčić**, kome se možete javiti na broj 061/622-81-73.

I. D.

Osnovan Odjel za izučavanje tradicijske baštine

SUBOTICA – Na svojoj sjednici održanoj 5. veljače Upravni odbor HKC-a *Bunjevačko kolo* donio je odluku o osnivanju Odjela za istraživanje i izučavanje tradicijske baštine, a za voditeljicu odjela imenovana je **Senka Horvat**. Tradicijska baština bunjevačkih Hrvata u Bačkoj (običaji, rituali, stari zanati, prehrana...) je veoma bogata, ali nedovoljno istraжена, stručno obrađena i stavljena u funkciju revitalizacije, odnosno stvaranja novog kulturnog proizvoda. U tom kontekstu, Odjel će vršiti sustavno prikupljanje građe i njezino arhiviranje, evidentiranje i obradu elemenata tradicijske baštine, organiziranje radionica... HKC *Bunjevačko kolo* među svojim članovima ima kadrovski potencijal da se ovakva ideja provede, navode u toj udruzi.

Priređuje: Vladimir Nimčević

Is starog tiska

Šokačko prelo u Beregu, kupljena zgrada za Hrvatski dom u Slankamenu

13. veljače 1919. – Neven javlja da je bunjevačkim studentima koji studiraju na zagrebačkom sveučilištu uručena svota koju je subotički senat već odobrio.

13. veljače 1920. – Neven javlja da su bereški Šokci organizirani u svoje društvo *Jugoslavija* održali 1. na 2. veljaču uoči Marinda-

na šokačko prelo. Odigrali su kolo uz zvukove gusala i tambura. Skupili su 208 kruna za podupiranje subotičkog lista *Neven*. Darovali su: općinski činovnik **Josip Ilić**, veletrgovac **Ilija Dekić**, podbilježnik **Franjo Pevny**, bilježnik **Antun Dregelj**, porezni savjetnik **Vojislav Teofanović**, učitelj **Joso Marot**, župnik **Matija Čatalinac**, zemljoradnik **Marin Mikić**, zemlj. **Marin Aljmašac**, zemlj. **Martin Radičev**, zemlj. **Marin Dekić**, šef stanice **Adolf Grund**, trgovac **Ivan Kammerer**, **Jerko Matić**, **Marin Nikolin**, **Antun Lukić**, **Marin Gorjanac**, **Marin Aljmašac**, **Ivan Dekić**, **Marko Dekić**, **Bariša Katačić**, **Adam Kolar**, **Mika Krizmanić**, **Joka Raičev**, **Marin Prodan**, **Joso Lukić**, **Mika Gorjanac**, **Petar Krizmanić**, **Antun Tucakov**, **Marin Lukić Stari**, **Marin Dekić**, **Fila Tomašev**, **Joso Balazev**, **Jakov Radičev** i **Mata Kolar**.

13. veljače 1940. – *Hrvatski dnevnik* javlja da je Velika skupština HSS-a, koja je trebala biti održana 18. veljače u Šidu odgođena zbog velike studeni za travanj.

14. veljače 1930. – Neven javlja da je u Maloj Bosni 9. veljače održano prvo prelo. Priredio ga je seljak **Remija Poljaković**. Došla je omladina sa Šebešića i iz Male Bosne. Gostovao je uži zbor HPD-a *Neven* iz Subotice na čelu sa zborovođom **Mihovinom Katancem**.

15. veljače 1911. – Neven javlja da su bereški Šokci 14. siječnja u prostorijama svog gazdačkog kruga održali prelo. Predsjednik društva **Josip Ilić** je zapjevao preljsku pjesmu.

16. veljače 1938. – *Obzor* javlja da je Hrvatska kulturna zajednica u Subotici održala prvu redovitu godišnju skupštinu. Prisutni su bili subotički biskup **Lajčo Budanović** i svi dobrotvori, utemeljitelji i redovni članovi Društva. Skupštinu je otvorio potpredsjednik dr. **Ladislav Vlašić**. Tajnik **Mihovil Katanec** pročitao je godišnji izvještaj. Izabrana je nova uprava. Za predsjednika je ponovno izabran **Blaško Rajić**, za dopredsjednika Vlašić, za tajnika Katanec. Nova uprava je pozvala sva kulturna društva za pripremu proslave 50. godišnjice smrti biskupa Antunovića.

17. veljače 1912. – Neven javlja da je Katolička čitaonica sv. Jurja u Subotici održala zabavu, kojoj je prisustvovalo 500 osoba.

18. veljače 1930. – *Obzor* javlja da je Hrvatski klub, zajedno s beogradskim pododborom *Napretka*, priredio 16. veljače na Narodnom sveučilištu u Beogradu akademiju u čast 115 godina rođenja đakovačkog biskupa **Josipa Juraja Strossmayera**.

18. veljače 1938. – *Obzor* javlja da je 16. veljače akcijski odbor za kupnju zgrade za Hrvatski dom u Novom Slankamenu otkupio zgradu za 140.000 dinara, u kojoj će biti smještena sva mjesta hrvatska društva.

19. veljače 1931. – *Obzor* javlja da je Hrvatska čitaonica u Mitrovici sazvala za 22. veljače redovitu glavnu skupštinu, koja će biti održana u prostorijama društva u Hrvatskom domu.

19. veljače 1940. – *Hrvatski dnevnik* javlja da je 18. veljače održan u Zemunu Dan dr. Ante Radića. Ujutru su u župnoj crkvi održane zadušnice, kojima je prisustvovao veliki broj pristaša HSS-a. Na koru je pjevao zbor HPD-a *Tomislav*. U 11 sati je održana u velikoj dvorani Katoličkog doma akademija u čast braći Radić. Akademiju je otvorio predsjednik HSS-a za Zemun **Stjepan Katinčić**. HPD *Tomislav* je pjevao **Mačekovu** pjesmu *Seljaci-Hrvati*. Zatim je govorio potpredsjednik **Mirko Denzić**. O Anti Radiću je govorio pravnik **Čurić**.

Hrvatski iseljenički zbornik za 2021. godinu

U znaku 70. rođendana matice iseljenika

Izišao je Hrvatski iseljenički zbornik za 2021. godinu, čiji je sadržaj u znaku 70. obljetnice osnutka njegova nakladnika – Hrvatske matice iseljenika. U 35 autor-skih priloga uz birane domovinske teme, opisan je zanimljiv izbor stvaralaštva Hrvata iz inozemnih sredina od Amerike do Australije i europskoga susjedstva. Utemeljitelji Matice bili su, na osnivačkoj skupštini 12. veljače 1951. istaknuti intelektualci i povratnici iz tuđine na čelu s bečkim medicinarom rođenim u Gradištu pored Županje, liječnikom i kasnijim hrvatskim političarom dr. **Zlatanom Sremcem**, a ustroj i djelatnost HMI danas je određen zakonom koji je Hrvatski sabor donio 2018. godine. U okruženju modernih informatičkih tehnologija i izazova suvremene mobilnosti, Matica djeluje kao javna ustanova u Hrvatskoj i inozemstvu, koja se sustavno bavi heterogenim iseljeničkim zajednicama sa svih kontinenata i bogatim sadržajima njihovih društvenih, kulturnih, znanstvenih i umjetničkih postignuća, pružajući im uspostavljene osnove za daljnje kreiranje programa i dublje poznavanje reprezentativnih uzoraka nacionalne kulturne i jezične baštine.

U novom zborniku, među ostalim, možete pročitati i tekst **Katarine Čeliković** o dvama monografijama koje su rezultat terenskih istraživanja koje su među vojvođanskim Hrvatima proveli studenti etnologije i kulturne antropologije Filozofskoga fakulteta u Zagrebu. U pitanju su knjige »Identitet srijemskih Hrvata kroz prizmu tradicijske baštine« i »Tradicijska baština, identitet i migracije bačkih Hrvata Šokaca«.

D. B. P.

Slamarka Branka Vujić nagrađena na pokrajinskoj smotri slikara amatera

Hobi koji me opušta

Na XXI. Smotri slikara amatera Vojvodine, koja je krajem prošle godine održana u Bačkoj Palanki svoje su radove predstavile i članice slamarske sekcije HKPD-a **Matija Gubec** iz Tavankuta. Prikazane slike tavankutskih slamarki nastale su na prošlogodišnjoj koloniji održanoj u Tavankutu. Slika **Branke Vujić** koja nosi naziv *Samo da se ogledam* dobila je specijalnu nagradu žirija.

Branka Vujić je rođena u Subotici, u Tavankut se doseljava nakon udaje i tu živi s obitelji. Svoju naklonost za stvaralaštvo u tehnici slame razvija još kao djevojka, kada je za Uskrs pisanice ukrašavala slamom i darivala ih svojim polivačima.

»Nakon udaje, proširenje svojeg skromnog znanja o slamarstvu nastavila sam na nagovor susjede **Marije Vojnić**, poznate i iskusne tavankutske slamarke, te sam se 2007. u članila u slamarsku sekciju HKPD-a **Matija Gubec**. Kada sam se uključila, shvatila sam koli-

ko sitnica i detalja još moram naučiti. Svoju prvu sliku od slame pod nazivom *Kotarica s cvićom* izradila sam 2008. kao sudionica slamarske kolonije u Tavankutu. Ideje i inspiracije za slike, odnosno što prenijeti kroz sliku, najčešće dobivam kroz životne priče. To je hobi koji me opušta i uz koji se aktivno odmaram. Slike mi često idu na izložbe, a dvije moje slike prošle su i selekciju za pokrajinsku izložbu. Prva je bila *Ciča zima*, a druga prošlogodišnja *Samo da se ogledam*. Inspiracija za tu sliku bila je moja kći **Katarina**, u trenutku kada se oblačila u šling za *Dužijancu* i stavljala perlicu u kosu. Ova nagrada mi je veliki poticaj, a probudila je nove ideje i inspiracije. Osim slika od slame najviše volim raditi minijature s tematikom salaša, ali i religijske motive, magnetne, priveske, pisanice za Uskrs te kugle za božićnu *granu*«, kaže Vujić.

I. D.

Online projekt umjesto godišnjeg koncerta HKC-a *Bunjevačko kolo* iz Subotice

TRILOGIJA 50 – boja, zvuk i emocije

Trilogija 50 naziv je projekta HKC-a *Bunjevačko kolo* iz Subotice, koji će biti prikazan online od 20. veljače do 6. ožujka na YouTube kanalu i Facebook stranici udruge, a kao zamjena, zbog protuepidemijskih uvjeta, za njihov godišnji koncert kojeg redovito održavaju u prosincu. Kako naziv sugerira, projekt se fokusira na tri segmenta folklorne izvedbe (boja, zvuk, emocije), a u znaku je lanjskog jubileja Centra – 50 godina postojanja i rada.

Devet koreografija

»Upravo boja, zvuk i emocije su nazivi naše tri priče u ovoj našoj 'folklornoj' verziji trilogije, mnogo poznatije u književnosti i filmu«, navodi voditelj folklornog odjela **Marin Jaramazović**.

»Zapravo su to po tri koreografije snimljene za svaku priču, a čine jednu cjelinu ili jednu priču ispričanu mnogo puta, ali sada na malo drugačiji način. Matematički gledano tri priče puta tri, gledat ćete devet koreografija, ali. Zašto ali? Pa zato što smo pustili mašti na volju. Ono što nismo mogli na sceni najčešće zbog ograničenih scenskih i tehničkih mogućnosti i teško rješivih problema usklađivanja programa zbog promjene kostima, ovdje to nije bio problem. Svaki segment trilogije ima različitu scenografiju, većinu prati i dramska radnja ili neki lajtmotiv, nekad tako neuobičajen za klasične folklorne programe i pitanje je li mu je tu i mjesto, ali to ćete vi suditi. Nama su baš takvi momenti činili rad zanimljivijim, a i izlazak iz zone komfora ili da kažemo tradicionalnog prikaza folklorne baštine. Možda na taj način privučemo kojeg pojedinca da se zaljubi i krene da posjećuje i prati folklorna dešavanja.«

Promjena fokusa

Jaramazović kaže da su u realizaciji *Trilogije* mijenjali fokus gledatelja, odnosno isticali ono što je publika manje gledala.

»Recimo, u linđu u prvom planu je *Ijeričar*, a igrači su samo jedan manje vidljiv dio koji dopunjuje atmosferu te dobro poznate poskočice... Ima li za to opravdanja? Naravno da ima, no da ne otkrivamo previše«, navodi Jaramazović.

Posebno su ponosni što su *Trilogiju* ostvarili 90 posto vlastitim snagama (ljudstvo i tehnika), s vrlo malo vanjskih suradnika, rađajući većinu stvari sami u svojoj režiji. Kako kažu, potkrale su se i greške njima znane, a ako ih uočite – unaprijed se ispričavaju. Također su vodili računa da projekt promoviraju vizualnim materijalom u vidu plakata i najava.

Prikazivanje počinje u subotu, 20. veljače, s prvom koreografijom iz dijela kojega su nazvali »boje« i koji traje tri večeri. Nakon

toga, od 23. do 25. veljače bit će prikazane koreografije iz segmenta »zvuk«, a od 26. do 28. veljače »emocije«. U ponedjeljak, 1. ožujka, bit će prikazana cjelokupna trilogija upotpunjena s bonus točkama, dok ćete 6. ožujka moći vidjeti i kratak film o snimanju ovog projekta »Iza scene«.

Sadržaji će biti prikazivani na YouTube kanalu i Facebook stranici HKC-a *Bunjevačko kolo*. Emitiranja počinju svaki puta u 20 sati.

»Neka naša *Trilogija 50* bude doprinos u moru online sadržaja svake vrste, do mogućnosti da se uživo sretnemo, mi na sceni, a vi u publici«, navodi se u najavi projekta.

D. B. P.

Na spomen progonjenima i stradalima

U prosincu 2020. godine iz tiska je izašla knjiga **Zlatka Pintera** *Progon i stradanje Hrvata u Vojvodini tijekom Domovinskog rata (prilog kronologiji terora nad Hrvatima u istočnom Srijemu, Banatu i Bačkoj od 1986. do 1995.)*. Nakladnik je Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata iz Zagreba. Knjiga na 529 stranica dopunjuje prethodno (također nedavno objavljeno) Pinterovo štivo *Hrvati iz Srijema, Banata i Bačke u vrtlogu devedesetih – progon i etničko čišćenje (1991. – 1995.)*.

Autor (rođen u Zemunu, do kolovoza 1991. živio u Plavni) u predgovoru navodi kako se iz ove knjige »barem djelomično može sagledati geneza događaja u Srbiji, posebice u Vojvodini, te odnosa prema Vojvođanima, tamošnjim Hrvatima, a posebno prema žrtvama velikosrpske agresije u jednom od najtežih razdoblja u novijoj povijesti što su ga proživjeli ljudi na ovim prostorima – u godinama prije rata i u vrijeme dok se odigravao krvavi sukob na području Hrvatske, potom i Bosne i Hercegovine«.

Vjerodostojno arhivsko gradivo

Autor navodi da je materiji pristupao pažljivo, te da je svaki navod koji je zabilježio provjeravao u mjeri u kojoj je to bilo moguće, koristeći metodu najmanje tri neovisna izvora.

»Moram istaknuti kako je dio sadržaja ove kronologije korišten prilikom podizanja optužnice protiv **Vojislava Šešelja**, te da je isti od Fonda za humanitarno pravo iz Beograda ocijenjen kao vjerodostojno i na činjenicama utemeljeno arhivsko gradivo. Uostalom, u studenom 2002. preko Fonda za humanitarno pravo iz Beograda pozvan sam od istražitelja Međunarodnog kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju radi davanja iskaza o djelovanju Vojislava Šešelja, njegovih četnika i drugih ekstremnih paravojnih srpskih postrojbi u Vojvodini i istočnoj Slavoniji (pogotovo u jugozapadnoj Bačkoj i na vukovarsko-borovskom području), te sam u Uredu MKSJ-a u Zagrebu potpisao izjavu na 42 stranice u kojoj sam iznio sva svoja saznanja o tome što se ondje događalo u razdoblju od 1988. do kraja kolovoza 1991. godine«, navodi Pinter.

Dug i obveza

Ova kronologija, po riječima autora, obuhvaća razdoblje od dolaska na vlast u Srbiji **Slobodana Miloševića** (1986.) do završetka rata na području Hrvatske i Bosne i Hercegovine (1995.).

»Želim posebno naglasiti da nisam pravio nikakvu razliku između 'srpskih', 'hrvatskih', 'bosanskohercegovačkih' ili bilo kojih dugih izvora nego sam se prije svega vodio procjenom kvalitete i vjerodostojnosti samoga izvora i informacije. Nemam iluzije da

bilo što mogu promijeniti iznošenjem ove istine, ali neka ostane zapisano! Osjećam to, među ostalim, kao dug i obvezu prema svom rodnom Zemunu, Bačkoj u kojoj sam odrastao i proveo godine mladosti te kolijevci hrvatstva – Srijemu, koji je po tko zna koji put u povijesti ponovno podnio najveći teret stradanja«, kaže Pinter.

»Prilikom prikupljanja informacija o najtežim slučajevima terora (ubojstvima, paljevinama kuća, bombaškim napadima i sl.) često sam nailazio na zid šutnje, što je predstavljalo gotovo nepremostivu poteškoću za utvrđivanje okolnosti i detalja u vezi sa svakim pojedinačnim događajem, pa sam se tim situacijama morao prilagoditi i navesti samo poznate činjenice ma kako šture bile. Uz spomen na sve žrtve progona i nasilja, dužan sam izraziti i svoju toplu i iskrenu zahvalu onima koji su smogli hrabrosti i snage vođeni svojom ljudskom odgovornošću i osjećajem obveze prema naraštajima kojima dugujemo istinu, svjedočiti o svemu što se u Srbiji i Vojvodini događalo u najtežem razdoblju njezine novije povijesti«, zaključuje on.

M. T.

Objavljen zbornik radova *Etnokulturni identitet Hrvata u Vojvodini: povijesni i suvremeni procesi*

Višestruka znanstvena vrijednost

Hrvatsko katoličko sveučilište iz Zagreba objavilo je u prosincu prošle godine Zbornik radova *Etnokulturni identitet Hrvata u Vojvodini: povijesni i suvremeni procesi*, objavljen je na internetskim stranicama Sveučilišta. Ovaj Zbornik, opsega 400 stranica, nastao je kao rezultat rada autora, sudionika istoimenog znanstveno-stručnog skupa »Etnokulturni identitet Hrvata u Vojvodini: povijesni i suvremeni procesi« (Zagreb, 9. listopada 2019. – Subotica 11. listopada 2019.) i autora koji su svoje tekstove poslali naknadno na molbu uredništva zbog njihova prepoznatog znanstvenog rada i bavljenja temama koje su obuhvaćene naslovom Zbornika. U organizaciji dijela skupa koji se održavao u Subotici i studijskoga putovanja u Vojvodini

zaštite hrvatske nacionalne manjine u Srbiji, političke i vojne elite, crkveno-kulturna povijest, utjecaj političkog, društvenog i gospodarskog konteksta na transformacije identiteta (lokalnog, etničkog, nacionalnog), identitetska mimikrija, nastajanje višestrukih i hibridnih identiteta, komunikacije i interakcije sa zajednicama u okruženju te odnos prema matičnoj domovini, Republici Hrvatskoj«, istaknula je u svojoj recenziji dr. sc. Rebeka Žabčić-Mesarić.

»Prilazeći složenom fenomenu o kojem se na jednom mjestu piše kao o heterogenoj zajednici, a koja se često zahvaća sintagmom 'nacionalna manjina', radovi iz zbornika zahvaćaju čitav niz važnih aspekata kulturnog i društvenog života Hrvata koji žive na području Vojvodine. Stoga Zbornik uspijeva prezentirati vrijedne uvide u različite kulturne, organizacijske i svakodnevne prakse pripadnika istraživane zajednice. Razvidnim postaje da je društveni i kulturni život vojvođanskih Hrvata izložen brojnim pritiscima i izazovima koji proizlaze iz različitih izvora. Naime, kultura vojvođanskih Hrvata nije izložena samo globalizacijskim tijekovima koji rade na homogenizaciji kulture i komercijalizaciji kulturnog naslijeđa. Premda se nalazi u regiji o kojoj se često piše kao o multikulturnoj, kao manjinska kultura ona je prvenstveno izložena pritiscima većinske kulture. Stoga je zbornik radova u kojima se na znanstveni način analizira niz problema, ali i upućuje na niz dostignuća i vrijednosti koji se mogu povezati s ovom zajednicom, od iznimnog značaja. Ovaj Zbornik radova može poslužiti kao ogledni primjerak prikupljene građe o hrvatskoj zajednici u Vojvodini i pojedinim institucijama u Republici Hrvatskoj«, riječi su recenzenta dr. sc. Matea Žanića.

Priznati i novi autori

U Zborniku je objavljeno 19 radnji koje tematiziraju neki aspekt društvenog života Hrvata u Vojvodini bilo u povijesti bilo u sadašnjosti iz vizura nekoliko društvenih i humanističkih znanosti – povijesti, jezikoslovlja, sociologije migracija, etnologije, kulturologije i politologije. Radnje potpisuju u akademskim krugovima već poznata i priznata imena iz Hrvatske (**Ivan Armanda**, Mario Bara, Lucija Mihaljević, **Emina Berbić-Kolar**, **Vladimir Čavrak**, Filip Galović, **Ljiljana Kolenić**, **Robert Skenderović**, **Dražen Živić**) i Vojvodine (**Slaven Bačić**, **Katarina Čeliković**, **Stevan Mačković**, **Tomislav Žigmanov**), te nekoliko mlađih autor(ica) (**Ivana Andrić Penava**, **Darko Baštovanović**, **Milan Bošnjak**, **Silvija Čurak**, **Mislav Matišić**, **Dražen Skenderović**, **Luka Šešo**). Svi autori zastupljeni u Zborniku bili su suradnici ZKVH-a u proteklih 10 godina rada.

(ZKVH)

sudjelovali su Srijemska i Subotička biskupija te Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata iz Subotice.

Recenzenti su dr. sc. **Mateo Žanić** i dr. sc. **Rebeka Žabčić-Mesarić**, a urednici doc. dr. sc. **Mario Bara**, doc. dr. sc. **Filip Galović** i doc. dr. sc. **Lucija Mihaljević**.

Devetnaest radova

»Zbornik radova ima višestruku znanstvenu vrijednost. Upravo kroz lepezu devetnaest radova Zbornika na jednom mjestu obuhvaćeni su i zaokruženi migracijski čimbenici koji su djelovali uzročno i posljedično na vojvođanskom prostoru, analizirane su demografske značajke vojvođanskih Hrvata, okviri

Proslavljen spomendan Gospe Lurdske

U srijemskomitrovačkoj župskoj crkvi Svetog Dimitrija, đakona i mučenika, 11. veljače svečanim euharistijskim slavljem proslavljen je spomendan Blažene Djevice Marije Lurdske.

Euharistijsko slavlje je predslavio župnik iz Lačarka i pastoralni suradnik u srijemskomitrovačkoj župi vlč. **Ivica Zrno** u zajedništvu sa župnikom srijemskomitrovačkim mons. **Eduardom Španovićem**.

Duhovna priprava je započela u utorak, na blagdan Prikazanja Gospodinova u hramu. Kroz devetnicu i devetodnevnu pripravu koja je bila obilježena molitvom, pobožnošću na čast Blaženoj Djevici Mariji, slavljenjem euharistije, te svakodnevnu mogućnost za sakrament pomirenja, župljani spomenute župe imali su svakodnevnu mogućnost rasta osobnog života. Svaki od dana devetnice bio je tematski obilježen i imao je za cilj približiti vjernicima Marijin lik, te osnažiti zdravu pobožnost prema Blaženoj Djevici Mariji.

Na sam dan Gospe Lurdske, u prigodnoj homiliji, vlč. Ivica Zrno je pozvao okupljene vjernike da slijede Mariju na njezinu putu, te da slušaju njezine majčinske poticaje.

»Danas se također na osobit način sjećamo svih onih koji su pritisnuti križem bolesti, tjelesne ili duhovne. Koliko je zdrav-

Zimski oratorij

Iako smo navikli da se Zimski oratorij održava tijekom zimskoga raspusta, ove godine to nije bilo moguće iz svima poznatih razloga. Tako su organizatori odlučili oratorij prilagoditi epidemiološkim mjerama.

»Tijekom zimskog raspusta se nismo mogli okupljati, jer su osim mjera krznoga stožera na snazi bile i biskupijske mjere, točnije bile su obustavljene pastoralne aktivnosti. Sada je u manjim skupinama dozvoljen rad, pa smo se tome i prilagodili«,

kaže voditeljica Subotičkog oratorija **Vedrana Cvijin**.

Tako su djeca razdijeljena u uzrasne skupine s radom počela 12. i 13. veljače kada su se okupili učenici od 1. do 3. razreda, a učenici od 4. do 6. razreda su svoj program imali 15. i 16. veljače.

»Program je bio drugačiji od onoga na što smo navikli. Dugo se nismo vidjeli, a budući da smo bili u samom vrhuncu poklada htjeli smo da ovaj oratorij bude u znaku veselja i družanja. Imali smo i duhovne radionice, ali smo se fokusirali na igre i zabavu, jer i sam don **Bosco** je rekao da kada vidi djecu da se igraju, zna da im se ne može ništa loše dogoditi u smislu da kad su okupirani igrom ne mogu grijehiti, tako da je i to na jedan na-

lje važno, ne moram govoriti. Ali potičem na razmišljanje kako tjelesno zdravlje nije najvažnije za kvalitetan život čovjeka. Jer što ti vrijedi da si najzdraviji ako si ostao bez duhovnog zdravlja? Možeš biti tjelesno najzdraviji, no ako Boga nema u tvom životu, boluješ od najgore bolesti u vjerničkom smislu», rekao je, među ostalim, vlč. Zrno te dodao kako smo poput Marije pozvani svoj život trajno usmjeravati prema Bogu.

»Tada ćemo znati Bogu zahvaliti na svakom daru, danas osobito razmišljamo o daru zdravlja. U isto vrijeme znat ćemo prihvatiti i strpljivo nositi križ bolesti, ako se pojavi«, poručio je vlč. Zrno.

Na koncu euharistijskoga slavlja okupljeni vjernici su pošli pred kip Blažene Djevice Marije Lurdske, te molitvom i prigodnom pjesmom *Sred te se pećine* iskazali čast Nebeskoj Majci.

I. Z.

čin naša duhovnost«, kaže Cvijin.

Djeca su tijekom dva dana, osim duhovnih radionica, imala priliku za igru, druženje i izrađivanje maski, na kraju drugoga dana je bila i revija istih, a za one najbolje i slatke nagrade.

Vikend koji je pred nama rezerviran je za starije osnovce, učenike sedmih i osmih razreda.

»S obzirom na to da smo već u korizmi, imat ćemo i prikladnu temu, a to je ovoga puta glazba. Promišljat ćemo o tome što slušamo, na koji način tekstovi o kojima možda ni ne razmišljamo utječu na nas, ali i o ulozi glazbe u našem životu i životu Crkve«, pojasnila je Vedrana Cvijin i najavila kako će predavač za ovu temu biti vlč. **Dragan Muharem**.

Održavanje Zimskog oratorija potpomogli su Središnji državni ured za Hrvate izvan RH i Hrvatsko nacionalno vijeće.

Ž. V.

Piše: dipl. theol. Ana Hodak

Vrijeme milosno

Započela je korizma, vrijeme koje nas podsjeća da je Uskrs blizu, ali da prije uskrsnuća Krist mora za nas umrijeti na križu. Zato korizmeno vrijeme vjernika ne ostavlja ravnodušnim nego ga potiče da u svjetlu Kristove muke promišlja svoj život, da pronalazi nadu i utjehu, ali i poticaj za promjene.

Opredijeliti se za Krista

Na prvu korizmenu nedjelju evanđelist Marko prenosi Isusove riječi: »Ispunilo se vrijeme, približilo se kraljevstvo Božje! Obratite se i vjerujte evanđelju!« (Mk 1,15). Iz ovih riječi jasno proizlazi da s Isusom započinje vrijeme ispunjenja velikih Božjih obećanja, što je za čovjeka Radosna vijest. Stoga je logično da čovjek ne može na to ostati ravnodušan nego treba odgovoriti svojim obraćenjem, priklanjanjem Isusovom pozivu. U tome se krije središnja tema korizme, odazvati se na ono na što nas Isus poziva. No, obraćenje nije samo ispravljanje moralnih nesavršenosti i odbacivanje loših navika nego trajno i temeljno opredjeljenje za Boga, koje onda donosi plodove i u moralnom smislu. No, onaj tko na početku ove korizme odluči odazvati se Kristovom pozivu vjerojatno će proći kroz kušnju. I Isus je kušan u pustinji. On je u toj kušnji stavljen pred životno opredjeljenje, izabrati poslanje koje mu je namijenio Otac ili opredijeliti se za ono što mu sugerira napasnik. Naravno, davao nad Isusom nema moć i Isus nije podlegao kušnji. No, nama nije tako lako oduprijeti se napastima. Često opredjeljenje za Isusa djeluje suviše teško, mnogo je primamljivije odabrati drugi put. Kada tako počnemo razmišljati, to je kušnja kojoj se moramo oduprijeti. Davao ne želi da slijedimo Isusa, on nas želi odvratiti od takvog našeg opredjeljenja, zato nam taj drugi put želi prikazati što ljepšim i jednostavnijim. No, moramo biti svjesni da je to samo njegova varka. Put bez Boga uvijek je pogrešan put, čak iako je u početku ugodan i lijep. On uvijek završava pogubno za nas i odvodi nas daleko od Božjeg kraljevstva. Što duže njime idemo, sve nam je teže vratiti se.

Korizma je za vjernika vrijeme opredjeljenja, ali i vrijeme kušnje. No, što smo više s Kristom povezani, svoje ćemo kušnje lakše

prevladati, jer nam samo on može dati snagu za to.

Upozorenje

Naše opredjeljenje za Krista očituje se u našem ponašanju. Vrlo jednostavno, tko odluči ovu korizmu uistinu proživjeti s Isusom više će moliti i postiti, činit će dobra djela, nastojati živjeti prema evanđelju. No, Isus nas upozorava da tako treba živjeti isključivo radi Boga, a ne radi svijeta. Nije slučajno da se upravo na Pepelnicu čita evanđelje koje o tome govori (usp. Mt 6,1-6.16-18). Ukoliko imamo stalnu želju svijetu se prikazati kao pobožni, kao pokornici i dobročinitelji, onda to i radimo radi svijeta. A ukoliko to radimo radi Boga, onda nam je svejedno je li svijet to primijetio ili nije. Farizeji su izvršavali svoje religiozne obveze tako da ih vidi svijet i da ih pohvali. Zbog toga su postajali oholi i nadmeni, pa im je njihova vjerska revnost više štetila nego koristila, jer ih je, na taj način vršena, odvlačila od Boga, umjesto da ih njemu približava. Zato, nije važno zna li svijet postimo li i koliko se molimo, jer to radimo iz ljubavi prema Bogu.

Korizma je vrijeme preispitivanja

Osvrnimo se još na riječi sv. Pavla: »On veli: 'U vrijeme milosti usliših te i u dan spasa pomogoh ti. Evo sad je vrijeme milosno, evo sad je vrijeme spasa!'« (2Kor 6,2). Vrijeme milosno započelo je Kristovim dolaskom na svijet. On je donio spasenje čovjeku. Međutim, za svakog pojedinca vrijeme milosti počinje onda kada prihvati Krista, kada se u svome srcu opredijeli za njega. Temeljno opredjeljenje za Isusa nije tek nazivati se kršćaninom, nije tek ispoštivati vjerske običaje i propise. Korizma je vrijeme u kojem trebamo preispitati svoj temeljni vjerski stav. Živim li s Kristom i za Krista? Nastojim li nasljedovati ga u svim životnim situacijama? Imam li povjerenja, ali i zahvalnosti? Je li vjera za mene tek tradicija ili je moj svakodnevni život prožet vjerom? Još je mnogo pitanja koja sebi možemo postaviti, a koja će nam rasvijetliti nedoumicu glede našeg temeljnog opredjeljenja za Krista. Zato neka nam ova korizma bude uistinu milosno vrijeme, neka u nama proizvede promjenu koja će nas približiti Kristu i pomoći nam da prihvatimo njegovu ponudu spasenja.

Ivan Piuković, majstor starih zanata

Zvečke zveče, švigar puca

Krenuo sam u avanturu, ne znajući koliko ću zavoljeti taj posao
* Napravio sam više od 600 pari zvečki
* Bičeve sam izrađivao za prijatelje i drage ljude, pa i u dar

Gdje god da se pojave folklorci koji igraju bunjevačke igre ostave poseban dojam na gledatelje, no ako momci na čizmama nemaju zvečke, koreografija kao da nije potpuna. Osim vizualnog, veliki utjecaj na gledatelja ostavljaju i zvučni efekti, a oni se, bar kod bunjevačkih igara, upotpunjuju upravo zvečkama na čizmama.

Majstora za ove mesingane udaraljke je sve manje. Jedan od rijetkih je naš sugovornik **Ivan Piuković**, koji se ovim poslom bavi u slobodno vrijeme već trideset godina, a osim toga izrađuje i bičeve.

Mesingani tanjirići

Još prije tridesetak godina, kao mladić prvi puta se susreo s izradom zvečki, a kako nam je ispričao bilo je to sasvim slučajno.

»Nikad ranije nisam zvečke niti držao u rukama, a stigla je prva narudžba. Zapravo pater **Marijan Đukić**, koji je tada bio kod franjevac u Subotici, pozvao je mog oca **Grgu** i pitao ga pravi li netko u Subotici zvečke? Bilo je potrebno napraviti nekoliko pari za hrvatsko folklorno društvo u Njemačkoj. Moj jedini kontakt sa zvečkama je bio što sam ih vidio na folklorcima. Krenuo sam u avanturu, ne znajući koliko ću zavoljeti taj posao«, prisjeća se Piuković i pojašnjava kako je tada radio u *Bratstvu* te mu je kolega **Tihomir Radak** napravio prvi alat kojim je početi izrađivati zvečke.

Napravivši dva *tanjirića*, otišao je po mišljenje iskusnog folklorša.

»Svoje prve zvečke, zapravo *tanjiriće*, odnio sam kod bač **Pere Vojnića Purčara**, koji je bio dobar igrač, folklorša i razumio se u to, pitao sam ga za mišljenje. Kazao mi je da to što sam napravio

nije dobro. Zapravo, nije napravljeno od dobrog materijala. Tada sam saznao da se zvečke prave od mesinga. Bio je to prvi pravi korak«, priča Piuković i prisjeća se kako je s njim u *Bratstvu* radio i stariji čovjek koji je bio folklorša u tadašnjem KUD-u *Bratstvo* koji je također izrađivao zvečke.

»Kad je bač **Marko** čuo čime se bavim, kazao mi je kako on više nikad neće praviti zvečke, ali da ima alat koji će mi rado dati. Taj alat i danas koristim i osobito mi je drag jer ima svoju težinu, svoju starinu i sve se radi ručno. Tada sam se ozbiljnije počeo time i baviti«, kaže sugovornik.

Tri desetljeća sa zvečkama

Da se dobar glas daleko čuje, potvrđeno je nebrojeno puta, a za dobre zvečke se pročulo i među folklorcima. Uslijedile su porudžbine. Tako su nove zvečke dobili folklorci u KUD-u *Bratstvo*, HKC-u *Bunjevačko kolo*, pa i drugi KUD-ovi u Subotici, folklorci u Tavankutu, Somboru, Lemešu, a nakon toga i društva po Hrvatskoj, Njemačkoj, Australiji, Kanadi... Po nekom proračunu, naš sugovornik je godišnje proizveo u prosjeku oko 20 pari zvečki. Ako to pomnožimo s 30 godina rada, dobivamo zanimljivu brojku od 600 pari, dakle 1.200 zvečki. Uzmemo li u obzir da svaka simpla zvečka ima 3x2 *tanjirića* (dupla ima 5x2) onda je iz ove radionice izašlo najmanje 7.200 mesinganih *tanjirića*, plus još po dvije *ploške* (pločice) u svakoj... »Nakupilo se. Moram spomenuti kako je moj prijatelj **Ivan Ivković Ivandekić**, koji često ide u Hrvatsku fotografirati, bio onaj koji je moj rad reklamirao šetajući u čizmama s mojim zvečkama. U vrijeme kad sam počeo raditi zvečke bilo je dva ili tri majstora. Nisam ih poznavao, ali sam znao da rade, a danas u Subotici sam ostao sam, ali ima u Novom Sadu čovjek koji također pravi zvečke«, kaže Piuković i dodaje: »Zvečke

same po sebi predstavljaju glazbeni instrument. Nisam to odmah znao nego sam o zvečkama čitao u knjizi *Dragulji bunjevačke riznice* koju je napisao poznati koreograf **Stevan Tonković Pipuš**. Tamo sam pročitao da su zvečke prisutne u folkloru nekih osamdesetak godina, sada možda već i više, te da zvečke udaraju na kontru. To mi je puno značilo da znam to prenijeti ljudima koji su pitali i htjeli saznati nešto više.

Duple, simple, niklovane...

Zvečke su sastavljene iz više dijelova: imaju metalni nosač na kom postoji šest rupa. Svaka druga rupa ima svoj *klin* i na njega se postavljaju mesingani *tanjirići*. Između njih se nalaze dvije *ploške*, također izrađene od mesinga, koje su okruglog oblika i one upotpunjavaju zvuk zvečki. Ostale rupe služe za pričvršćivanje na kožu. O tome koliko je bitna kvaliteta kože sugovornik kaže:

»Kada sam počinjao raditi, koristio sam meku kožu, što se nije pokazalo najboljim rješenjem. Gledajući folklorashe dok igraju, shvatio sam da koža mora biti čvrsta i jaka kako bi se adekvatno mogla namjestiti na čizme i dobro stegnute da ne pada. Koža s kojom radim je goveđa *blank* koža debljine oko 3 mm, a širine 2 cm. Ima metalnu predicu i desetak rupa«.

Pitali smo i u čemu je razlika zašto na sceni možemo vidjeti i jednoredne i dvoredne zvečke, pa i mesingane i niklovane, na što je Piuković odgovorio:

»Dugo sam radio samo mesingane zvečke, a Somborci su prvi poručili niklovane. Tada je *Sever* još uvijek radio i onda sam tamo uz pomoć svog prijatelja **Jovice Bunforda** uspio izniklovati tanjiriće za niklovane zvečke. Taj zvuk se pokazao jačim i efektnijim. **Davor Dulić**, koji je igrao u *Ladu* je naručio za neko manje društvo u Hrvatskoj zvečke i poslao sam im upravo niklovane, misleći kako će time biti zadovoljniji jer daju jači zvuk i efektnije izgledaju na sceni, ali su mi ih vratili i rekli kako oni ipak žele originalne. Dugo sam se držao samo mesinga, ali tržište je tražilo svoje, tako da danas ponudim prvo mesing, a po želji kupaca radim i niklovane. Uvijek su se koristile samo simple zvečke, a duple (u dva reda) sam izrađivao po potrebi. Njih u folkloru koriste samo solisti. S njima je teško igrati i teške su, a nema potrebe za time. U mojoj karijeri su jedino Splitskani tražili sve duple zvečke«.

Izrada i pucanje bičevima

U radionici smo, osim zvečki, zatekli i bičeve.

»Bit ću iskren: kada sam počeo raditi zvečke, bio sam mlad. Imao sam nekih dvadesetak godina i u to doba mene folklor nije zanimao. Izlazio sam u *Largo* i slušao drugu vrstu glazbe i dolazio sam u *Bunjevačko kolo*, ne kao folkloras nego družeći se s folklorcima koji su dolazili u disco klub *Bunjevačkog kola*. Tada me sve ovo nije zanimalo, ali život se okrenuo. Sada u svim našim stvarima, običajima, alatima, nošnji u svemu tome uživam i to neizmjerljivo volim. Tako sam počeo izrađivati i bičeve, vraćajući se u rano djetinjstvo. Mislim da je velika većina naših salašara nekad držala krave ili svinje, pa makar samo za sebe. Izvodili su

ih na pašu na *strnjiku* i to se radilo od ranog jutra, pa do večeri. Da ljudima svinje ne bi *očle u štetu* (da ne naprave štetu na susjednoj njivi) svinjari su ih s bičevima malo poplašili. Bič je bio kao pomoćno sredstvo za čuvanje svinja, ali ujedno je služio i za zabavu«, objašnjava Piuković.

»Svatko je imao svoju izradu i tehniku. Djeca su znala uzeti od *baće* stare čizme i isjeći ih kako bi napravili *šalangove* (ukrasi od kože). Mene je bičem naučio pucati dida **Andrija**, ali dok se sam ne lupiš bičem, ne naučiš pucati s njim. A boli, i zna biti opasno.«

Na kraju švigar puca

Tijekom proteklih godina na *Dužijancu* u Subotici dolazili su gosti iz Hrvatske i Mađarske koji su u sklopu svečane povorke znali pucati bičem. To je našeg sugovornika potaklo na novo razmišljanje.

»Svi su se dičili time kako znaju pucati bičem, simplo, duplo... Prošlo mi kroz glavu, kako to da naš svijet to ne zna? Međutim, kada sam pokrenuo tu priču, ljudi su se javljali i budila su se sjećanja iz djetinjstva. Javila se potreba za izrađivanjem bičeva. Veliki broj bičeva sam izradio za prijatelje i drage ljude, pa i u dar.«

Ideju o natjecanju u pucanju bičevima iznio je na sastanku *Dužijance* i ona je usvojena, te se natjecanje ove godine treba održati sedmi puta, a sastavni je dio programa *Dužijance*.

»S tom manifestacijom se pokrenula nostalgija kod ljudi. Pojavile su se cijele obitelji koje žele pucati bičevima. Drago mi je i zbog starijih ljudi, ali osobito mi je drago zbog djece koja su to prihvatila i koje svake godine ima sve više. Kad vidim djecu kako se bore i kako žele biti što bolji, to mi je nagrada za rad«, kaže Piuković.

Bič se sastoji od *držalja* ili *bičalja* (držak izrađen od tvrdog drveta), zatim ide mesingana karika, kao veze između *bičalja* i *šalangova* (koji se izrađuju od kože), zatim *štranga* (to se uzimalo od istrošenih kajasa), *čapo* (kožni dio koji je veza između *štranga* i *švigara*) i ono što puca je *švigar*. *Švigar* se po riječima našeg sugovornika nekad pravio od konjskog repa, i to kažu stari da najbolje puca, ali se danas pravi od umjetne *manile*. Do zvuka – pucnja dolazi tako što *švigar* probija zvučni zid. Dakle, u pitanju je nevjerojatna brzina, pa ako i budete poželjeli probati, budite pažljivi ili pak bolje probajte zvečke. To je sigurnije.

Ž. Vukov

Podsjetnik iz slijepih ulica

Danas se izraz »slijepa ulica« (pa i »čorsokak«) češće koristi u opisu neke situacije, osobne, društvene, političke i(li) materijalne nego što se izgovara u autentičnom značenju, kojim se označava ulica s ulazom iz jednog smjera, bez prohodnosti puta na drugom kraju ulice. Urbanizacija naselja i gradnja u geometrijski pravilnim uličnim linijama u novim ulicama osigurava promet bez prepreka, te slijepih ulica više nema u dijelovima grada nastalim u posljednjem stoljeću. Ipak, još uvijek postoje, i to u starijim gradskim kvartovima, pa ih ima kraj Somborskog puta, u Gatu, Keru, kraj nekadašnje Mlake i u okolici Dudove šume. One postoje u istim trasama kao što su bile postavljene i prije stotinu godina, što se vidi na isječku karte Subotice iz 1921. godine. Dio karte napravljen točno prije jednog stoljeća prikazuje područje u okolici Dudove šume, na kojem je prije šest desetljeća nastala Aleja maršala Tita, a izgradnjom višekatnica nestale su tadašnje stare ulice, uključujući i onu koja je i svojim imenom opisivala autentično stanje, tj. zvala se Slijepa.

Dio grada od Aleje ka pruzi ostao je i danas naselje prizemnih kuća s nepromijenjenim uličnim trasama, u koje je neprimjereno »ugrađeno« nekoliko višekatnica, sada okruženih klasičnim prizemnim obiteljskim kućama, vjerojatno zbog plana o promjeni lika ovog dijela Subotice u budućnosti. Na staroj karti Subotice, od prije stotinu godina, upravo ovaj dio grada ima više slijepih ulica, iz neobjašnjivih razloga. Možda su se ovdje nekada davno kuće nizale po onome što danas zovemo »divlja gradnja«, tj. kako se tko snašao na svojoj skromnoj parceli (vinogradu, voćnjaku), pa su se i ulice tome prilagođavale. Te slijepice ulice i danas postoje po trasama obilježanim na karti iz 1921. godine.

U njima se danas živi mirnije nego u okolici. Dok svim ostalim ulicama jure automobili, u slijepim ulicama nema bučnog prometa; postoje i podsjećaju na ono staro vrijeme u kome su nastale, kada se i živjelo i prometovalo sporije i tiše.

Pokladni običaji u Starčevu

Dani poklada uvijek dolaze baš u vrijeme kada se zima bori s proljećem. U Starčevu, kao i u mnogim hrvatskim krajevima, pokladni je tjedan uz još dva dana preostala prije uskrsnog posta ili korizme bio poznat kao doba zabava, ludovanja, zbijanja šala, maskiranja i svega što uz to ide. Povorke ovoga tipa u Starčevu su se nazivale *agovi*.

Nedjelja je, prema kazivanju Starčevca **Vinka Rukavine** (1953.), bila rezervirana za djecu. Njih su zvali *malim agovima*. Mladi bi se tada maskirali tako što bi na običnoj bijeloj krpi od tkanoga platna, u Banatu poznatog kao *pargar*, bojama nacrtali nekakav strašni lik, izrezali rupe za oči, usta i nos te to navukli preko lica. Zatim su preokrenuli i na sebe stavili neki dotrajali grudnjak od janjeće kože ili, pak, staru bundu, odjenuli rasparane gaće te tako išli po ulici i plašili ljude i ostalu djecu i prolaznike. Bilo je zanimljivije ako bi se psima oko vrata vezala kakva klepetuša ili zvonice i na taj način bukom izazivala još veća pozornost. Ponekad su se djeca udruživala, pa su išli i u grupama.

U ponedjeljak je već bivalo ozbiljnije. U velike *agove* išli su malo stariji. Njihove maske su bile strašnije i bolje pripremljene, a bili su i organiziraniji. Skupljali su se u velikim grupama i posjećivali kuće mještana, a osobito su voljeli zalaziti tamo gdje su znali da netko od ukućana zazire od maskiranih ljudi.

Posljednji dan poklada bio je utorak i tada se išlo u *didove*. To su znale biti čitave povorke dobro maskiranih ozbiljnih mladih ljudi, žena, momaka, pa i djevojaka. Oni su obično i nešto prikazivali, a najčešće su to bili svatovi. Usput su zadirkivali prolaznike, zalazili u dvorišta plašeći domaćine, ljubili su i provocirali mlade žene i snaše, a gdje je bilo djevojaka one su se osobito morale dobro paziti. Tražili su i dobivali jelo i piće, a gdje nisu bili dobro primljeni mogli su napraviti i neku štetu. Za poklade

su se pripremali svi – od najmlađih do najstarijih, a kućanice su pekle posebnu vrstu kolača – *šprickrofne*. Nakon ovakvog cjelodnevnog ludiranja po selu, svi su najčešće završili negdje na kostimiranoj zabavi gdje su se do kasnih večernih sati izludovali, naigrali i napjevali, jer je sutradan već slijedila Čista srijeda – Pepelnica, dan zapovjednoga posta i nemrsa, koja je pritom označavala početak duhovne i tjelesne priprave za Uskrs.

Pokladna nedjelja bila je uobičajena, kao i skoro sve nedjelje kroz godinu, a na taj dan ručak u Banatu je karakterističan. Neizostavna je juha, kokošija ili goveđa, s pravim domaćim rezancima, a onda i kuhano meso, umak i na kraju pečenje. Obavezni su bili i kolači. Običnom nedjeljom gazdarica je mesila kolače ili po želji ukućana ili po svom odabiru.

Kako je već rečeno, poklade su posebno vrijeme u godini, pa su se tako tada pravili i posebni kolači – *šprickrofne*. Rukavina kaže da se za *šprickrofne* prvo treba skuhati *kulja* od brašna, najbolje miješanog oštrog i mekog, i to na pola voda pola mlijeko, pa još dodati malo nekakve masnoće, putra ili margarina. Kad se *kulja* ohladi, u nju se doda bar šest jaja, i to jedno po jedno, dok se sva dobro ne umiješaju. Kad je tijesto gotovo, posebnim špicem se spušta u vruću masnoću i tako prži dok ne porumeni. Kad dobiju boju, *šprickrofne* se izvade na pladanj, pospu šećerom i cimetom i mogu se poslužiti.

Starčevom su *agovi* posljednji puta defilirali prije deset godina, a fotografija koju objavljujemo uz ovaj napis snimljena je potkraj pedesetih ili početkom šezdesetih godina prošloga stoljeća kada je ovaj običaj svake godine redovito održavan. Ona se nalazila u albumu obitelji **Brozina**, a na njoj među ostalima s harmonikom pozira **Nikola Pavlič** zvani **Braca** (1893. – 1963.), dugogodišnji kantor crkve svetog Mauricija u Starčevu.

Dalibor Mergel

DAN ŠKOLE u Tavankutu

Osnovna škola *Matija Gubec* iz Tavankuta proslavila je 9. veljače svoj rođendan. Ove je godine Dan škole obilježen drugačijim, skromnijim, ali ne i manje vrijednim aktivnostima.

Učenici, ali i djelatnici škole osvrnuli su se na prošlost te se prisjetili lika **Matije Gupca**, po kojemu je škola i dobila ime. Odlučili su na trenutak oživjeti maloga običnog čovjeka i prisjetiti se njegovih borbi za jednakost i slobodu pojedinaca, njegovih poraza, ali i pobjeda. Tim povodom organizirali su i prvi likovno-literarno-fotografski natječaj u čijem je središtu bio lik Matije Gupca.

Bila je to prilika i poziv školama da ove godine, za razliku od prijašnjih, gdje je naglasak bio na druženjima i budućim projek-

tima te suradnjama, zastanu na trenutak i upoznaju svoju povijest.

Osim OŠ *Matija Gubec* iz Tavankuta, na natječaju je sudjelovala i OŠ *Hunyadi János* iz Čantavira. Najbolji radovi su nagrađeni, nagrađenima su priznanja uručena na svečanosti koja je započela prigodnim programom i čitanjem čestitke tajnika Pokrajinskoga tajništva za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice, **Zsolta Szakállasa**.

Prisutne je potom pozdravila ravnateljica škole **Stanislava Stantić-Prčić**, a predstavnici Učeničkoga parlamenta **Katarina Šegina** i **Ante Vuković** položili su vijenac na spomenik Matiji Gupcu.

Recitacijom *Ima jedna škola draga* **Andreas Damjanoski** progovorio je o simbolici škole u životu svakoga učenika, jer upravo

Maskenbal u Monoštoru

Spretni ribič i ulovljeni šaran, jedna monoštorska pčelica, kišni oblak i duga, Pipi Duga Čarapa u dva izdanja, strašni gusari – mali i veliki, graciozna vilenjakinja, dimnjačar koji je upravo očistio sve dimnjake u Monoštoru, razigrani miš i još po koji lik

zalutao iz kakve priče ili bajke – tako je izgledao dječji maskenbal u Monoštoru. Okupio je dvadesetak mališana, ovoga puta u vjeronaučnoj dvorani, jer se i maskenbal morao prilagoditi aktualnoj epidemiološkoj situaciji. Usprkos tome, ideja mališanima i njihovim starijim ukućanima nije nedostajala ni ove godine, pa su i ovoga puta kostimi i maske bili originalni, krojeni, šivani, pravljani i prepravljani baš za ovu priliku. Ideje i trud su

ona predstavlja temelj, tj. ogled budućega društva. Učenicima škole bilo je omogućeno sudjelovati i u online kvizu u kojemu su mogli provjeriti vlastito znanje o školi. Rado su sudjelovali te pokazali zavidno znanje, a ono što posebno veseli jest bliskost i suradnja koju učenici i djelatnici ove škole svakodnevno njeguju.

Kako bi se u sustavu obrazovanja odgojili kvalitetni pojedinci, važni su ljudi koji ih odgajaju i obrazuju, a da bi u tome bili uspješni važno je da budu kvalitetne osobe: iskrene, čvrste, pouzdane, spremne za suradnju, spremne pružiti svakodnevnu podršku, kako svojim učenicima tako i kolegama. Da su i toga svjesni u OŠ *Matija Gubec*, pokazali su osmisliši upitnik kolegici/kolegi suradniku kojim su odali priznanje osobi u kolektivu koja najviše pridonosi suradničkoj atmosferi. Nije bilo nimalo lako, jer je riječ o kolektivu koji je prepun odgovornih, ali i vrlo kreativnih i radišnih ljudi koji su uvijek tu jedni za druge. Ove je godine priznanje pripalo nastavnici **Danijeli Radnić**.

Na samome kraju učenici i djelatnici podružili su se i okrijepili na domjenku tijekom kojega su utvrdili: društvo kakvo želimo sutra, zajedno gradimo već danas!

I. D.

nagrađeni, a za to se pobrinuo organizator KUDH *Bodrog*, koji je ovogodišnji, nešto drugačiji, *Pokladni maskenbal* organizirao uz potporu Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske i HNV-a.

Z. V.

Hrckov spomenar

ZOVEM SE: **Dijana Gladić**

IDEM U ŠKOLU: OŠ *Ivan Goran Kovačić*, Sonta – 5. razred

IZVANNASTAVNE AKTIVNOSTI: tamburica i folklor

VOLIM: crtati

NE VOLIM: svađe

U SLOBODNO VRIJEME: crtam

NAJ PREDMET: matematika

KAD ODRASTEM ŽELIM BITI: još uvijek ne znam

551-045

Subotica, kod glavne pošte.

Traže se vozači C i E kategorije s hrvatskim ili mađarskim putnim ispravama za posao u Njemačkoj u okolini Stuttgarta i Ludwigsburga. Tel.: + 4917621561026 ili 064/1826160.

Prodaje se građevinska parcela površine 844 m² za gradnju stambenog objekta, Mali Radanovac, Ulica Heroja Pinkija. Tel: 063/551-871.

U Somboru prodajem kompletno završenu termoizoliranu veću katnicu sa suterenom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel: 025 544-92-20; 064 280-84-32.

Prodaje se poljoprivredno zemljište oko 2,5 km južno od sela Golubinci površine 42 a i 73 m², parcela broj 7138 K.O. Golubinci. Dragan 063-509-902.

Prodaje se elevator, plug leopard dvobrazni, špediter, auto lada samara (i krovni nosač i auto prikolica trabanta), motor. Tel: 024/528-682.

Roleri i starinska kolijevka, ormari, kreveti, virangoši, stol, stolice, bunjevačka ruha, marama, pregače i sl. Tel: 024/532-570.

Prodajem plac u Borči, 12 kilometara od centra Beograda, veličine 5 ari i tražim njegovateljicu za teško pokretnu osobu. Tel: 060 3105572.

Hrvatska obitelj iz Zagreba koja živi u Segedinu (Mađarska) traži ženu za čuvanje osmomjesečnog djeteta i pripomoć u kućanstvu na duže razdoblje. Plaćanje 800 eura. Stan i hrana osigurani, slobodni dani i ostalo po dogovoru. Kontakt telefon: Mirko, 0036-30-288-93-33.

Izdajem garsonjeru u centru Subotice. Tel: 065 6081194.

Izdaje se u arendu – zakup poljoprivredno zemljište oko 2,5 km južno od sela Golubinci, površine 42 a i 73 m², parcela broj 7138 K. O. Golubinci. Dragan 063/509-902.

Hitno i povoljno prodajem kuću u Subotici, 107 m². Kao i zemlju 1h 6 ari. Tel.: 064 18-39-591.

Povoljno prodajem dvosobnu kuću u Mičurinoj 22, Subotica. Informacije na mobitel: 066-555-49-61.

Prodaju se: dunje, dvije nekorištene perne punjene novim sitnim gušćijim perjem i auto Lada Samara '90. (200 eura). Tel: 024 532570

Prodaje se pneumatska 4. redna sejačica 2016. g. iz Agrije, elektronska sjetva (tri para ploča za kukuruz, suncokret i soju), Lada Samara 90 (150 eu), špediter (150 eu), starinski ormani i sl. Tel: 024/532570 ili 0600532570.

Prodaje se peč za etažno grijanje na čvrsto gorivo Podvis Knjaževac 30 kw. Tel.: 024 528682.

Izdajem u zakup 8,3 katastarskih jutara livade u Žedniku kod dola. Nela 063 8765 071.

Prodaje se poslovni prostor i stan od oko 600 m² u Ulici Huga Badalića 6, Subotica. Tel.: 069 2887213.

Izdaje se jednosoban stan na Proživki u Subotici (42 kvm, 4. kat, centralno grijanje s alokatorima, mali troškovi održavanja). Cijena je 120 eura plus režija. Info na telefon: 063/8857124.

Prodajem 6 k. jutara polj. zemlje Tel.: 065/5747344.

Prodajem ili mijenjam poslovni prostor u neposrednoj blizini centra Šida površine 100 m², za nekretninu na Hrvatskom primorju. Sve informacije na telefon: 062/8681437 ili 064/6590730.

Prodajem ili mijenjam dvoetažni stan površine 77,5 m² u centru Šida kod gradske tržnice (Karadordeva 17), za nekretninu na Hrvatskom primorju. Stan je novoizgrađen s centralnim grijanjem. Informacije na telefon: 060/0289407 ili 060/7158020.

Subotička bolnica – TREĆI PUNKT za imunizaciju

Kako bi se omogućilo da što veći broj građana što prije dođe na termin za vakcinaciju, za koju su prethodno iskazali interesiranje putem portala eUprava, Opća bolnica Subotica je od 13. veljače postala treći punkt za imunizaciju u tom gradu.

Osim Nove općine i ambulate u Kumičićevu, u akciju masovnog cijepljenja uključila se i subotička bolnica, koja prima dio građana koji su bili pozvani za primanje cjepiva.

U sklopu akcije, nadležni pozivaju građane kako za prvo tako i za drugo cjepivo istog proizvođača koje su prethodno primili prije 21 dan.

Građani koji se još uvijek nisu prijavili za cijepljenje to mogu učiniti na portalu eUprava ili pozivom na telefon 0800-222-334, svakoga dana od 8 do 20 sati. Nadležni ističu kako je izuzetno važno da se građani pridržavaju vremena cijepljenja i da se potrudu da ne propuste zakazani termin.

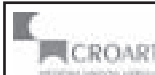

Besplatni mali oglasi uz kupon iz Hrvatske riječi koji VAŽI DO 23. 2. 2021.

Poštovani čitatelji našeg i vašeg tjednika, i dalje nastavljamo objavljivati rubrike malih oglasa u kojima možete objavljivati sve ono što želite prodati, mijenjati, kupiti ili darovati. Jedini uvjet za objavu vašeg malog oglasa je priložen kupon kojega objavljujemo u svakom broju Hrvatske riječi.

Duljina malog oglasa ne smije prelaziti više od 30 riječi.

Uredništvo

Hrvatska likovna udruga CroArt prodaje umjetničke slike, djela članova udruge. Zainteresirani se mogu javiti predsjedniku udruge. Tel.: +381 24 529 745; mobil: +381 63 518 218; e-mail: horvat.josip.su@gmail.com

HKC Bunjevačko kolo, Likovni odjel, prodaje slike svojih članova. Slike se mogu vidjeti u prostorijama Centra, ul. Preradovićeve 4, radnim danom od 8 do 14 sati. Tel: 024/556-898 ili 555-589.

INTERNET + TELEVIZIJA + TELEFON

STANDARD MIX PAKETI

Astra Telekom

024 555 765

Karadordev put 2, Subotica
www.astratelekom.com

Kristijan SEKULIĆ 44	Autopraona, auto-perioni ca	Beskišne- njad	Vertikalno, uspravno	Litra	Drugi, oni drugi	Plodovi za presa- divanje	Anno Domini	Burjevački kulinarski specijalitet	Drevni stanovnik na Balkanu		Brestoviti	Vrsta brodskog pristaništa, morska luka
Ukinuti pre- sudu, osloboditi, pomilovati										Ben McKenzie		
Unbreakab. Enterprise Kemel				Tenisač Rafael ... Upala grla						St. egip. Bog Amon... Pisac satire		
Grčki nogometaš Christos Lichtenstein							Kosac Žita Simola, kahan					
					Strojevi, Only Fools and Horses							
Vrsta turske slatice Naravan									Hrv. pisac Ujević Kronična bolest jetre			
Formalno prihvatanje sporazuma												
Rusko žensko ime						Lead oznaka u trofaznoj el. mreži		Irsko rep. armija Crnogorsko muško ime				Internet domen za Austriju
Original Equipment			Gerhard Hahn			Infectious Disease Research Institute				1. slovo Integrated circuit		
Nada Žgur Ukras, šara zaglavje			Italija Pjesma vo- jnika Wehr- machta		Istraživanje, proučavanje studija, našljamba	Ljep. ugodne vanjštine, zgodan						
						Aus. & NZ Army Corp. Lik iz bajke						Mjesto u Hrvatskoj
Vatikan Granična služba							Tip mlažnog bojenog znakoplova				Neutron Pound	
Naziv jednog ljepka							16. slovo Poklon		Gibraltar Ice Skating Association	Pančvo Šampion, prvak		
	Ivan Kukoij Satelit (skr.)			Jezero u Rusiji Tiket, bon							Škola Neposred- no, nakon, ubrzo, blizu	
Sumpor		Tal. glumica Valli 1921.-2006.						Jednaki Igor Marković				
Dio opreme za konja			St. egip. bog podzemlja 23. slovo							Ivan Cankar Reserve		
Fiktivni junak "Gospodar džungle"							Zaštitno znakovlje proizvoda ili usluga					

VODORAVNO: ABOUPATI BM UEK NADAL PA TZOUS RISAR LOKJA APARATI PRIBODAT TIL RATIKACIJA ALJOMA L PRA OE GH DRI A HZ I MAOCT
VILUETA AKZAC CARMA WR N AOSAL L PA IK LADOGA Š S ALDA ISTI AM OZRS IC TARZAN MARKE
OKOMITO: L V AUTOPRACIJA SAT BEZGRALJEIJA MA OKOMITO ERIKA R L LARIGITS LOZ II OFAH AWLIZA RASADL ALADN AD PAKIJA
DAR TARMA DAVILO M LUR CROZA GISA SATRIČAR AS R BRATUA IC P TK MARNA AT NAŠICE

RIJEŠENJE

Sara i Aleksandar Štajnfeld, budući judo šampioni

Treniramo i čekamo nastavak turnirskih natjecanja

Ne tako davno na sportskim stranicama *Hrvatske riječi* pisali smo o njihovom djedu **Slavku Bašiću**, proslavljenom judašu i sportskom pedagogu, a sada je došlo vrijeme za priču o njegovim najmlađim učenicima. **Sara** (rođena 2008. godine) i **Aleksandar Štajnfeld** (2011.) djeca su njegove kćeri **Selme** (svojevremeno također uspješne judašice) i odličnim rezultatima uspješno nastavljaju obiteljsku judo tradiciju. Sukladno aktualnoj situaciji glede pandemije koronavirusa naši sugovornici i dalje marljivo treniraju i s nestrpljenjem iščekuju nastavak natjecanja u svom omiljenom sportu. S obzirom na njihove mlade godine, napravili smo jedan brzometni razgovor u kome su sestra i njen mlađi brat odgovarali na ista pitanja.

Kada si se počela/o baviti judom i kako je došlo do izbora ovog sporta?

Sara: Judom sam se počela baviti prije četiri godine, jer je moj mlađi brat Aleksandar izrazio želju za treniranjem judoa, pa sam se i ja odlučila priključiti. Svidjelo mi se i od tada treniram u judo klubu *Mija&Zorka*.

Aleksandar: Oduvijek su me zanimali borički sportovi, a kako je moj djed judo trener nisam se dvoumio i odlučio sam se za judo. Počeo sam trenirati u Judo klubu *Mija&Zorka*, i to već traje pune četiri godine.

Prvo natjecanje?

Sara: Prvi puta sam se natjecala 2018. godine u Pančevu i osvojila brončanu medalju.

Aleksandar: Moje prvo natjecanje je bilo 2019. godine u Beogradu.

Najveći uspjeh?

Sara: Najveći sportski uspjeh mi je drugo mjesto na prvenstvu Vojvodine.

Aleksandar: Najveći dosadašnji uspjeh je zlatna medalja na prvenstvu Vojvodine što je, do sada, i najveće natjecanje na kojem sam sudjelovao. Za moju starosnu kategoriju još uvijek nema državnog prvenstva.

Najdraža pobjeda i najtužniji poraz?

Sara: Najteže mi je pao poraz u finalu vojvođanskog prvenstva, a svoju prvu pobjedu ću najduže pamtiti.

Aleksandar: Najdražu pobjedu ostvario sam prošle godine na međunarodnom turniru u Zrenjaninu kada sam osvoji pobjednički naslov. Najtužniji poraz dogodio mi se u Vršcu kada sam izgubio već u prvom turnirskom kolu.

Kakav je bio normalni način treninga prije korone?

Sara: Prije korone trenirali smo pet puta tjedno pod stručnim nadzorom našeg djeda i trenera **Slavka**.

A kako je to danas u uvjetima pandemije?

Aleksandar: Sada imamo treninge četiri puta tjedno uz strogo pridržavanje svih epidemioloških mjera.

Planovi za ovu godinu?

Sara: Nadam se da će nam uskoro početi natjecanja, jer nam je posljednje bilo prije šest mjeseci, ali zbilja ne znam kada će ga biti zbog ove korona situacije.

Aleksandar: Da se što prije vratim u natjecanja i budem najbolji u svojoj kategoriji.

Sportska želja za budućnost?

Sara: Željela bih ostati što dulje u ovom sportu i postizati uspjehe i na međunarodnim natjecanjima.

Aleksandar: Želim biti prvak svijeta.

D. P.

TENIS

Australian Open

Porazom **Donne Vekić** (**Brady** 1:6, 5:7) u osmini finala hrvatski predstavnici su završili svoj nastup u pojedinačnoj konkurenciji prvog Grand Slam turnira sezone. Isprva su iz natjecanja, već u prvom kolu ispali **Marin Čilić** (**Dimitrov** 4:6, 2:6, 6:7) i **Petra Martić** (**Danilović** 5:7, 6:3, 4:6), dok je **Borna Ćorić** odmakao tek do drugog kola (**McDonald** 4:6, 2:6, 6:4, 4:6). Sve u svemu ne baš sjajan nastup hrvatskog tenisa, ali zato je igra parova posve drugačija priča.

Drugi nositelji i osvajači već dva turnira ove sezone **Nikola Mektić** i **Mate Pavić** stigli su do četvrtfinala i smatraju se jednim od glavnih favorita u borbi za naslov. U igri je još uvijek i **Ivan Dodig** u paru sa Slovakom **Polašekom**, baš kao i **Mate Pavić** skupa s Kanađankom **Dabrowski** u igri mješovitih parova.

U glavnoj konkurenciji tenisača glavni favoriti **Novak Đoković** i **Rafael Nadal** stigli su do četvrtfinala, a čini se kako će prve ozbiljnije protivnike imati u Nijemcu **Zverevu**, odnosno Grku **Tsitsipasu**. Prema prikazanoj igri Bugarin Dimitrov je očekivani sudionik polufinala na gornjoj strani ždrijeba, dok će se na drugoj strani turnirskog kostura u borbi za finale naći pobjednik ruskog derbija između Medvedeva i **Rubleva**.

Grand Slam natjecanje u Australiji protječe u najstrožijim mjerama predostrožnosti, ispočetka se igrao pred limitiranim brojem gledatelja, a potom je određen petodnevni lock down i igralo se bez nazočnosti publike. Unatoč svemu, ljubitelji bijeloga sporta ipak su došli na svoje jer se usprkos pandemiji i minimalnim vremenskim pomjeranjem vrhunski tenis igra na najmanjem kontinentu. Nadamo se kako će do kraja turnira sve proteći u najboljem redu, a vrhunski tenis odnijeti pobjedu protiv neugodnog i nepredvidljivog virusa.

D. P.

POGLED S TRIBINA

Minimalac

Proteklo, 21. kolo 1. HNL obilježila je velika suša golova, jer je na četiri prvenstvena susreta viđeno svega pet pogodaka. Preciznije: tri susreta su završena minimalcem, jednim pogotkom koji je odlučio i konačnog pobjednika, samo je duel *Rijeke* i *Istre* (1:1) donio po gol na obje strane. Skromno za gledatelje, ali berićetno za pobjednike, jer tri boda su tri boda! Najvrjedniji

Livakovićem, koji se osobito istakao u par ozbiljnijih intervencija pred svojim vratima. Reprezentativni vratar sigurno je sačuvao svoju mrežu i donio potrebni mir pred euro duel na gostovanju kod ruskog *Krasnodara*.

Minimalac je zabilježila i *Lokomotiva*, koja u nastavku ligaškog natjecanja postupno sakuplja bodove i bježi s dna tablice. Zanimljivo je istaknuti da *lokosi* mnogo bolje igraju na strani, pobjeđujući protiv *Hajduka*, a sada je istim rezultatom (1:0) pao i *Varaždin*. Gol po gol i najveće razočaranje jesenskog dijela postupno se diže prema sigurnoj zoni od koje je sada dijeli svega jedan bod.

Najugodnije iznenađenje ove sezone *Gorica* ponovno je pokazala svoju konstantnost i minimalcem svladala *Šibenik* (1:0) za

učvršćenjem treće pozicije na tablici. Niti odlazak Litavaca trenera **Dambrauskasa** (Bugarska) i sportskog direktora **Nikoličusa** (*Hajduk*) nije utjecao na nastavak rezultatske uspješnosti kluba iz zagrebačkog predgrađa.

Jedini susret 21. kola koji nije odigran, između *Hajduka* i *Slavena*, odgođen je zbog velikog broja igrača *bilih* koji su zaraženi koronavirusom. Prema posljednjim informacijama, čak 20 članova bijele momčadi (12 nogometaša i 8 članova stručnog stožera) je pozitivno i nalazi se u samoizolaciji, a postoji sumnja kako je u pitanju mutirani oblik virusa.

Konačno, ljubitelji nogometa ovoga tjedna su došli na svoje, jer se susretima osmine finala nastavlja natjecanje Lige prvaka, dok su u Ligi Europe na programu dueli šesnaestine finala. Nogomet se ponovno vraća na veliku scenu, proljeće je sve bliže!

Nogomet ide dalje!

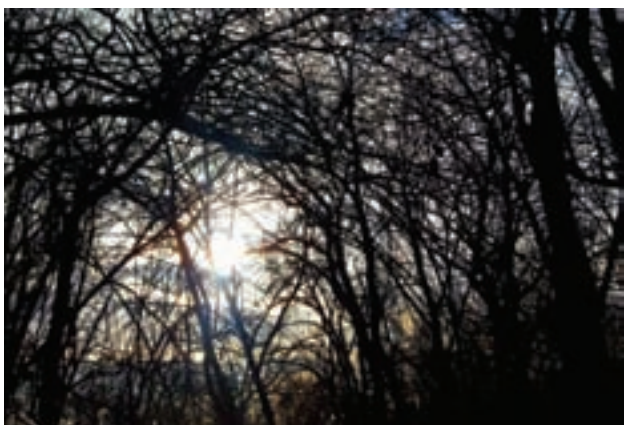
D. P.

niji minimalac zabilježio je branitelj naslova *Dinamo* u derbiju protiv *Osijeka* (1:0) i ponovno se bodovno odvojio od prvog pratitelja. U ovom susretu trener *modrih* **Mamić** napravio je upravo ono što je u ovom prvenstvu glavni recept njegovog glavnog rivala **Bjelice**. Igrao je da ne primi pogodak, a da iskoristi i najmanju šansu koja se ukaže za pogodak. I bi tako. **Oršić** je iskoristio pogrešku braniča **Silve** i zabio iz praktično jedine prave šanse. Ostatak posla uradila je obrana na čelu s vratarem

U NEKOLIKO SLIKA Okolica Monoštora

Foto: Ž. Šeremešić

Iz Ivković šora

Tuga

Piše: Branko Ivković

Faljnīs, čeljadi moja. Prostićete mi valjdar, taki sam niki stalno tužan i ni mi ni dočeg ovi nedilja od kako mi moj dobri pajdaš bać lva očo s ovog svita, valjdar pisat Anđelima svoje pisme i pripovitke. Nek počiva u miru. Na nama je da ga ne zaboravimo i da ga se rado sićamo, da nam još dugo dugo laje Taksa, kum Tuna nek vodi politiku, pa kaka je taka je. Kako i ne bi bio tužan, ta koliko smo puti zajedno sidili na priredbama i u onibusu kad smo digod išli s Lirom, šalili se i zaozbilj pripovidali; sićali se kojikaki pisama, i smišni i tužni, bećaraca i bećarluka. A sad ga više nema, očo ko otet. I onda nek mi kogod još divani o nikoj pravici, o nikom redu. Ja vidim da nema reda i pravice ni tamo gori, a kamoli ode doli. Za ovo doli sam se već odavno uvirio. Pošten čovik uvijek nagrajsa, jal prođe Lucinim sokakom, bude privaren, opljačkan jal na kaki drugi način ražalošćen. Priko volje i visti gledam na televiziji, ovi ozgor stvarno tiradu svoje ko Nimac tralala. Sad se nika zaboravila korona, jal šta li je već ta nova boleština. Sad se samo divani o kalamljenju, te vake nekcije te nake; iz ovog dila svita, pa ondak iz onog, pa se pojavile iz trećeg dila svita. Jedni divane da su dobre ove, drugi da su dobre one druge, treći na sav glas viču da ne valjaju ni jedne ni druge ni treće, da je svit posto niki zamorčić bogatunima. Vele da će vidit jel valja tek kad sve pokalame. Pitam ja vas šta će bit ako ne valjaju, a mi pokalamljeni? Sledeća me vist opet skroz iznenadila. Veli televizija da će bit opet nike redovne vojske, da će mladež morat imat vojnu bukvicu i obavezu. Ta do juče se prodavalo sve iz Titini kasarni, kreveti, uzgljance, kasete... jeno, znam jednog u varoši što je sav salaš ogradio od ti vojnički kreveta, bile su to fajnske civi. Sad kad se sve, da prostata, rasprodalo sad ćemo opet vojsku. Nisam pametan, al jel ovi glavaši ne vide da takog ratovanja iz rova više nema? Sad se to radi na daljinu. Ta i moj pajdaš Periša zna pritisnit pucad. Neću više o politiziranju. Ako me još jedared uvatite da politiku mlatim, uzmite što vam bliže pri ruki i tako me opajdačite priko blendi da zauvik zapamtim. Uh, što sam bisan, jeto sam na se. Sam sebi bi kazo: »Di ćeš ti, čovče, iz Ivković šora so to malo mlinarskog zanata koji je isto u varoši propo i so to malo zemljice što ti od dide i baće ostalo razglabat politiku? Nije to za tebe, Braniša. Ti nisi uspio nikaku diplomu kupit kad su se i na stareškoj peci prodavale a kamol ćeš uspit politizirat. Neg se ti lipo lati posla, dotiraj avliju, od komšija već triba da ti sramota kaki ti parlog i drlog na srid guvna, namirivaj lipo josag, doduše i tamo se ove godine buktilo, al tog se triba držat«. Hm, dobro ja gustiram sam u sebi jalte? Ta i našim didama nije bilo bolje: porezi, obaveze otimačine, čupanje brkova, sve ji zakačilo pa eto opstali, dicu izrodili pa ćemo i mi tako, jeto baš nuz inat, a kome je krivo nek bisni. Neg, stvarno idem štogod privridit. Danas ni užnu još nisam zaslužio. Ajd, zbogom.

Bač Ivin štodir

Lipo ko u sanke

Bač Iva se jutros probudijo i otvorijo oči. Sve oko njega bilo, a pored njega nema njegove. Digo se iz lalnoga kreveta i sve mu ništa lagano, ko da je svaj od perja. Ne bolu ga noge, ništa ga ne steže u prsa, sve mu ništa čudno. Nema nikaki bola, a oko duše mu se razaljala nikaka milina. Sprimijo se i ošo na dvor tražit njegovu, a dvor ko da gleda sa kakoga sprata. Misli se, ko zna kake su mu medecine dali tamo u bolnice pa možda već i pofantaziro. Samo se trgo kad je vidijo mlađu da ide prema njegove i kaže »Mater, otac je sinoć umro, srce mu je stalo«. Vidijo je kako su obadve stale drečat i grlit se, a on krene dole pa ne može, ko da je staza od kakoga stakla i ne mož dole. Nije mogo virovat pa sijo na njegovu biciglu i krenijo kroz selo. Malo-malo pa opazi dvoj-troj ljudi kako se divanu o pokojnomu. »Jooj pa kako je otišo tako brzo«, »Mogo je živit još godina i godina«, a čo je da se spominje i udovica i njeve cure i još fanj toga od čega mu se steglo grlo. Al kad je čo »Bar je naš bač Iva dočeko unuč« onda se oma prezniyo, skinijo se sa bicigle i pogledo dole. Mislijo je da štogod snota, a onda kad je sve povezo i dobro se zamislijo, zno je zašto je sve tako čudno. Nije više na zemaljskomu svitu, Bog ga je uzo samo ne zna zašto. Ostavijo mu je ženu brez čoveka i cure brez oca. Najžalije mu je što nije više vrimenta proveo sa njegovim unukom. Krenijo se dalje po selu i došo do groblja, a na groblju dugačka povorka ide polako za sandukom i kogod i prozbori koju rič. »Eto«, misli se, »moro sam zakasnit na saranu, sad nisam čo ni šta je župnik kazo, nit sam vidio ko mi je sve posvetijo, al eto kad vamo ne mož vozat biciglu lipo lagano ko po moje kaldrme«. Došli su do rake, a bač Ive se steškalo. Gleda njegovu i cure njegove kako ga žalu i oplakivu, zetovi mu tešu cure, a ostali narod kukumavči »ko će nam trukovat sad kad ga više nema«, čak su mu izdeklemovali šta je sve za života natrukovo. Samo se naškobijo i pomislijo: »Lipo pa su se i sitili tako nečega«. Jedino što mu nije bilo pravo jeste što je njegove tri cure ostavio same. Viče im: »Nemojte drečat i tugovat, nikad to nisam voljio, bolje mi pivajte i cigrajte«, al one ko da ga ne čuju. Malo se i on ražalostijo, pa sijo na biciglu i otišo. Uspat naišo na koliko očeš njegovi stari pajtaša i oni koji su davno pomrli. Snaše sve dotirane i utegnite, al nijedna ni ko njegova. Vada će se jedanput opet trefit da se prisiti topli mekani kruščića izjutra dok im se kafa ladi. Kad je došo doma, ošo u vojac, lego na otoman i nago bokal katarke. Nije mu bilo ladno, nit mu je tribo čaj od titrice pa tako ni medecine. Bez ikaki bola se samo opuščo i sto štodirat kako je još mogo lipo živit na Zemlje, al eto vada sad kad je Bogu ispolago račune, napraviće da mu tude bude dobro. Kako je drugi put natego katarke, tako čuje: »Ajde pajto, triba trukovat, saće petak pa triba da izajde Nebeska rič«. Digo se i samo promrlijo priko volje: »Eto, čeljadi, vada sam se dosta natrukovo nonomu svitu pa sad moram malo i novomu.« Samo je zaštodirano digo bokal, pogledo dole i nago još jedanput.

Piše: Maja Andrašić

NARODNE POSLOVICE

- * Kad hoćeš slagati, prvo provjeri svoje pamćenje.
- * Osmijeh je lijepa riječ bez slova.
- * Kad ti se najviše žuri, budi najsporiji.

VICEVI, ŠALE...

- Učiteljica objašnjava kako se u Austriji potroši tona toaletnog papira po glavi stanovnika. Perica digne ruku.
- Što je, Perice? Zašto tebi uvijek nešto nije jasno?
- Pa nije mi jasno zašto po glavi?

Na vozačkom ispitu upita vozač instruktora:

- I, jesam li dobio dozvolu?
- Da, dopuštam Vam da se vozite tramvajem.

MUDROLIJE

- * Jedan od glavnih znakova sreće i harmonije je potpuno odsustvo potrebe nekome nešto dokazivati.
- * Kada počnete brinuti o sebi, počinjete se osjećati bolje, počinjete izgledati bolje i počinjete privlačiti bolje. Sve počinje od vas.
- * Najvrjedniji dar koji možeš dati nekome je tvoje vrijeme, zato što daješ to što nikada nećeš moći vratiti.

Vremeplov – iz naše archive

Golubinačke mačkare, 2007.

**PETAK
19.2.2021.**

06:30 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
10:17 Gorski spašavatelji
11:05 Ekumenizam i religije
12:00 Dnevnik 1
12:26 Život vrijedan življenja, telenovela
13:20 Dr. Oz
14:07 Normalan život
15:04 Tajna služba Davida Jasona, dokumentarna serija
15:55 Detektiv Murdoch
17:00 Vijesti u 17
17:19 Kod nas doma
18:08 Potjera
19:00 Dnevnik 2
20:10 Rasjed, dokumentarni film o potresu u Banovini
21:00 Noć muzeja, posebna emisija
22:05 5.com s Danielom, zabavni talk show
23:05 Dnevnik 3
23:39 Klub boraca, američki film
01:55 Tajna služba Davida Jasona, dokumentarna serija
02:44 Detektiv Murdoch
03:29 Dr. Oz
04:11 Dnevnik 3
04:26 Vijesti iz kulture
04:34 Skica za portret
04:46 Fotografija u Hrvatskoj
05:01 Dnevnik 2
05:50 Život vrijedan življenja, telenovela

05:20 Kultura s nogu
05:50 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
10:32 Spužva Bob Skockani
11:05 Psi, ta izvanredna bića: Presudan vid, dokumentarna serija
11:35 Munch
12:30 Makłowicz na proputovanju
13:22 Mala ubojstva Agathe Christie: Čovjek u smeđem odjelu, francuski film
15:00 Šume našeg planeta, dokumentarna serija
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Život ... s bikovima i orlovima, dokumentarna serija
17:45 "Ko te šiša
18:20 Rijeka - arhitektura i grad: Guvernerova palača - simbol moći
18:45 I to je Hrvatska:

19:18 Alvin i vjeverice
19:30 POPROCK.HR
20:05 Pirati s Kariba: Nepoznate plime, američki film
22:20 The Voice Hrvatska
00:00 Zaljev
00:50 Zaljev
01:35 Mala ubojstva Agathe Christie: Čovjek u smeđem odjelu, francuski film
03:10 Noćni glazbeni program

**SUBOTA
20.2.2021.**

06:50 Klasika mundi:10. međunarodni festival komorne glazbe Musica Maxima u muzeju Mimara 2018.,
07:50 Jubal, američki film
09:30 Dobro jutro, Hrvatska
10:00 Vijesti
10:10 Dobro jutro, Hrvatska
11:10 Kućni ljubimci
12:00 Dnevnik 1
12:25 Veterani mira
13:15 Zdrav život
13:45 Zajedno u duhu
14:20 Prizma, multinacionalni magazin
15:09 Istrage prometnih nesreća
15:37 Agenda: Svijet, vanjskopolitički magazin
16:13 Potrošački kod
16:43 Manjinski mozaik
17:00 Vijesti u 17
17:20 Kultura s nogu
17:48 Lijepom našom: Ivankovo
19:00 Dnevnik 2
20:03 LOTO 7
20:10 Djevojka od milijun dolara, američki film
22:20 Loto 7 - izvještaj
22:26 Dnevnik 3
23:01 Deja Vu, američki film
01:03 Cesta straha, američki film
02:38 Dnevnik 3
02:53 Vijesti iz kulture
03:01 Jubal, američki film
04:36 Veterani mira
05:21 Manjinski mozaik
05:36 Skica za portret / Fotografija u Hrvatskoj
05:41 Dnevnik 2
06:30 Lijepom našom: Ivankovo

06:50 Klasika mundi:10. međunarodni festival komorne glazbe Musica Maxima u muzeju Mimara 2018.,

07:50 Jubal, američki film
09:30 Dobro jutro, Hrvatska
10:00 Vijesti
10:10 Dobro jutro, Hrvatska
11:10 Kućni ljubimci
12:00 Dnevnik 1
12:25 Veterani mira
13:15 Zdrav život
13:45 Zajedno u duhu
14:20 Prizma, multinacionalni magazin
15:09 Istrage prometnih nesreća
15:37 Agenda: Svijet, vanjskopolitički magazin
16:13 Potrošački kod
16:43 Manjinski mozaik
17:00 Vijesti u 17
17:20 Kultura s nogu
17:48 Lijepom našom: Ivankovo
19:00 Dnevnik 2
20:03 LOTO 7
20:10 Djevojka od milijun dolara, američki film
22:20 Loto 7 - izvještaj
22:26 Dnevnik 3
23:01 Deja Vu, američki film
01:03 Cesta straha, američki film
02:38 Dnevnik 3
02:53 Vijesti iz kulture
03:01 Jubal, američki film
04:36 Veterani mira
05:21 Manjinski mozaik
05:36 Skica za portret / Fotografija u Hrvatskoj
05:41 Dnevnik 2
06:30 Lijepom našom: Ivankovo

05:28 Regionalni dnevnik
06:11 Juhuhu
09:24 Chamonix: Svjetski skijaški kup - slalom
10:25 Vrtlarica: Miris ruže
10:58 Alan Titchmarsh: Pedeset nijansi zelene, dokumentarni film
11:47 Dom na kvadrat
12:24 Chamonix: Svjetski skijaški kup - slalom
13:24 I to je Hrvatska:
13:44 Auto Market
14:20 Tko ubija u Brokenwoodu
16:00 Regionalni dnevnik
16:31 Rasjed, dokumentarni film o potresu u Banovini
17:31 Anka, hrvatski film
19:15 Glazbeni Top20
20:05 Zemlja: Jedan čudesan dan, dokumentarni film
21:39 Ben Fogle - Ljudi od divljine
22:29 Uvijek je sunčano u Philadelphiji
22:53 Inspektorica Bancroft
00:32 Chamonix: Svjetski skijaški kup - slalom
01:52 Noćni glazbeni program - Spotovi
02:30 Košarka, NBA liga: Boston - LA Lakers, prijenos
05:00 Noćni glazbeni program

**NEDJELJA
21.2.2021.**

07:55 The V.I.P.s., britanski film
10:00 Zagreb: Misa, prijenos
11:07 Pozitivno
12:00 Dnevnik 1
12:30 Plodovi zemlje
13:25 Split: More
14:00 Nedjeljom u 2
15:05 Mladoženja na rubu živaca, američki film
16:30 Mir i dobro
17:00 Vijesti u 17
17:40 Volim Hrvatsku
19:00 Dnevnik 2
20:03 Loto 6
20:11 Pametan kao kokoš, tvrdoglav kao magarac: Mačka, dokumentarna serija
21:06 Loto 6 - izvještaj
21:11 Ratni vođe
22:11 Dnevnik 3
22:45 Raintree County, američki film
01:50 Nedjeljom u 2
02:45 Dnevnik 3
03:00 Vijesti iz kulture
03:08 Mir i dobro

03:33 Skica za portret / Fotografija u Hrvatskoj
03:53 Fenomen Queena - u Krilu bogova, glazbeno-dokumentarni film
04:53 Dnevnik 2
05:42 Split: More

06:05 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
09:24 Chamonix: Svjetski skijaški kup - slalom
10:25 Frankie Drake istražuje
11:15 Dobar, bolji, najbolji... britanski slastičar
12:24 Chamonix: Svjetski skijaški kup - slalom
13:25 Indeks
13:55 Klub 7
14:55 Magazin LP
15:25 Košarka, NBA liga: Boston - LA Lakers, snimka
16:55 PH košarka: Zabok - Split, prijenos
18:40 I to je Hrvatska:
19:00 Colonia - Naših 20 godina, snimka koncerta
20:05 Cannonball Run, američko-hongkonški film
21:45 Ime ruže, serija
22:40 Graham Norton i gosti
23:25 Fenomen Queena - u Krilu bogova, glazbeno-dokumentarni film
00:25 Imitacije aristokracije
00:50 Chamonix: Svjetski skijaški kup - slalom
02:10 Noćni glazbeni program

**PONEDJELJAK
22.2.2021.**

06:30 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
07:10 Dobro jutro, Hrvatska
08:00 Vijesti
08:10 Dobro jutro, Hrvatska
09:00 Vijesti
09:10 Dobro jutro, Hrvatska
10:17 Gorski spašavatelji
11:09 Treća dob
12:00 Dnevnik 1
12:25 Život vrijedan življenja, telenovela
13:15 Dr. Oz
14:05 Globalna Hrvatska HTV
14:45 Kratki dokumentarni film
15:00 Svjetski biseri
15:55 Detektiv Murdoch
17:00 Vijesti u 17
17:20 Kod nas doma

18:10 Potjera
19:00 Dnevnik 2
20:10 What's up America, dokumentarna serija
21:05 Crno-bijeli svijet
22:00 Otvoreno
22:50 Dnevnik 3
23:26 Svjetski biseri
00:21 Agenda: Svijet, vanjskopolitički magazin
00:51 Detektiv Murdoch
01:41 Dr. Oz
02:26 Dnevnik 3
02:41 Vijesti iz kulture
02:49 Život s ... konjima i ovčama, dokumentarni film
03:39 Karipski cvijet, telenovela
04:24 Skica za portret / Fotografija u Hrvatskoj
04:37 Dnevnik 2
05:26 Život vrijedan življenja, telenovela

05:00 Peti dan
06:00 Ekumenizam i religije
06:34 Juhuhu
10:32 Spužva Bob Skockani
11:05 Indeks
11:35 Munch
12:28 Ratni vođe
13:21 Can, turski film
15:01 Britain's Best Home Cook
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Život s ... konjima i ovčama, dokumentarni film
17:35 Rijeka - arhitektura i grad: Teatro Fenice - Vidjeti i biti viđen
18:00 Dokumentarna emisija/film - kratka forma
18:20 TV Bingo
19:18 Alvin i vjeverice
19:30 POPROCK.HR
20:05 Stadion
21:00 7 Days in Entebbe, britansko-američko-francusko-malteski film
22:55 Zakon i red: Odjel za žrtve
23:50 Posljednja truba, serija
00:35 Nezaboravljeni
01:20 Stadion
02:13 Noćni glazbeni program

**UTORAK
23.2.2021.**

06:30 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti

07:10 Dobro jutro, Hrvatska
 08:00 Vijesti
 08:10 Dobro jutro, Hrvatska
 10:17 Gorski spašavatelji
 11:09 Glas domovine
 12:00 Dnevnik 1
 12:25 Život vrijedan življenja, telenovela
 13:15 Dr. Oz
 14:05 Znanstveni krugovi
 14:30 Zdrav život
 15:00 Svjetski biseri
 15:55 Detektiv Murdoch
 17:00 Vijesti u 17
 17:20 Kod nas doma
 18:10 Potjera
 18:58 Vrijeme
 19:00 Dnevnik 2
 20:10 U svom filmu: Tomislav Čadež
 21:05 Klimatske promjene: Činjenice, dokumentarni film
 22:00 Otvoreno
 22:50 Dnevnik 3
 23:25 Hrvatska za 5
 00:15 Svjetski biseri
 01:05 Detektiv Murdoch
 01:55 Dr. Oz
 02:40 Dnevnik 3
 02:55 Vijesti iz kulture
 03:03 Život s ... sa psima i hoboticama, dokumentarni film
 03:52 Karipski cvijet, telenovela
 04:37 Dnevnik 2
 05:26 Život vrijedan življenja, telenovela

05:05 Izvan formata
 05:50 Regionalni dnevnik
 06:34 Juhuhu
 10:32 Spužva Bob Skockani
 11:05 kreativac
 11:35 Munch
 12:30 Ovo je umjetnost

13:30 Božićni recept za ljubav, američki film
 15:00 Britain's Best Home Cook
 16:00 Regionalni dnevnik
 16:45 Život s ... , dokumentarni film
 17:35 'Ko te šiša
 18:15 Rijeka - arhitektura i grad: Dva nebodera - Dva grada
 18:40 I to je Hrvatska:
 19:18 Alvin i vjeveice
 19:30 POPROCK.HR
 20:05 Veličanstvene Alpe iz zraka: dokumentarna serija,
 21:00 Collete, britansko-američko-francusko-mađarsko-nizozemski film
 22:55 Zakon i red: Odjel za žrtve
 23:50 Posljednja truba, serija
 00:40 Nezasporavljeni
 01:25 Noćni glazbeni program

SRIJEDA 24.2.2021.

06:30 Dobro jutro, Hrvatska
 07:00 Vijesti
 10:17 Gorski spašavatelji
 11:09 Eko zona
 12:00 Dnevnik 1
 12:25 Život vrijedan življenja
 13:15 Dr. Oz
 14:05 Potrošački kod
 14:30 Pogled preko granice - Hrvati u BiH
 15:00 Svjetski biseri
 15:55 Detektiv Murdoch
 17:00 Vijesti u 17
 17:20 Kod nas doma
 18:10 Potjera
 19:00 Dnevnik 2
 20:03 LOTO 7
 20:10 Romano Bolković - 1

na 1, talk show
 21:00 Loto 7 - izvještaj
 21:05 Mijenjamo svijet: Nevidljivi radnici, dokumentarni film
 22:00 Otvoreno
 22:50 Dnevnik 3
 23:26 Svjetski biseri
 00:16 Istrage prometnih nesreća
 00:41 Detektiv Murdoch
 01:31 Dr. Oz
 02:16 Dnevnik 3
 02:39 Prirodni svijet, neodoljiva energija vidre, dokumentarni film
 03:29 Karipski cvijet
 04:14 Skica za portret / Fotografija u Hrvatskoj
 04:37 Dnevnik 2
 05:26 Život vrijedan življenja, telenovela

05:20 Što je klasik?
 05:50 Regionalni dnevnik
 06:34 Juhuhu
 10:32 Spužva Bob Skockani
 11:05 Luka i prijatelji
 11:35 Munch
 12:30 Klimatske promjene: Činjenice, dokumentarni film
 13:25 Moja sestra mršavica, švedsko-njemački film
 15:00 Britain's Best Home Cook
 16:00 Regionalni dnevnik
 16:45 Prirodni svijet, neodoljiva energija vidre, dokumentarni film
 17:40 'Ko te šiša
 18:15 Rijeka - arhitektura i grad: Nebodera na Podmurvicama - Pravo na pogled
 18:40 I to je Hrvatska:
 19:18 Alvin i vjeveice

19:30 POPROCK.HR
 20:05 Šesnaesti igrač, dokumentarni film
 21:00 Tully, američko-kanadski film
 22:40 Zakon i red: Odjel za žrtve
 23:35 Nijemi svjedok
 00:25 Moja sestra mršavica, švedsko-njemački film
 01:55 Noćni glazbeni program

ČETVRTAK 25.2.2021.

06:30 Dobro jutro, Hrvatska
 07:00 Vijesti
 07:10 Dobro jutro, Hrvatska
 08:00 Vijesti
 10:17 Gorski spašavatelji
 11:09 Svi putevi vode u Radošić, emisija pučke i predajne kulture
 12:01 Dnevnik 1
 12:26 Život vrijedan življenja, telenovela
 13:16 Dr. Oz
 14:06 Otkrivamo Hrvatsku: Život na Dunavu
 14:31 Prometej
 15:01 Svjetski biseri
 15:56 Detektiv Murdoch
 17:01 Vijesti u 17
 17:21 Kod nas doma
 18:11 Potjera
 19:01 Dnevnik 2
 20:04 LOTO 6
 20:11 Tko želi biti milijunaš?
 21:01 Loto 6 - izvještaj
 21:06 Puls
 22:01 Otvoreno
 22:51 Dnevnik 3
 23:26 Svjetski biseri
 00:21 Detektiv Murdoch
 01:11 Dr. Oz
 01:56 Dnevnik 3

02:19 Prerija - Skrivena divljina Sjeverne Amerike, dokumentarni film
 03:08 Karipski cvijet
 03:53 Svi putevi vode u Radošić, emisija pučke i predajne kulture
 04:18 Skica za portret / Fotografija u Hrvatskoj
 04:33 Dnevnik 2
 05:22 Život vrijedan življenja
 05:20 Knjiga ili život

05:50 Regionalni dnevnik
 06:34 Juhuhu
 10:32 Spužva Bob Skockani
 11:05 Pozitivno
 11:45 Munch
 12:40 Veliki brodolomi Jadrana: Sila mora, dokumentarna serija
 13:25 Ljubav u raju, film
 14:55 Doha: FIFA Svjetsko klupsko nogometno prvenstvo - četvrtfinale, prijenos
 17:00 Prerija - Skrivena divljina Sjeverne Amerike, dokumentarni film
 17:55 'Ko te šiša
 18:25 Doha: FIFA Svjetsko klupsko nogometno prvenstvo - četvrtfinale, prijenos
 20:30 Klub 7
 21:25 Koja je ovo država, hrvatski film
 23:23 Zakon i red: Odjel za žrtve
 00:18 Nijemi svjedok
 01:08 POPROCK.HR
 01:38 Doha: FIFA Svjetsko klupsko nogometno prvenstvo - četvrtfinale, snimka
 03:08 Noćni glazbeni program

HRVATSKI PROGRAM NA RTV-U

Informativna emisija na hrvatskom jeziku *Dnevnik*, u trajanju od deset minuta, emitira se od ponedjeljka do subote u terminu od 17.45 na Drugom programu Radio-televizije Vojvodine. Emisija *Izravno* – rezime najvažnijih događaja u hrvatskoj zajednici tijekom tjedna – na programu je nedjeljom u 16, a *Svjetionik* – o političkim i kulturnim događanjima u zajednici – nedjeljom od 16.30 sati. Obje emisije traju pola sata. Polusatne radijske emisije s raznovrsnim temama iz hrvatske zajednice, na Trećem programu Radija Novi Sad emitiraju se utorkom i subotom u terminu od 14.15 sati.

GLAS DOMOVINE

Televizijska emisija *Glas domovine* ima stalnu rubriku o Hrvatima u Srbiji, a emitira se na HRT 1 utorkom od 11.10 sati. Radijski program *Glasa Hrvatske* emitira se 24 sata dnevno i preko interneta se može pratiti u cijelom svijetu. Konkretno informacije o Hrvatima iz Srbije, koje nema nijedan drugi medij u Hrvatskoj, mogu se slušati i u radijskoj emisiji *Na valovima staroga kraja* ponedjeljkom u 10.05 i utorkom u repriznim terminima u 3.05 i 20.15 u trajanju od 45 minuta, te u velikoj trosatnoj emisiji pod naslovom *Hrvatima izvan domovine*, četvrtkom u 21.05, koju prenosi i Prvi program Hrvatskog radija.

GLAS HRVATA

Radijska emisija *Glas Hrvata* u produkciji HKD-a *Vladimir Nazor* iz Stanišića emitira se na valovima Radio *Fortuna*, na frekvenciji 106,6 Mhz, subotom od 16 do 17 sati. Vijesti ove produkcije, u tekstualnom obliku, mogu se pročitati na internetskom izdanju Novog Radio Sombora.

Emotivno putovanje

Kad vas mjesto ZOVU

Opet se ispostavilo da ne trebate ništa forsirati i da se ne trebate bojati da nećete imati ideju, inspiraciju. Kad god posumnjam, nastane panika i ubrzo nakon toga, kad odlučim učiniti nešto drugo, ona sama pokuca na vrata. Bilo za neke sitnice, poput onoga što nekome kupiti na poklon, ili kad je riječ o pisanju i bilo kojem drugom projektu.

Tamo gdje se djed rodio

Ponekad se odgovori na potpuno različita pitanja kriju u potpuno različitim stvarima. Ovih dana, na primjer, prvo me je pronašlo pitanje, a onda su osjećaji proizašli iz ideje da pišem o djedovu mjestu. Moj djed, kojeg nikada nisam upoznala, je iz Voljice. O njemu znam vrlo malo. Znam da su ga ubili godinu dana prije nego što sam se rodila, u nekoj gradskoj svađi i znam da je stvarno želio dobiti unuku. Sve ostalo je neka priča koje se moj otac sporadično sjećao. Priče moje majke, očeve majke, otišle su u zaborav jer sam bila mala kad mi je pričala i nekako kao mali ljudi nemamo osjećaj važnosti nekih uspomena i ne obraćamo pažnju na njih. Sad mi je malo žao. Zapravo mi je jako žao, barem tako govore moje emocije kad sam putem Google mapa putovala u djedovo selo. Negdje na kraju puta prema svim okolnim selima. Sjećam se još nečega, a to je priča da je moj djed, kada je želio bolje odgojiti mog tada vrlo mladog oca, poslao ga u Voljice, a očeve priče o tom razdoblju zaista su avanturističke. Na kraju se ne sjećam je li upoznao medvjede ili se igrao s vukovima, ali

sigurno sam dočarala duh tih priča, a još bolje okolicu mjesta odakle je djed **Joza**.

Što je to u našim emocijama da se pokrenu pri samom pogledu na kartu, nije mi jasno, ali jasno mi je zašto su se moje rasplamsale kad sam vidjela da sam doslovno bila tamo prije samo nekoliko godina, a da nisam bila svjesna toga. Pa, Voljice su od Ramskog jezera udaljene samo 20 kilometara, a u proračunu stoji da bih do njih mogla pješčiti nešto više od 4 sata. I ne da nisam išla pješice ni automobilom nego nisam bila ni svjesna da sam blizu mjesta gdje se rodio moj djed i gdje je živjela moja obitelj. Moram opet otići. Obećavam sebi i djedu.

A sada Voljice

Na internetu nema puno podataka o Voljicama i ne možemo se osloniti samo na priče moga oca. Dakle, dok ne odem sama provjeriti situaciju, o Voljicama znam da je mjesto u Bosni i Hercegovini, u Općini Gornji Vakuf - Uskoplje. Administrativno pripadaju Federaciji Bosne i Hercegovine, točnije Srednjobosanskom kantonu. Prema popisu stanovništva iz 2013. godine, u naselju je živjelo 179 stanovnika, a selo je bilo nacionalno heterogeno s hrvatsko-bošnjačkom većinom. Nigdje nisam pronašla novije podatke, pa će ovo biti dovoljno. Voljice su jedno od najstarijih naselja u Uskoplju, o kojem ima malo više podataka. Uskoplje je srednjobosanski grad smješten u gornjem toku rijeke Vrbas. Leži u 27 km dugoj i 2 km širokoj dolini Skoplja. Okružen je planinama Vranica na istoku i Raduša na zapadu, dok se na jugu nalazi prijevoj Makljen. Na sjeveru se dolina Vrbasa nastavlja prema Bugojnu i Donjem Vakufu.

Teško je pronaći informacije o tako dalekim pričama i malim mjestima i najbolje bi bilo otići u Voljice, uz malo sreće pronaći mjesto gdje je bila kuća moga djeda, razgovarati s ljudima, udahnuti taj zrak, zamisliti, maštati i napisati priču o Voljicama, njegovom narodu i onome što se tamo dogodilo i događa.

Dirnu li vas priče o krajolicima iz kojih su došli vaši preci? Mene je ovo iskreno iznenadilo svojom snagom, a još mi je nevjerovatnije da sam to potpuno zanemarila na svom putovanju do Ramskog jezera. Nevjerovatno je koliko se netko morao kretati i ići kroz život da bih ja bila takva kakva jesam. Ništa nije slučajno, pa tako ni ovo moje emocionalno putovanje.

Gorana Koporan

Pčelarstvo Sudarević

Vam nudi prirodni vrcani med.

Od davnina poznat kao lijek, nezaobilazan dodatak toplim napitcima, aktivni sudionik zdrave ishrane, najbolji prijatelj naše kože i kose - njegovo veličanstvo, **MED**

BAGREM MED - CVJETNI MED - LIVADSKI MED - ŠUMSKI MED
PROPOLIS - PELUD - MED S MATIČNIM MLIJEČOM
MED S PELUDI I MATIČNIM MLIJEČOM

Kontakt:

Sudarević Ivan: 060/036 82 27

Sudarević Kalman: 064/21 31 871

5+plus

**Paket
SIGURNOSTI**

za samo

3.600 RSD

GODIŠNJE

Osiguranje drugačije od svih

Oprez u vožnji i briga o automobilu i ljudima u njemu nekada nisu dovoljni da nas zaštite od nepredviđenih okolnosti na putu.

Zato Milenijum osiguranje u svojoj ponudi ima polisnu koja pokriva najčešće rizike po automobil i lica u njemu, a omogućava Vam da jednom polisom obezbedite sebe, svoj automobil i druge putnike u njemu.

Polisa Paket 5+ predstavlja paket sigurnosti, a za samo 3.600RSD godišnje dobijate osiguranje od sledećih rizika:

1. Lom stakala na vozilu
2. Osiguranje lica u vozilu
3. Zamensko vozilo
4. Troškovi pomoći na putu
5. Prirodni rizici
(oluja, grom, grad, snežna lavina i poplava)

MILENIJUM®
OSIGURANJE

www.mlos.rs
011/ 715 33 00

SVE NA JEDNOM MJESTU

- PRODAJA POGREBNE OPREME
- PRUŽANJE USLUGA PRIJEVOZA I CEREMONIJALA POKOPA
- KOMUNALNE USLUGE

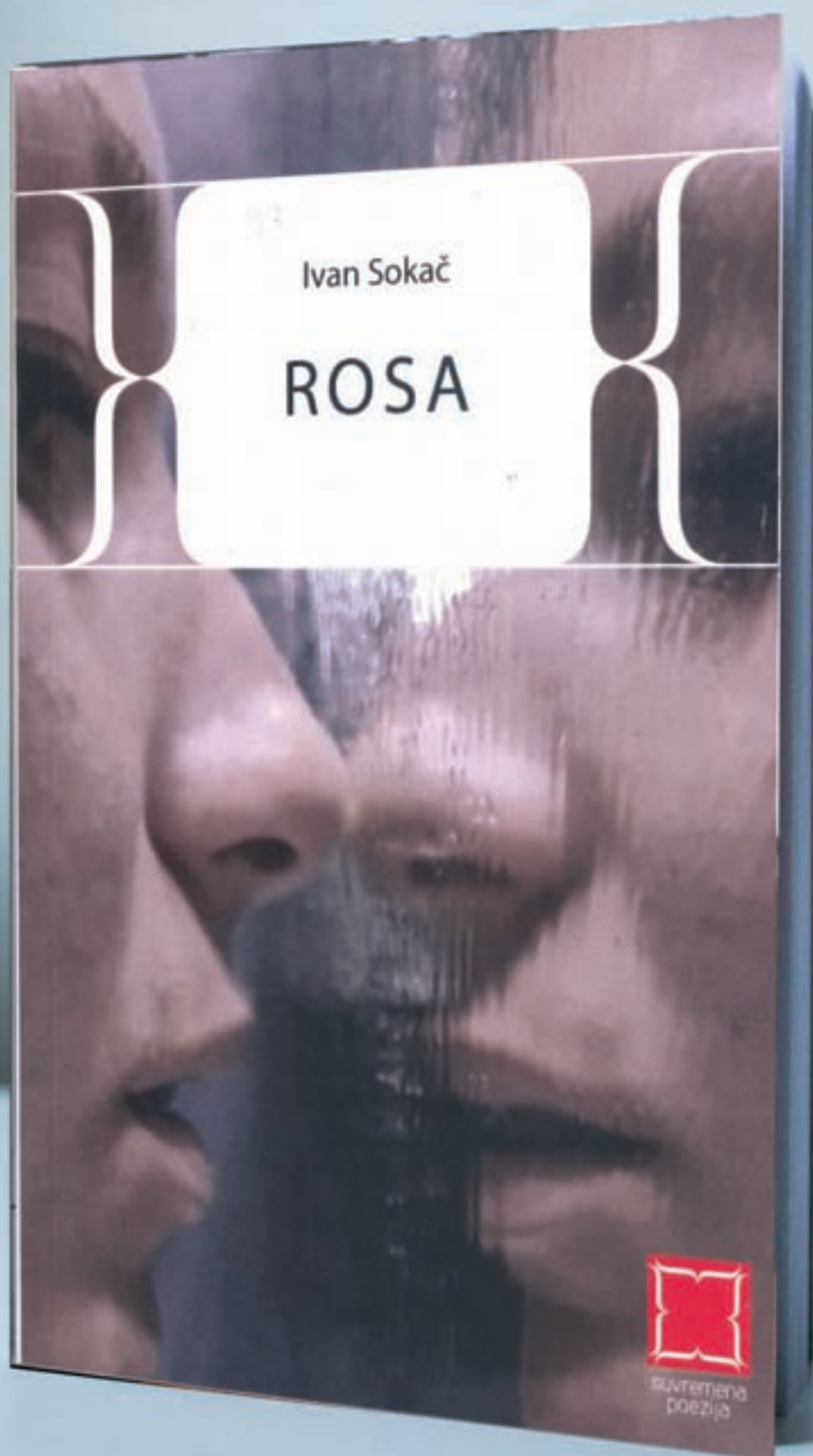
JKP POGREBNO

SUBOTICA, TRG ŽRTAVA FAŠIZMA BROJ 1.

WWW.POGREBNO.RS

KONTAKT TELEFON
ZA DETALJNIJE INFORMACIJE
+381(24) 66 55 44
DEŽURSTVO 0-24 SATA

***Lijepa lica dobre književnosti!
Nova knjiga u nakladi NIU »Hrvatska riječ«.***

Knjiga se može nabaviti u NIU »Hrvatska riječ« po cijeni od 500 dinara.